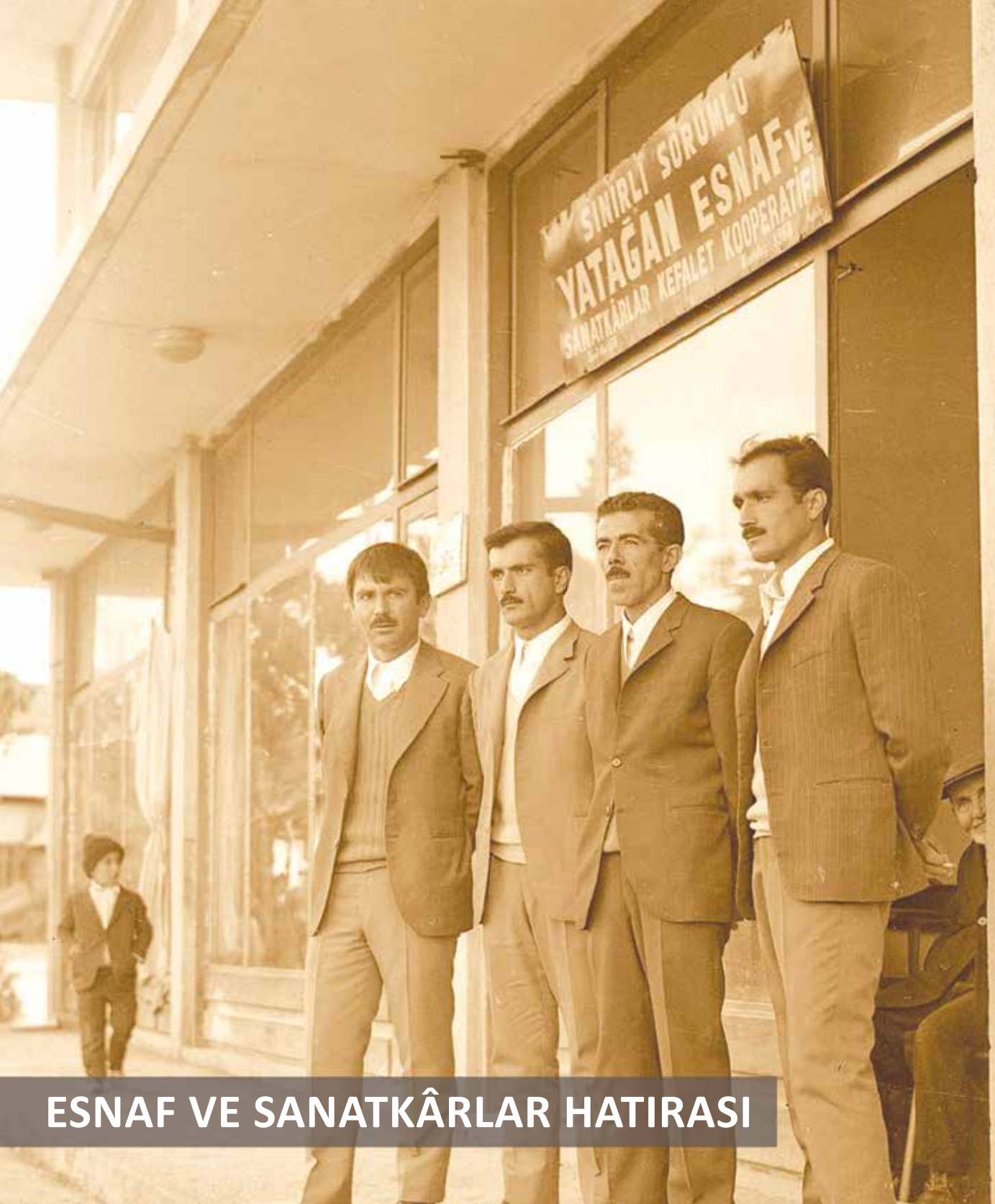

ESNAF VE SANATKÂRLAR HATIRASI

..... İÇİNDEKİLER 3

EDİTÖRDEN / Mustafa Nadir ÖNAY	3
EMİN AMCAM 1918-1994 / Prof. Dr. Tuncer BAYKARA	4
KÜLTÜR KULÜBÜ HATIRALARI / Cihan BAYKARA	7
HAKKI AĞIRBAŞ İLE DEMİR ÇELİĞİN, ÜRETİMİN PEŞİNDE / Söyleşi: Mustafa KARAKAYA	11
BABAM GÜNLÜK 21 ADET MAKAS ÜRETİRDİ / Süleyman ARSLANTÜRK	14
BARDAĞI 25 KURUŞA ALIÇ / Refik KARAKAYA	19
İLK ASTRONOMİ DERSİM / Yaşar ÇAĞBAYIR	23
SELAMİ ŞENEL İLE KONUŞMA -2-	27
ELİF ZEYNEP DEMİRBİLEK İLE KONUŞMA / Söyleşi: Mustafa Nadir ÖNAY	31
BOŞ VE KAPISINDA KOCA KİLİT ASILI EVLERE BAKA BAKA / Osman Kemal SÜLEME	34
BÖLÜK PÖRÇÜK HATIRLAYIŞLAR -1- / Prof. Dr. Tarık BAYKARA	36
HÜSEYİN YILMAZ / Yaşar ÇAĞBAYIR	40
MÜZE Mİ DENDİ O NEDİR?	42
ÇEŞMEBAĞ MAHALLESİ / Ufuk BAYKARA	43

Denizli- Yatağan ve Çevresi Yayın Organı
Tarih Kültür Folklor Dergisi

Yıl: 34 Sayı: 39 Cilt: 3 (Yeni Dönem Sayı: 14)

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Rasim Aydin

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Nadir Önay

Yayın Kurulu

Mustafa Karakaya, Prof. Dr. Tarık Baykara,
Mustafa Nadir Önay, Rasim Aydin

Görsel Yönetmen

Yakup Tutum

Kapak Fotoğraf: Ramazan Ergen

Soldan sağa: Hüsnü Türk, Adil Güngör, Hüseyin
Selçuk, Ahmet Ulutürk

Web: www.yatagandergi.com

www.yatagandergisi.tr.gg

E-Postalarımız: yatagandergisi@gmail.com

onaymusna@gmail.com - zeybek381@hotmail.com

Para ile satılmaz!

© Dergideki yazıların fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

**Mustafa Nadir
ÖNAY**

yatagandergisi@gmail.com

DERGİMİZ ADRESSİZ KALDI

1990 yılında Yatağan Dergisi'nin yayınına karar verdiğimizde her şey tamam idi ama derginin adresi neresi olacaktı? İlk aklımıza gelen Ankara'ya her gelen Yatağanlının uğradığı yer olan Gündüz Kaya ağabeyin Samanpazarı'ndaki terzi dükkânı olmuştu. O zamanlar bir yayın yapmak epeyce büyük bürokratik engellerin aşılmasıyla ancak mümkün oluyordu. İdeolojik yayınlar yüzünden bu tür yayınlar yayın sonrasında da takibat altına alınırdı. Ayrıca yayıncılık gelir getiren bir iş olarak değerlendirildiğinden vergi memurlarının da takibi kaçınılmazdı. Bütün bunları bilmesine rağmen Gündüz ağabey dükkânının kapısını bütün Yatağanlılara olduğu gibi Yatağan Dergisi'ne de sınırsız bir toleransla açmaya tereddüt etmedi.

Merhum Gündüz Kaya

Yatağan Dergisi'nin yönetim ve irtibat adresi yıllarca onun dükkânı yani Anafartalar Cad. 108/31 Samanpazarı/Ankara olarak jenerik sayfamızda yer aldı. Bütün yazışmalarımız dergi iadeleri gelen giden mektuplar bu adres üzerinden yapıldı. Zaman zaman ilgili şubeden memurlar ve vergi memurları da bu adrese geldiler. Sağ olsun Gündüz ağabey yıllarca hiç yüksünmeden bu işlemlere katlandı. Yatağan dergisinin hayat bulmasında ve yürütmesinde onun katkıları unutulmaz.

Zaten Özellikle 1960, 1970 ve 1980'li yıllarda onun Ankara'ya gelip giden Yatağanlılar'a yaptığı hizmetler de unutulmaz. Kimin ne ihtiyacı varsa "tamam abem hallederiz" deyip halletmeleri, özellikle hastahane bölgesinde olmasından dolayı gelip giden sıkıntılı hastalara ve yakınlarına tanıdık doktor bulmalar, yatacak yer ve karnının doyurulmasına kadar birçok hizmette hızır gibi yetişen oydu. Eşinin ve çocuklarının da bu hizmetlerde payı vardır.

1990'lardan sonra maalesef her terzi gibi o da konfeksiyona yenik düştü. Dükkânı da yavaştan tasfiye etti. Sonra çocukları ve torunlarıyla daha yakından ilgilenmeye başladı. Yatağan'a da kardeşleriyle bir ev yaptıktan sonra daha sık gelip gitmeye başladı. Biz de bu geliş gidişlerde daha sık görüştük. Geçtiğimiz günlerde aldığımız bir haber ile üzüldük. Gündüz ağabeyi kaybetmiştik. Sosyal medyada beldemizdeki ölüm haberlerini düzenli olarak veren Mustafa Kamil Akşit'in duyurusu şöyle idi: *"Mahallemizden Hacıkeylerin Hacı Terzi HÜSEYİN KAYA Oğlu HACI GÜNDÜZ KAYA Vefat Etmiştir. Allah Rahmet Eylesin. Makamı ve Mekânı Cennet olsun. Rabbim Geride Kalanlarına Sabırlar Versin. CENAZESİ YARIN ÖĞLE Namazından Sonra Mahallemize Defnedilecektir. 16.02.2024 Cuma"*

Gündüz Kaya ağabeyimize Allah'tan rahmet yakınlarına sevenlerine başsağlığı dileriz.

Dergimize yeni yazarlarımız katılıyor. Bu sayıda Kuşadası'nda yaşayan hemşehrimiz eczacı Süleyman Arslantürk'ün belde tarihini de yakından ilgilendiren bir yazısına yer veriyoruz. Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle. İyi okumalar.

Prof. Dr.
Tuncer BAYKARA

EMİN AMCAM 1918-1994

Babamların en küçük kardeşi; Babamdan da dokuz yaş daha küçük. Bu sebeple Babam, hayatının sonuna kadar Emin amcamı hep küçük bir çocuk gibi görürdü sanıyorum.

Emin Amcamın düğünü , benim çocukluk hatıralarımn en canlı hadiseleri arasında. Fakat nihayet 3,5-4 yaşın bilgileri ne kadar olursa o kadar. En çok hatırladığım etrafın kalabalık ve havanın da soğuk oluşudur. Babam yapmış kardeşinin düğününü ve Anam , yaşını yeni dolduran kardeşime ve vızıldayan bizlere rağmen bundan çok memnundur.

Emin Amcam Yatağandaki üç sınıflı mektebi bitirdikten sonra Acıpayam'a giderek sonraki iki seneyi okumuş. Daha mektebe giderken, kendisini askere çağırılmışlar; çünkü kendisinden beş yaş büyük ağabeyinin adı da Emin imiş; sonrasında yaş tashihi ile durum düzeltilmiş, ama bu defa doğumu 1920, yani babasının ölümünden nerede ise iki sene sonrası olmuş. Denizli Ortamektebini babamın da katkısıyla bitirmiş.

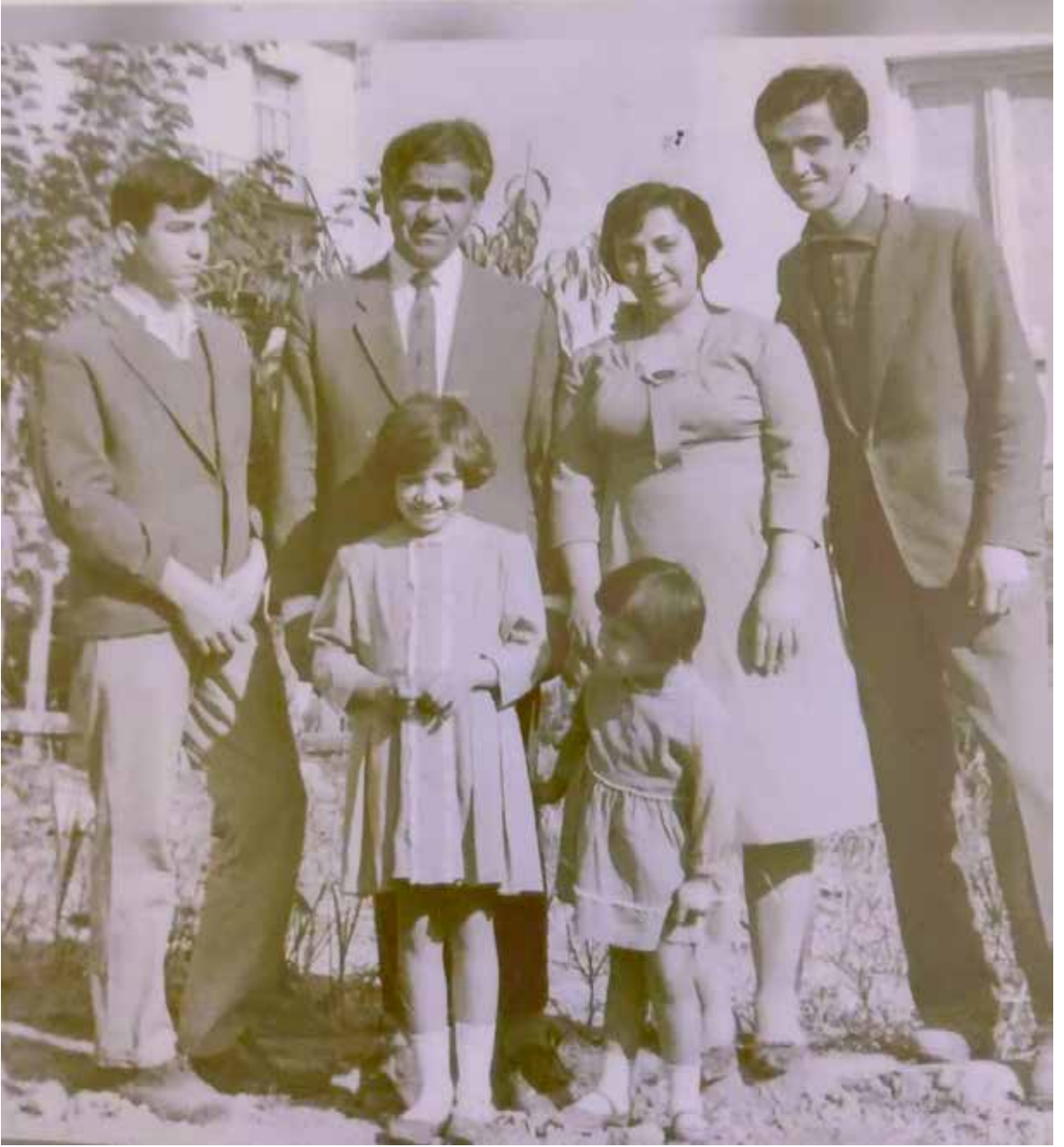
Bu sırada Bursa Lisesinde okumakta olan Baha Akşit Dayım, bir Orman mektebi açıldığını babama söylemiş. Babam oraya gitmesini ve kısa yoldan

Emin Amcam, oturanların solunda ve köyün komşu köylerden okumuş ve heveslileri; tam ardında İsa Tunçbilek.

mesleğini kazanmasını istemiş, ama Hörü Nenem, Liseyi de okutup daha büyük adam olmasını istemiş. Hüseyin Dedeme düşen yarım dönüm kadar bağ yerini satmışlar, kendilerine çeki düzen vermişler ve amcam liseye devama başlamış. Ama paralar bitmiş ve sonrasında Bursadaki mektebe gitmiş. Bursa'da iken Türkçü dergileri okuyormuş. Hem onları biriktirmiş, hem yenilerini almaya devam etmiş. Orman Mühendis Muavini olarak, Türkiye'nin çeşitli köşelerinde görev yapmış; ilk zamanlarda Hörü nenemi de

“Amcam dürüst ve namuslu devlet memurlarından birisidir. Kendisinin vicdanının dışında hiçbir şekilde etki altında kalmasına imkan yoktu.”

Emin Baykara, Ergün Baykara, Turan Baykara, Kürşat Baykara, Mefkûre Neşe Özdemir, Fazilet Yılmaz.

beraberinde götürürdü.

Amcam bir ara Kaş taraflarında da görev yaptı. Dağları ve yaylalaları çok seven Babam, dağ ve yayla yollarından onun yanına gitmiştir. Babam Yüreğil’de, biz Yatağan’da iken (1947-53) yazları bize de gelirlerdi. Fatmana Halamın kocası Osman Amca , kayınbiraderleri için koyun kesip kebab yapar ve Çatalçamdaki bağda hep birlikte yerdik

Emin Amcam sonra Acıpayam’a , Orman Bölge şefi olarak geldi. Hanımı Ergün Yengem de zaten Acıpayamlı idi.. Acıpayamda, 1952-53 ders yılının ikinci yarısında iki ay kadar onların yanında kaldım. O zaman, amcamın kitap sandığını keşfetmiş, bazı dergiler ve kitaplar okumuştum. Amcam bu arada Denizli’den bir arsa alarak ev yapmaya girişmişti.

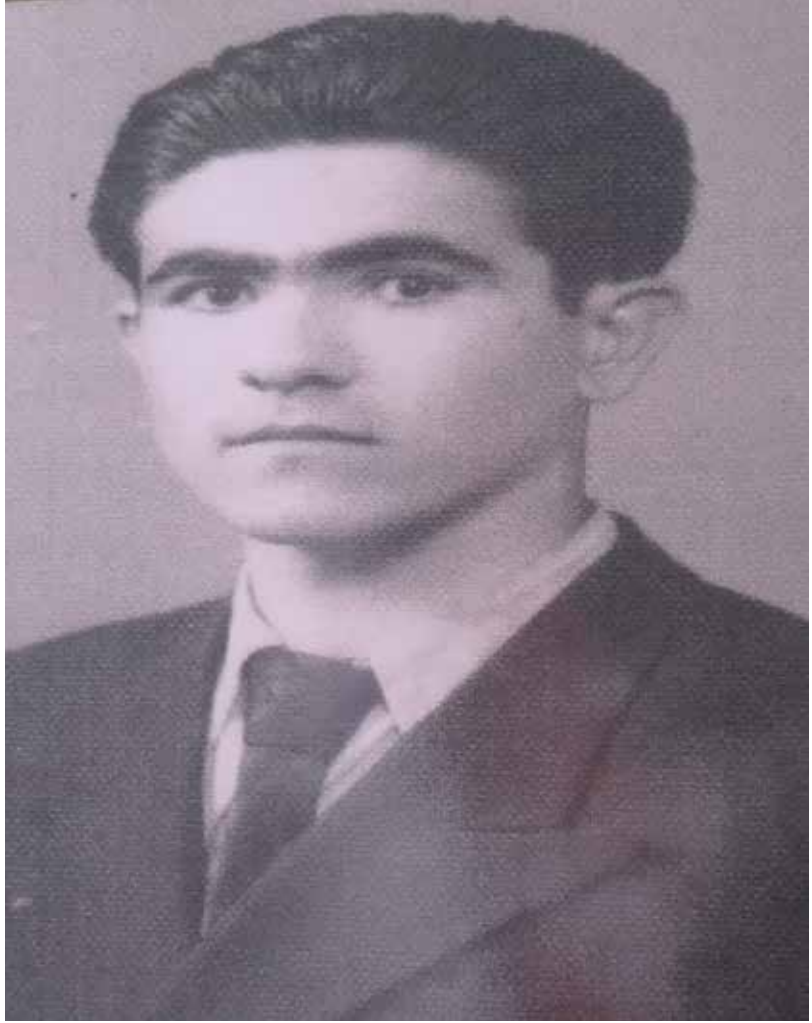
Derken bizler ayrıldık ve İzmir’de kalmaya başladığımızda Emin Amcam artık Denizli’de

idi. . Amcamın iki oğlu ile iki kızı vardı: Turan ve Kürşat, Mefkûre Neşe ve Fazilet. Kürşad'ı, ağır olmasına rağmen kucaklar gezdirirdim. Küçük kızı Fazilet Hörü neneme çok benzerdi.

Babamın 1965 sonrasında Kalabak'ta arsa alıp yaz için ev yapmasının ardından Babam, küçük kardeşini de düşündü,. Onlara da ehven fiyatla arsa satın aldırdı; bir yazlık evin yapımına göz kulak oldu. Amcamlar da , yazları hemen ardımızdaki kendi yazlık evlerinde kalmaya başladılar. Amcam evinin küçük bahçesinde bahçe işleriyle de uğraşıyor, özellikle asmalarla meşgul oluyordu. Bu hayatımız yıllarca sürdü. Babamın vefatında Amcam hep yanımda idi.

Amcam , oğlu Turan'ın evlenmesinde kırıldı ise de Ağabeyi Babam onu sakinleştirdi. Turan Mülkiyeyi bitirmiş,Maliye bakanlığında memur olmuştu. Küçüğü Kürşat da eczacı oldu. Neşe öğretmen okulunu bitirdi; Fazilet de, ben Hacettepe'de iken orada Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Sonraları her ikisi de evlenip çok-çocuğa karıştılar.

Amcam oğlu Turan'ın hastalığından pek söz etmedi; ama kendisi de üzülyordu mutlaka. Yazları yine birlikte idik; Babamın vefatından sonra kendisi bakkala giderken Anama , bir ihtiyacı olup olmadığını sorardı. Beş vakit namazını da hiç geçirmezmiş, hatta bir defter alıp eski borçlarını da hep kaza etmiş imiş. 1993 yazında düştü; kalça kemiğini kırmış, te-

Emin Baykara, Denizli Türkocağı

davi olmuşsa da bu hiçbir zaman tam iyileşemedi. Hasta iken sık sık ziyaretine gider, bazen yanımda Anam da olurdu.1994 yılı nisan ayında vefat etti. Cenazesi, yazları kalmaktan çok sevdiği Urla, Iskele mezarlığına kaldırıldı. Birkaç ay sonra oğlu Turan da vefat edince, babasının yanına defnedildi.

Amcam dürüst ve namuslu devlet memurlarından birisidir. Kendisinin vicdanının dışında hiçbir şekilde etki altında kalmasına imkan yoktu. Türkeş'i sever, her zaman onun etrafında olmak isterdi. Bazı siyasi konularda babamla fikir ayrılığına düşerdi o başka.

Mekanı cennet olsun.

KÜLTÜR KULÜBÜ HATIRALARI

“İlk defa bir
Belediye Başkanı’nı
ziyaret ediyor, ilk
defa makamında
ağırlanıyorduk,
“Nezaket Ziyareti”
tabirini çoğumuz ilk
defa duyuyorduk.”

Yatağan Dergisi’nde çeşitli Kültür Kulübü hatıraları yayınlandıktan sonra, yanıma gelen bazı dostlar senin hiç hatıran yok mu? diye sordular. Benim bir üyeliğim yoktu desem de, hatıran olması için üyelik gerekmez, mutlaka vardır, bir düşün ve yaz diyenler oldu. Düşündüm, benim de hayatıma değen yüreğime dokunan nice hatıralar olmuş.

Kültür Kulübü ile resmi bir bağlantım yoktu. Üyeliğim de yoktu. O sıralar belki buna yaşımda müsait değildi. Kulübün faaliyetinde olduğu zamanlar biz Denizli’de ikamet ediyorduk, yazları köye geliyorduk. Düşününce, ister istemez, Kültür Kulübü’nün bir şekilde faaliyetlerine dahil olduğumu, o faaliyetlerden etkilendiğimi, faydalandığımı hatırladım.

KÜTÜPHANE / KİTAPLIK

Hangi yıldır, kaç yaşındaydım tam hatırlamıyorum, köyde gençlerin kütüphane kurduğunu duydum. Orada çok çeşit kitap varmış, çay kahve varmış, sohbet ediliyormuş. Bir kitapsever olarak merak ettim gittim, gördüm, hoşuma gitti. Biz çocukken mahalle arkadaşlarıyla Sarımollalar’ın bahçede veya Veller’in bahçede biriketlerin delik yerlerini içe getirerek küçük odacıklar örür, üstünü örter kendimize ev yapardık. Evlerimizdeki çocuk kitaplarını da orada toplar, biriketlerin deliklerini raf olarak kullanır, orayı aynı zamanda kitaplık olarak kullanırdık. Büyüklerimiz olan gençler de buna benzer ama daha güzelini, daha büyüğünü, daha zenginini gerçekleştirmişler, insan nasıl sevinmez nasıl heyecanlanmaz.

Kütüphane, pazaryerinden petrole doğru giden yol üstündeki bir binanın üst katıydı. Ortacami cemaatinden İbrahim Aytin, Mustafa Karakaya gibi tanıdığım bazı ağabeyler vardı, tanımadıklarım da vardı orada. Kitap okumayı severdim fakat oradan bir kitap alıp okumak nasip olmadan kapandı. Kütüphaneyi ilaki devletin açmayacağını, isterse sivil halkın da bir kütüphane kurabileceğini göstermiş olan o gençlerimize ne kadar teşekkür etsek azdır. Bu bilgi tohumu birkaç yıl sonra Denizli’de Gazallı Camii kitaplığında filizlendi.

Denizli İmam Hatip Lisesi’nde öğrenciyim, mahallemizdeki en yakın cami Gazallı Camii. Cami cemaatinden Rahmi Arısan isimli

zün kitap sevgisi orada bitmedi. Kaç yıl sonra bilmem, kasabamız resmi bir Halk Kütüphanesine de kavuştu.

NEZAKET ZİYARETİ

Bir gün, Belediye binasının arkasında 13-19 yaşlarında bir grup genç oturup sohbet ediyorduk. Mustafa Karakaya abimiz geldi, kısa bir sohbetten sonra haydi gençler

emekli bir ağabey birgün Camiin kitaplığında az kitap var, olanlar da yetersiz, gel birlikte kitap almaya gidelim dedi. Çıktık kitapçıları dolaştık; meal, hadis, ilmiyal, islam tarihi, tefsir, fıkıh, hikaye, roman.. vs. kitaplar ile çocuk kitapları da aldık, kitaplığa koyduk. Kitapların temininde mahallemizden Dinçer Kitabevi sahibi Kamil (Dinç) abi çok yardımcı olmuştu Allah razı olsun. Cami kitaplığı ile ilgilenen, Rahmi abiyle birlikte birkaç kişiydik. Ben, bizim köydeki gençlerin yaptığı kütüphaneden bahsettim. Hoşlarına gitti, biz de ona benzer bir hale getirebiliriz dediler, çalışma ona göre şekillenmeye başladı. Camiin yanındaki mülkiyeti camie ait kahvehaneye bir raf yaptırıldı; namaz hocası, roman, hikaye, çocuk..vb. bazı kitaplar oraya konuldu. Kahvehane kıraathaneye dönüştürüldü. Kitap rafının yanına da bir masa ve masada da kitap kayıt defteri konuldu, gönüllü olarak gidip o masada nöbet tutuyorduk. İsteyen rafdan dilediği kitabı alıp orada okuyor, isteyen ödünç alıp evine götürüyor, biz de deftere kaydediyorduk. Bir süre sonra, okullar açılınca kahvede sergileme işi sona erdi, ödünç alıp vermeler bir süre daha camiden devam ettikten sonra o da sona erdi.

Köydeki o sivil kütüphane kısa ömürlü oldu, bir süre sonra kapandı ama, köyümü-

Belediye Başkanı'na "Nezaket Ziyareti" yapalım dedi. Aldı bizi götürdü, Başkan Ali Güngör rahmetli bizleri sıcak bir ilgiyle karşılayıp makamında ağırladı. Orada hamam, kütüphane ve müze konularında kısa kısa sohbetler edildi. İlk defa bir Belediye Başkanı'nı ziyaret ediyor, ilk defa makamında ağırlanıyorduk, "Nezaket Ziyareti" tabirini çoğumuz ilk defa duyuyorduk. Bu ziyaretle resmi makamların öyle korkulacak-çekinilecek bir yer olmadığı, bunun için yaş değil, bilgi-nezaket ve medeni cesaretin yeterli olduğunu, öyle yerlere nasıl gidileceğini, nasıl girileceğini, nasıl oturulacağını, nasıl konuşulacağını..vs. uygulamalı olarak görmüş ve öğrenmiş oluyorduk. Dahası bir halk kütüphanesinin, bir müzenin, bir hamamın köyümüze açılabilceği fikrini de edinmiş, bunun resmi makamlardan nasıl istenebileceği hakkında bilgi sahibi olmuş olduk. Kültür kulübü köyün gençlerine okullarda verilmeyeni veriyor, yetiştiriyor, hayata hazırlıyordu.

ÜNİVERSİTELİ HİZMETİ

Üniversitede okuyan veya mezun olmuş olan köyümüzün bazı gençleri köye geldiklerinde gençlerle sohbet ediyorlar; Ömer Özügül, Latif Kaya, Nurettin Karababa gençlere dinini-diyanetini, Mustafa Karakaya sosyal hayatı, Şevket Parlaz İstanbul'u... anlatıyor,

gençleri bilgilendiriyordu. Gençler bu vesileyle üniversite okumakla işin bitmediğini, daha okurken ve okulu bitirdikten sonra da "Cevat hoca gibi", bu abiler gibi köye, gençliğe, insanlığa hizmet edilmesi gerektiğini anlıyor ve algılıyordu. Tabii ki bu tek taraflı bir şey değil, bir alışverişti. Gençler almaya hevesli ve istekliydiler, istiyorlardı, üniversiteliler de bu istekleri kırmıyor, istenileni zevkle veriyorlardı.

KUR'AN KURSU

Denizli İmam Hatip Lisesi'nde öğrenciydim, yaz tatilinde köye gittiğimde, köyde gençlerin gidebileceği Kur'an kursu ihtiyacının konuşulur olduğuna şahit olmuştum. Zamanıyla köylüler birlik olup Yüreğil tepesindeki Kur'an Kursu'nu yaptırmışlardı, ama orası yatılıydı, yatılı olmayan gençlerimizin yatılı olmadan gidebileceği bir kursa ihtiyacı vardı, hem erkek ve hem kızlar için. Kültür Kulübünden olduklarını sonradan öğrendiğim abilerle ve gençlerle, ne yapalım, nasıl edelim diye sohbet edip konuşurken, ben Diyanet'e mektup yazıp soralım dedim. Madem fikir senden çıktı sen yaz bakalım, sor bakalım gibi bir şeyler söylendi. Ben de Diyanet İşleri Başkanlığı'na köyümüzün durumunu anlatan bir mektup ile ekinde köyümüze Kur'an kursu açılması isteğini belirten bir dilekçe yazıp posta ile gönderdim. Bir süre sonra Başkanlık'tan dilekçemin Acıpayam Müftülüğü'ne iletiliğini, orayla irtibata geçmemizi belirten bir cevap ile Acıpayam Müftülüğü'nden de dilekçemizle ilgili olarak görüşmek üzere davet yazısı aldım. Gittim, görüştüm.

Kurs açılması için bir yer göstermemizi ve en az belirli sayıda (yanlış hatırlamıyorsam yirmi) kişi tarafından imzalanmış dilekçe istiyorlardı. Köye geldim İbrahim Aydin abi ve birkaç kişiye ilettim, durumu mütalaa ettik, Hacıkaracalar Mescidi (Şu an Hamdi Baykara'nın evinin bulunduğu yerdeydi) uygun, orasını gösterelim denildi. Orayı göstermek için ne yapmak lazım diye araştırdım, Belediye

ye encümeninden karar çıkması lazım dediler, encümen üyeleri kimlerse öğrenip teker teker görüşürken kim olduğunu hatırlayamadığım bir üye orasının bizimle ilgisi yok, orası Evkaf idaresinin, oradan izin almanız gerekir o da çok uzun mesele dedi, bir başkası da bilinmeyen vereselere ait olduğunu, belediye meclislerinin yapacağı bir şeyin olmadığını söyledi. Kurs yeri olarak mescidi gösterme işi karmaşık ve imkansız gibi görünüyordu. Durumu İbrahim Aydin abigile anlattım, anlaşılan burası olmayacak, biz başka çare düşünelim denildi. Okullar başlamıştı, Denizli'ye okula döndüm. Bir tatilde köye gittiğimde İbrahim abi birkaç kişiyle birlikte bizi Orta Cami yanındaki şato gibi evlerine götürdü. Yatağan Fakir Öğrencileri Koruma Derneği'ni kurduklarından veya kuracaklarından bahsetti, tüzüğü gösterdi. Kur'an Kursu açma çalışmalarını bu dernek çatısı altında sürdüreceklerini söylediler. Daha sonra da dedikleri gibi yaptılar ve köyümüzü Kur'an kursuna kavuşturdular. Allah razı olsun.

DUVAR GAZETESİ

Denizli'de Delikliçinar'da camekan bir pano vardı ve orada bazı yazı ve resimler paylaşıldı. Denizli İ.H.L.nde de benzeri bir pano vardı ve 2-3 ayda bir öğrencilerin yazıları sergilenirdi. 1976-1977 döneminde Denizli'nin günlük mahalli "Meydan" gazetesinde yazılarım yayınlanmaya başladı. Ertesi yıl okulun Kültür ve Edebiyat Kolu Başkanlığına seçildim ve okulun panosunda kol faaliyeti olarak 15 günde bir duvar gazetesi çıkarma-

ya başladım. Pano için öğrencilerden gelen yazıyı Meydan gazetesinde yayınlıyor, gazeteden kesip panoda teşhir ediyordum. Bu da yazmaya istekli öğrencileri teşvik ediyor, gelen yazı sayısı artıyordu. Kültür Kulübü mensubu diyebileceğimiz birçok kimse de bunlardan haberdardı.

Bir ara köye gittimde Belediye binasının önündeki panoda duvar gazetesi çıkarıp yayınlanması gündeme geldi ve bunu benim hazırlamam istendi, kabul ettim. Pano büyüklüğünde bir karton hazırlayıp, yazıları kartona döşeyip panoda sergilemek suretiyle YATAĞAN'IN SESİni çıkarmaya başladık. Panonun anahtarı Goca Ziya (Karaca)da idi, oradan anahtarı alıp, gazeteyi panoya yerleştirip anahtarı geriye teslim ediyorduk. Yazıları rahmetli babam Almanya'dan daktilo alıp gönderinceye kadar bir süre Koope-ratifin daktilosunda ve Ömer Baykara'nın daktilosunda yazıp panoya aktarıyordum. Yatağan'ın Sesi'nde Yatağan ile ilgili haber, röportaj ve yazılar, Belediye ilanları yer alıyordu. Orada yayınlanan röportajlardan Ömer Baykara ile Almanya'daki köylülerimizi ziyareti, sebep ve sonuçları, gördükleri..vs., ile Yatağan'lı Müftü Ömer Altıntaş ile müftülükte ihtida eden bir Avrupalının İslamı seçişi ile ilgili röportajlar aklımda kalmış.. Haber olarak da Yatağan Fakir Öğrencileri Koruma Derneği'nin faaliyetleri, Belediye'nin çalışmaları, kasabamızla ilgili ölüm, kaza, atama... vs haberlerinin yayınlandığını hatırlıyorum. Duvar gazetemiz aylık yayınlanıyor, bir ay boyunca panoda asılı kalıyordu.

O sıralar dünya gündemi de hareketli idi. "Hakkın Işığında Hakikat" isimli bir tane daha duvar gazetesi çıkarmaya başladık. Sıra ile 15 gün biri, 15 gün diğeri panoda kalıyordu. Bu gazetede Türkiye ve Dünya gündemi ile ilgili haberler yer alıyordu. Bugün hatırlayabildiğim haberler, Muhammed Ali Clay'ın maçları, İdi Amin'in İngilizlerle mücadelesi, Libya'da Kaddafi'nin Yeşil Devrimi, Dünyanın çeşitli yerlerinden ihtida haberleri... gibi ha-

berlerdi. Her iki duvar gazetesi de genel basınımızda haber oluyordu, biz de kupürleri kesip panoda haberleştiriyorduk. Bu iki duvar gazetesi ben üniversiteye gittikten sonra muhtemelen 1979'da sona erdi, arkası zaten 12 Eylül.

YATAĞAN DERGİSİ

Severek okuduğumuz, otuzdan fazla sayısı yayınlanan Yatağan Dergisi de Kültür Kulübünden neşet etti denilse yeridir.

SEMPOZYUM VE FESTİVALLER

Kültür Kulübü kapandıktan yıllar yıllar sonra karşılaştığımız Yatağan Sempozyumları, Yatağan Festivalleri... gibi etkinliklere baktığımızda, bunları düzenleyenlerin içinde o eski Kültür Kulübü gönüllülerini görmemek mümkün mü?

HASIL-I KELAM

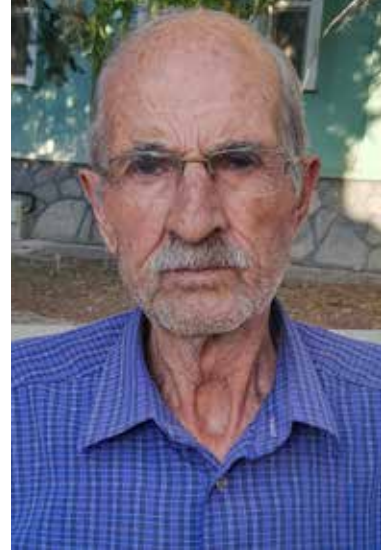
Tohumlar çeşit çeşittir. Kimi tohumlar kısa zamanda filizlenirler, kimi bulunduğu ortamda büyür ve meyve verir, kimi meyve vermesi için domates-biber gibi filizlendikten sonra oradan alınıp başka bir toprağa dikilmesi gerekir. Kimi tohumlar da bambu gibi filizlenmesi için 5 yıl beklemek gerekir, ama filizlendikten sonra 6 hafta içinde 30 metre boya ulaşır. Fikirler ve düşünceler de bir tohum gibidir. Uygun zamanı ve ortamı bulduğunda filizlenir, ortam şartlarına göre gelişir veya gelişmez, meyve verir veya vermez. Zamanıyla Kültür Kulübü olarak ekilen tohumların çeşitli yerlerde, çeşitli kişilerde çeşitli şekillerde filizlenip meyve verdiğine şahit olduk, oluyoruz. Dergide anlatılmamış daha kim bilir ne hatıralar çıkacak. Emeği geçenlerden Allah razı olsun. Necip Fazıl Kısakürek'in dediği gibi:

*Tohum saç, bitmezse toprak utansın!
Hedefe varmayan mızrak utansın!
Hey gidi Küheylan, koşmana bak sen!
Çatlarsan, doğuran kısırak utansın!*

HAKKI AĞIRBAŞ İLE DEMİR ÇELİĞİN, ÜRETİMİN PEŞİNDE

**“1966 da kendim
yapıp İstanbul’da
pazarladım. 1968’e
kadar bu işe devam
ettim. 1968 yılında
askere Bornova’ya
gittim. Usta birliği
topçu onbaşı
olarak Kırklareli
Pınarhisar’a gittim.
Askerde iken oğlum
doğmuştu.”**

“Yatağan ilkokulu mezunuyum. Babam, köyün tabiriyle gara demirci ve birinci gelen ustalardan. Çocukken babamın yanında işe başladım. Babamla beraber; Kapı zembereği, el burgusu, şimdilerde menteşe denilen kapıların açılıp kapanmasını sağlayan gullap, gullap burgusu, Eğef burgusu (Atların boyunduruk burgusu) kapı dayaklamak için garga burnu, nacak, balta, saccağı, maşa, ısırın, tahra, orak, söğen burgusu, arı kovanı burgusu, kuş kapanı, köstebek kapanı, domuz kapanı yapıyorduk.

Hakkı Ağırbaş

Babamla aşağı yukarı 4-5 sene beraber çalışmaya devam ettik. Eskiden kaynak makinası yoktu. Karaçay’dan (Kocapınar) gelen çam kömürü ile demirleri meşin körükle kızdırır, iki demiri birleştirirdik. Demirin ikisi de eridi, ama akmaması için Tavas’tan gelen toprağı demirlerin üstüne serpiyorduk. Serpilen toprak içi erimiş demiri toprak ekince onu akıtmazdı. O dönemde matkap ve ucu yok, havşa denilen delikli düz çeliğin üzerinde zimba ile delinir ve perçin yapılır. Veya delik kalması istenirse delik olarak bırakılır.

O zamanlar Türkiye’de vasıflı çelik olmadığından Afyon siperlerine Yunan’ın çıktığı (V) demirlerini kullanırdık. Dikenli tellerini de çivi yapardık, o zaman çivi mi var? Teli soğuk olarak mengeye kıstırır, kalıbını üstünden vurunca mih yani çivi olurdu. 2-3 boy mih kullanırdık. En orijinal fabrika çivisini o zamanlar hiç görmedim.

Yunan çeliklerini demir malzeme ile kaynak yapardık. Nacanın ağzı çelik olur diğer kısımları yumuşak olur. Nacanın ağzına Yunan çeliğinden ocakta aynı şekilde kaynak yapıldı. Yunan çeliğini Denizli’de iki ortaklı dükkandan; Konyalıoğlu ve ortağının

Hakkı Ağırbaş ve Mustafa Karakaya

dükkânından babamla heybeyle gidip on-on-beş cm'lik muhtelif boyda heybeye girecek şekilde alırdık. Onlar sonraları ortaklıktan ayrıldılar.

Babamdan ayrılıp aynı işyerinde çakı bıçak yapmaya başladım. 1963-64 lerde; çakı bıçak, afyon kozalağı çizme ve süt alma bıçağı, dişçilerin kullandığı alçı kaşığı, yine dişçilerin kullandığı camız (manda) boynuzunun ucundan dişçi çekici, dişçi cımbızı, Bisan bisiklet fabrikası kurulmadan önce bisiklet sepetliği yapmaya karar verdim.

1965 de evlendim. (1962 de evlendim?) 5 çocuğum var birisi özürlü, 11 torunum var. Sonra Kayın pederim Osman Altıntaş'ın dükkânında bisikletin arkasındaki yaylı sepetlikleri yapıverdim.

1966 da kendim yapıp İstanbul'da pazarladım. 1968'e kadar bu işe devam ettim. 1968 yılında askere Bornova'ya gittim. Usta birliği topçu onbaşı olarak Kırklareli Pınarhisar'a gittim. Askerde iken oğlum doğmuştu. İki sene askerlik yapıp köye geldim. İşbaşı olarak yine kayın pederin dükkânında çalıştık. O günlerde Türkiye'de, yani 1969 yılında çelik bağ makası yoktu, yani yapılmıyordu.

Bağ makası yapmak için beş tonluk pres aldım. Kalıp sisteminde değişiklik yaparak 5 tonluk presle yirmi tonluk presin yapamadığı bağ makası imalatına başladım. 40 gün sonraya mal teslim etmek için önden bedelini alırdım. Günde 60 adet bağ maka-

sı çıkarırdık. Yalnız değildim; benim hanım, kayın pederim, kaynanamla beraber çalıştık. Bağ makası kalıplarını çekiç ile zımpara taşı ve ege ile yapıyorduk. Bağ makasının deliğini el matkabı ile delmeyle yapıyorduk. Bu iş 1980'e kadar devam etti. 1980 de Türkiye'de İzeltaş'tan başka pense imalatı yoktu bende pense yapmaya karar verdim.

Çekiçleri mengene ağzında balyoz yapmak için Şa yerine (Şaryeri köyü) Yunanlılar takavil hattı yapmışlar oradan Kocabaş'a kereste indiriyorlarmış. Oradan da trenle İzmir limanına gidiyormuş. Gaysarlılar (Yeşilyuva) kalın demirleri parça parça getirir, biz satın alırdık. Takavil hattı demirlerinin boğazının üstünü kesince çekiç gibi olur düzeltip çekiç yapardık. Çekicin sap takma yerini zimba ile delerdik. Havşanın 50 mm kadar delikleri olur. Çapa, palta kovanları ondan çıkar. Malzemedan kızdırılıp kovan yapılır. Yani sap takma yeri yekpare olur, ek yoktur. Sap takılacak yerin dışı 50 mm, içeri doğru 40-45 mm olmalı ki sap çapaya otursun, çıkıp gitmesin.

Pamuk balyalarından çıkan çember demirinden ince bıçaklık demir olarak kullanılırdı. Çember demiri çeliktir ama yeterli değildi, adi çakı bıçaklar bundan yapılır. Kaliteli çelik olarak Yunan demiri kullanılır. Bu şekildeki 10x10 cm'lik 3 mm kalınlığında bunu ikiye bölüp el makası yapılırdı. İçi boş dört köşe demirleri çember demirleri bağlardı.

Maşa demirleri 3 cm genişliğinde olur. Babamın yaptığı el makasıyla köylüye çakıya göre 2 veya 3 şerit çıkarır verirdi. Köyümüzün ustaları dükkânlarında alıp götürdükleri şeritleri çakı veya bıçak yaparlardı.

USTURA GİBİ KESKİN

Çakı bıçak ağızları önceleri kösere taşında, nacak ve balta ağızları mengenede ege ile sürterek inceltilirdi. Kösere taşı Muğla'nın Turgut-Katrancılar arasında olan dağdan köylüler çıkarıp, yuvarlak ve içi oyuk olarak hazırlıyorlardı. Köye de oradan getiriliyordu. Bıçakların kırağısını almak için Karacasu'dan

Köstebek kaparı

kırağı taşı getiriliyordu. Bıçağın keskinleşmesi için kırağı taşı ağızdaki kırağıyı düşürür ve bıçak keskin olur. Bıçağın daha keskin olması için Midilli veya Girit adasından getirilen bileği taşı üzerine zeytinyağı dökülüp, masattan geçilir gibi yapılırca daha da keskinlik kazanır. Söz gelimi ustura gibi keskin olur. Kırağı taşı iridir, bileği taşı daha incedir, daha keskinlik ve ağız çeliği inceldikçe örsün üzerinde kızgın yüze yavaş vurulur ve bıçağın verilen şekli görülür. Bıçağın yüzü ezildikçe malzemenin içindeki boşluklar kaybedilip keskinlik artar. Bıçağın ağzına soğuduktan sonra kuru çekiç vurulur. Bu işlem bıçağın keskinlik kalitesini artırır. Kuru çekiç vurmak karademinin paslanmasını geciktirir.

DOĞRU ALET KOLAY İŞ

Köyde demir saplı çekiç kullanırlar. Bu kamyon kasalarının yapımında kullanılır. Çekici sapı ağaç olursa esasen el, çekici örsün üzerindeki demire vurduğu zaman kızgın demiri ne kadar ezdiğini hisseder. Kızgın bıçak ağzının kalın kısma hızla vurulur.

KESİCİ ALETLERE SU VERME

Kullanılan çeliklerin kalitesini bilmediğimiz için o zamanlar Rokvel ölçüm aleti olmadığından ölçümü kendimiz yapıyorduk. Nasıl mı? Çelik malzemenin ucu 1 mm kadar kızgın vaziyette inceltilir, körük ocağında malzeme-yi hafif kızdırıp suya sokarız soğuduktan sonra çekiç ile ucu 1 mm ezilmiş yere vururuz, bu malzeme " tık" kırıldıysa malzemenin suyu serttir. Çekiçle vurduğumuzda aynı işlemi yapıp birincide kıvrılıp ikincide düzeltme anında kırılırsa suyu normaldir. Suyu sert olursa masata gelmez keskinliği az olur. İkincide kırılırsa keskinliği masata gelir ve 1.sınıf keskin olur.

Sulamada nasıl yaparsak yapalım TAK kırılırsa bu malzemeye meneviş verilir. Malzemenin sertliğine göre tavlama güvercin mavis, kumru mavis, havayı mavi şeklinde meneviş verilir. Meneviş; ocağın üstünde malzemeyi ocağa sokmadan 15 cm kadar yukarısında kısaç ile ters yönet çevrilerek ısıtılır. Bu sırada mavi renkler oluşur, işlem tamamdır. Hangi renkte uygun görülürse bırakılır. Uygunluğu ise; dişi silinmiş ince dişli eğe ile bakılır. Yeni eğe çeliği yediğinden netice alınmaz. Silik eğe menevişli çeliği hafifçe dalar, dalamazsa eğe kayarsa hâlâ çelik serttir.

Rokvel ölçümünü o zamanlar böyle yapardık. Bu anlatılan meneviş işlemi çakı ve bıçak yüzleri için geçerlidir. Balta, tahra, nacak, çapa sulamasında zeytinyağı kullanılır ama o zamanlar zeytinyağı alamadığımızdan suda sulanırdı. Bunların sulama işlemi ağzından 20 mm üst tarafına sıcakken sabın sürülür. Sabun sürülen yer su almaz, sürülmeyen yer sulanmış olur, eksiklik olursa bunlara meneviş işlemi uygulanır. Paslanmaz demirli malzemenin boğazından kopması önlenir. Anlatılan çeliğe su verme işlemleri bizim gara demir dediğimiz demirlere uygulanır. Paslanmaz çeliklere su verilmez.

Değerli okuyucularımız, Pense yapma mace-ramıza gelecek sayılarımızda devam edelim.

Süleyman ARSLANTÜRK

BABAM GÜNLÜK 21 ADET MAKAS ÜRETİRDİ

**“Köyde babalar çok
sert olur; eşlerini
ve çocuklarını
sık sık döverler.
Babam beni hiç
dövmedi, annemi
de döverken
görmedim,
duymadım.”**

Süleyman Arslantürk Kuşadası’nda yaşayan, eczacılık yapan bir hemşehrimiz. Sosyal medyada zaman zaman yaşadıklarına dair notlar yayımlıyor. Kendisine Halit Arslantürk vasıtasıyla ulaşarak Yatağan’ın geçmiş dönemlerine ait bazı önemli bilgileri barındıran bu yazıları yayınlamak istediğimizi ilettik. O da sağ olsun ‘memnun olurum’ demiş. Böylece Yatağan Dergisi bir yazar daha kazanmış oluyor. İyi okumalar dileriz. Süleyman Arslantürk’ün bu yazısına yakın zamanda kaybettığımız Sadrettin Şenel de bir yorumla katkıda bulunuyor. Kendisine rahmet dileriz.

ECZACILIK (1)

ECZACILIK NE DEMEKTİR?

Yıl 1964, Denizli Lisesi Fen Bölümü sonuncu sınıftayım. Kimya dersimize askerliğini yapmakta olan Atgm. Ecz. Ergun Türkmen geldi. Centilmen, kibar, çok ciddi, çok gülümser olmaya çalışan, çok yakışıklı, uzun boylu. Öğrenci cinliği, öngörülüğü ile hemen anladık; alımlı, çalımlı, gözde, güzel, havalı, iddialı, otoriter mavi-yeşil gözlü, uzun boylu matematik öğretmenimiz Kayhan Gültekin’in peşinde. Tahminimizde yanıldık, kimyacımız ile matematikçimiz sözlü, nişanlı, evli oldular...

Lise bitti; anlı şanlı İ.Ü. Tıp Fakültesi’ndeyim.

Bizden bir yıl önce Tıp’a başlayan, öğrencilikte ustalaşmış, bize göre doktorluğa yaklaşmış uyanık kulağı kesikler durup durup kulağıma üflediler:

“Enayi misin? Altı sene okuyacaksın, bitirdin diyelim, sonra kazanabilirsen, en az dört yıl ihtisas, al sana iki yıl da askerlik; ölme eşeğim ölme. Ömrün yeterse doktor olacaksın, kim bilir nereye fırlatılacaksın? Yol yakınken git şu duvarın arkasındaki eczacılığa; dört sene sonra ‘eczacı’sın.

Şakır -şukur- şükür, gündüz gece para basacaksın; gönderildiğin yerde değil istediğin yerde.

Enayi olma! Hem de orada bir erkeğe iki kız düşüyormuş.”

On beşinci güne yaklaşırken kararsızlığım, korkum, tedirginliğim, telaşım arttıkça arttı. Puanın iyi ise, yeterli ise her hafta açıklanan taban puan ile istenilen fakülteye başvurup geçilebiliyordu yedek listeden. Başvurdum; puanım yüksekti, en tepeye asıldım, o saatte görgüsüzce. O sıralar mesai Cumartesi öğleye kadar oluyordu; o güne kadar gene bekledim papatya falına baka

baka. Tıp mı, Eczacılık mı, Tıp mı Eczacılık mı?

Cumartesi geldi, şeytan peşimi bırakmadı; tuttu elimden, elimle Tıp'tan kaydımı cayır cayır kopararak Eczacılığa geçtim.

İsmi tarihi pala bıçaklarından almış, doğum yerim Denizli Yatağanda evler hep atölye-ev idi. Bıçak, çakı, makas, tarak yapıldı.

Sabah erkenden, bütün evlerden, ritmik demir dövme sesleri gelirdi.

Babam, Tekemenlerin Koca Ahmet Usta, Balkan Savaşları sırasında doğmuş. On yaşında babasını kaybedince çırak olduğu evden çıkmak ve makas yapmasını öğrenmiş, köyün en iyi makas yapan ustası idi. Okula gidememiş; adını, soyadını yazmasını askerlikte öğrenmiş.

İş, iş, iş ile geçmiş ömrü. İkinci Dünya Savaşı sırasında askerlikte görmüşler dünyayı, İstanbul'u, Trakya'yı. İkinci Dünya Savaşı biter bitmez de ben ana karnına düşmüşüm.

Babam hiç aralıksız, hiç yüksünmeden, gülümsemesini hiç eksik etmeden, ibadet eder gibi simsiyah demirleri seve seve, okşaya okşaya 60 yıl işler ve günlük 21 adet makas üretti.

Resmi bayramlarda şiir okuyunca hemen eve, çalışmakta olan babama koşardım; "şiir okudum baba" deyince 25 kuruşu hak ederdim.

Yıl 1965, 19 yaşındayım, öğrenciliği bile çok kıymetli, İÜ Eczacılık Fakültesi öğrencisiyim.

Köye mektup zor gidiyor, telgraf pahalı gidiyor; en önemlisi de "Tıp'tan Eczacılığa geçtim" haberini söylemek zor; bir tatili bekledim.

Köye geldim; heyecanla eve girdim; babam atölyesinde her zamanki gibi gururla, güleç çalışıyor.

Hoş beş, el öpme, sarılma faslı bitti. Babam tekrar çalışmaya koyuldu. Sessizlik çöktü. "Tıp'dan Eczacılığa geçtim" lafı bir türlü çıkmıyor ağzımdan. Ağzım kurudu, boğazım düğümlendi; "eee daha daha ne var ne çok" faslı baş-

Süleyman Arslantürk

ladı. Suç işlemiş gibi yüzüm kızardı; terledim; dondum. Zaman da dondu. Daha fazla dayanamadım; kendimi salıverdim; nasıl söyledi isem "Tıp'tan Ecza'ya geçtim baba" deyiverdim.

Köyde babalar çok sert olur; eşlerini ve çocuklarını sık sık döverler.

Babam beni hiç dövmedi, annemi de döverken görmedim, duymadım.

Babam o günü işini sonlandırmak üzere idi; keyifle makas perçinlemelerini tamamlıyordu. Elindeki perçin işini tamamlayamadan bıraktı; ayağa kalktı; silkelendi.

"Ne yaptın sen oğlum? Eczacılık para demektir! Bizde para nerede?" dedi.

Başka hiç bir şey söylemeden evden çıktı gitti.

Köy meydanındaki kahvede çayını söyledi; "birinci" sigarasını yaktı.

Ahmet Arslantürk

Bir daha da ne babam bir şey sordu, ne de ben bir şey söyleyebildim.

Çok seneler geçti, çok paralar geçti elimden; ben de geçtim sayılır artık eczacılık köprüsünden.

Sayın hocalarım!..

Sayın çok etkili, çok yetkili eczacı arkadaşlarım!...

Sayın genç ve heyecanlı yeni eczacılarım!...

LÜTFEN

Eczacı olsam mı olmasam mı diye düşünenlere, eczacılığı merak edenlere...

Kitaplardan, 'iyi eczacılık uygulamaları' kitapçığından değil de.....:

Eczacıların yüzde 90'ını öğüten eczane değirmeni içinden.....:

Harbiden.....:

'Eczanede Eczacılık nasıl yapılmalıdır; Eczacılık Ne Demektir'?...

GÜNCEM -4-

Özgür ve rahattır bizim halk.

Okumaz yazmaz sa da işini iyi bilir.

Eşini annesi; işini babası; şehrini kaderi veya hemşehrisi belirler.

Az çalışır çok dinlenir; sevgileri, sevgileri çok gizlidir

Kolay değildir halkı taşlamak, halka kalkışmak.

İşinden olursun; gücünü unutursun; tefe ko-nursun.

İlkokul 5 te; o zaman 5 çok büyüktü; hatta %85'imizin sonu oldu.

İlkokulda; birinci değilsem; galiba biraz tartışmalı

Hani başkanım ya; hadi diyelim birinciyim.

Üç kişi önde idi; belirgin.

Hadi dördüncülüğü de dört kızdan birine verelim.

Dersimiz Demokrasi; Öğretmenimiz Cumhuriyet okuyor, yarı gizli.

Ben başkanımı; başkanım, çakıyorum bazı şeyleri.

Kasabamız %97 Demokrat; DP'li. Yıl 1957; yalansa, yani 58 ise karışmam.

İki gün sonra geldiği halde yeni dediğimiz gazeteyi heba ettik; kestik, kestik

Bakanlar kurulunu duvara astık: el, emek, katkı verdim...

Öğretmenim anlattı da anlattı.

Cumhuriyet Demokrasi Halk idaresi v. Yoruldu, oturdu masasına; soru arandı.

Arkadaşım; yeni rahmetli oldu; Ali Yücedağ

"Bizi Demokrat idare etmiyor mu; halk mı idare ediyor?"

Diye kulağıma eğildi; Öğretmenimin gözü kulağı bende Duymamış gibi yaptım Ali'nin sözlerini.

Çünkü bir gün tahtada iki arkadaşım; yaramazlık suçu zanlısı, ayakta

Öğretmenim görmeden Abdurrahim Kaya'ya "yedin tokadı" işareti yaptım

Öbür tarafa erken göçen rahmetlim ile bir dövüşür bir barışırđık.

Öğretmenimiz görmedi ama duydu; Abdurrahim kıkırdadı.

Öğretmenim "niye güldün" dedi; o da benim güldürdüğümü ifşa etti.

Başkanım, maşkanım demedi öğretmenim; beni de sıraya aldı; dizdi.

Üç müydük dört mü; unuttum, hatırladığım; unutamadığım

Yüzümde izi; kulağımda sesi üç mü dört mü tokat.

Son ders idi; okuldan yüz metre ayrılmamıştım

Fırlattım kitap defter torbamı Abdurrahim'in yüzüne

Hiç kavga etmemiştim; başkana kavga etmek yakışmazdı, hep ayırandım.

Dayanamadım; vurdum, vurdu; iyi vuruştuk.

Üçüncü şımarığımız; en tombulumuz, en zenginimiz idi.

Ezilmedim; yenilmedim, yenemedim.

Nerde kalmıştık?

Ha; Ali Yücedağ; benim kopyamı beklemeden; sordu

"Öğretmenim dersin başından beri idareimiz halk idaresidir

İdareimiz Demokrat değil mi?

Öğretmenimizin o gün keyfi iyi idi; kimseyi dövmedi, güldü.

Nerde idik; neredeyiz? Halktan geldik; halka gidemedik.

Öğretmenimizden dayak gibi tokat yedik; hiç öğretmen dövemedik

Dövebilirdik belki, içimizde atak, güçlü, gözü kara arkadaş az değildi

Anamız, babamız, töremiz izin vermedi.

Sonra büyüdük, büyüdük; adam gibi bıyığımız, sakalımız oldu.

Duvarı diploma, boyunda kravat, kolunda avrat oldu.

Halk için

“Kıyıcı çat çat” vurmak kolay da; neyi nasıl söyleyeceksin o yüce makama

Adamların işleri başlarından aşkın.

Halk gariban; dilsiz, dişsiz, işsiz; çok şeyini biliyoruz ya

Onu koruyup kollayacaktık ya

Ne oldu bize?

Mesela ben; eczane açtım çok eskiden, kendimi eczacı biliyordum Allah Var ya.

Aslında bir ay öncesi değildim; bir baktım “eczacı” dediler

Ben de eczacı hissettim kendimi; işime geldi ya, işim, aşım, yatağım, yorganım yok ya

Olsun; borç buldum, dükkân buldum; kahvecinin çırağını tavladım, ayarttım.

İnanamayacaksınız; baya adı sanı olan, izinli, resmi, muvazaasız eczane açtım.

O zaman eczanelerin %27’si muvazaalı idi

Halk tuttu beni; sevdi de, “O benim eczanecim” de dedi.

Düzelteyim diye çok uğraştım; diploma, fotoğraf, bembeyaz gömlek; nafile

Önce baya alındım; alayına, dalgasına sandım.

Zaman, su gibi beni içiverdi.

HOCAM! Bana kızılıyorsun; biliyorum ama

Büyüklerinden çekinmeden; küçüklerinden sakınmadan, otoriteden korkmadan

Dinine imanına; dobra dobra; dost doğru; DOP doğru söyle bana

“Eczacı” mıyım; “Eczaneci” mi?

YORUMLAR

5 haziran 2020 de Süleyman Aslantürk’ün bir yazısına Sadrettin Şenel’in yaptığı bir yorum, (Facebook sosyal medyasından)

Sadrettin Şenel

Kasabamızın %97 sinin “demokrat!” olduğu yıllarda bizim aile de demokratı. Benim arkadaşlarımdan biri “Hacasannarın Üsen” di. Evlerimiz karşı karşıya idi, evleri “yola” gittiği için Çeşmebağa ev yaptırıyorlardı.

Her köylü gibi evlerinin ağaç aksamı kaçak kerestedendi. Herkes aynı yolu izlediği halde onlar “muhalif” olduğu için onlara izin verilmiyordu. Onların kaçakçıları da malzemeleri Tekkardı’nda bir bağa bırakmıştı. O yıllar bilirsin elektrikler 11.00’de sönerdi. Biz; Tramaların Mehmet Emin. ben ve Hüseyin birer pencere pervazı alıp sessizce evlerine getirirken Kürt bekçi bizi yakaladı. (Meğer onlar bizi takip etmişler.) Belediyeye götürdüler. Jandarma da hazırmış. Ese amcam! bana ve Mehmet Emine bir kızdı bir kızdı. “Ne işiniz var ülen bu cavarın enişinin yanında? Bunnarı barındırmecez bu köyde, bunna köyün yüz karası.” Çok söylendi. Hele bana. Bizi bıraktılar. Hüseyin’i malzemelerle Yeşilyuva’ya götürdüler.

Benim o gece babamdan sabaha kadar yediğim dayak Denizliye yol olur. Herkesin yaptığını onlar yapınca neden suç olduğunu bir türlü anlayamamıştım. Oysa köylü birbirine bu konuda yardımcı da olurdu. Ev yapana yardım edilirdi ki. Neden onlara ceza yazdılar, neden bu yüzden Hüseyin’in babası hapis yattı, onu da bilmiyorum. Ama oymuş! Bir daha “demokrat!” olmadım. Bizim köyün demokratlığını hiç sevmedim.

Fahri Gültekin

Allah rahmet eylesin mekânı cennet olsun, nurlar içinde yatsın. O dönemlerde kahve işletiyordum. Müşteri olarak benim kahvede cay içerdi. Sakin asaletli bir insandı, ruhu şad olsun.

Oyun çocukları Namık Kemal İlkokulunda (2) BARDAĞI 25 KURUŞA ALIÇ

**“Bayramlarda,
kortejlerde herkes
ne olacaksa o
kıyafeti giyerdi.
Mezun olanlar kimi
evlenmeye, kimi gelin
olmaya adaydı.”**

... Nedense zorlu süreçler, siyasal ve sosyal baskılar, ötekileştirmeler, insan psikolojisini; hepten kaçamaklar, edilgenlikler, kendini avutma mekanizmasına sevk ediyor. Büyüklerimiz arasındaki siyasi tavırlar biz çocukları da etkiliyordu.60’lı yılların siyasi travmaları bize de yansıyor, kâh asker oluyoruz, evin, dükânın duvarlarına üniformalı fotoğraflar asıyoruz. Bunun için revaçta olan renkli kuşe kâğıda basılmış Hayat Mecmuası vardı. Magazine, aktüalite ye düşkünlüğümüz bundandı. Bir de gazeteler... Reklam olarak da cızırtılı radyolardan haberdar olurduk.

Radyoda magazin reklamları çıkar, büyüklerimiz derdi; “git hemen bir hayat mecmuası al getir.” Hemen velesbite atlardım, gaste bayisine... Velesbitin sepetliğine Hayat Mecmuasını kıştırdığım gibi eve alır gelirdim. Anladığım kadarıyla bizden başka meraklısı, tiryakisi pek yoktu. Haftalık çıkardı, hemen hemen hiç aksatmazdık. Büyüklerimiz mecmuaya bir göz atar, içinden posterleri seçer, çalıştığı dükkânın duvarına çiviler, bizim de aklımızda çivilenmiş olurdu. Ne bileyim duvarlarda; General resimleri, meşhurların düğünleri, İngiliz kraliçesi Elizabeth in saray teşrifatı, dünya liderleri, ünlü sanatçıların yaşamından kesitler, Beyrut ‘un ihtişamlı hayat manzaraları, her evde bir araba varmış derlerdi.

Resimli aşk romanları, tangolar, vals yapıp havada kelebek gibi uçuşan partnerler, sirtaki eşliğinde üst üste dizilmiş onlarca tabak kırma seansları, Zenci boksör Cesus Clay posterleri, Kırkpınar’ın meşhur pehlivanları, İzmirli Kara Ali, Karamürselli Aydın Demir arasında geçen diskalifiye, Kırkpınar ağalarının kıyafetleri, Cazgırlar ellerinde yağ ibrikleriyle söyledikleri tekerlemeler... Bunlar okullarda öğretilecek konular değildi. Hele defileler, kıyafetler, moda giysiler allı pullu görsellere doyum olur mu? Hele mecmuanın kapak konusunu oluşturan tangalı şuh dilberler, deniz sezonunu erken açan uçuk, vamp yıldızlar,

Alış

fazla soyunmaktan gribe yakalananları bile çocuk ruhumla virdime gider, merak ederdim. Birbirini aldatan aşıkların fotoromanları bile vaktimizi alır, alır götürür hayaller dünyasına, benim de böyle sevgilim olsa onu hiç kırmaz, mutlu ederdim;’ oysa o ne yaptı! Pilotum deyip sevgilisini kandırdı, asıl mesleği terzi çıktı. Terzilik kutsal değil mi, ne var doğruyu söyleseydi. Neyse bir gizli el olaya el atıyor, gerçek sevgiliyle buluşturuyor, işte diyor gerçek sevgilime kavuştum. Biz de zaten çoktan dağları delmiştik, çeşme başındaki kıza ulaşamadıysak da...

Daha neler neler. Hem 7-8 yaşında olacaksın, Hayat mecmuasına dalacaksın, hem ‘Brigitte Bardot’un ‘Ve Allaha Kadını Yarattı’, ‘Claudia Cardinale’in Roma’da Aşk Başkadır’, Rita Hayword’un Salome’si, Dalida’nın Şalana, şalana’sı, Amerikan way of life’ler, Sophie Loren ‘ler, Rapuel Welch ‘ler, yerlilerden Sevda Ferdağ, Fatma Girik, Ajda Pekkan’ın mayolu posterleriyle, yunus balıkları gibi sanatlarını sergileyecekler, bizim de içimiz geçmeyecek, gıcıklanmayacaksın, ha çocuk ha! çocuksam çocuğum, evliya değilim ya! Gökyüzünde yalnız gezen yıldızlar, yeryüzünde sizin kadar yalnızım! Bazen de ufkumuza açacak konulara meylederdik. Ünlü kalp cerrahı Christian Bertnard ‘dan akıl almaz haberler, her gün sevgili değiştirmeye kalkan Berdnartd dan yeni hamle; Sevgilisinin kalbini de değiştirmeye kalktı! Bu defa fezaya yöneliyoruz; Amerikalı astronotlar dan panik havası: Ay’dan sesler geldi gibi. Yeryüzüne iniyoruz; Serde Prag havası var, Dubçek Du-

bçek sesleri arasında tanklar Prag’a giriyor. Hayat mecmuasında bir karikatür, Dubçek elinde tabancayla yerde yüzükoyun hemen yanında Leonid Brejnev elinde tabancasıyla sırtıyor. Karşısında Amerika başkanı Richard Nixon elinde tüfeğiyle poz vermiş. Atı alan Üsküdarlı çoktan geçmiş. Merakımdan Çekoslovaklara bir acıdım bir acıdım! Acaba Ruslar bize de mi gelirler diye işkillendim. Neyse başka bir sayıya geçelim, mayolu pozuyla ünlülerin pozları diyorum ya hep zor dönemlerden geçiyoruz; Demir, zırh akşamı, ağırlıklı silahlı birliklerle, şuh yıldızlar, yosmalar arasında sıkıştırılan toplumsal ruh halleri. Bu her zaman böyle olmuştur. Bilinçli ya da bilinçsiz. 12 Eylül’ün de karanlıklı çatışmalı kanlı ortamında hem korku, hem erotik kültürü furyasının arasına sıkıştık kaldık. Bazı dergilerde Berlin duvarının esrarı; Berlin duvarını kaçarken aşmaya çalışan eteği eksik pejmürde bir kadın figürü.

Vaktiyle okulda oynadığımız artist çıkletlerinden bahsetmiştim; haksızlık etmeyeyim, sayamadıklarım da olabilir: en çok dönemin aşına olduğumuz sanatçılar; Ayhan Işık, Yılmaz Güney, Nuri Sesigüzel, Yılmaz Duru, Eşref Kolçak, Sadri Alışık, Öztürk Serengil, Cüneyt Arkın, karakter oyuncular Hüseyin Baradan, Mehmet Ali Akpınar, Tarık Tekçe, Hayati Hamzaoglu, çocuk sanatçı Ayşecik biletleri de olurdu.

Erkek artist biletleri, kadın aktristlerden üstün sayılırdı. Ne de olsa Ataerki aileyiz. Erkek yerli biletler dolar kuru gibi yüksekti. Örneğin bir Yılmaz Güney’in biletine 5 tane normal bilet değiştirilebilirdi. Biletler çok sık el değiştirir, yıpranırdı. Yılmaz Güney derdik de başka bir şey demezdik. Sadece az değişen, geçersiz biletler; yabancı artist ve futbolcu resimli, bir de gelin resimli kadın biletleri değiş tokuş az olduğundan yıpranmazlardı. Bilet oyununda örneğin 5 kişi oynayacaksa önce biletlerin kalitesi gözden geçirilir, sonra toprağa herkes biletini devrilmeyecek şekilde diker, ileri mesafeden

1960'larda bir kış günü Yatağan

elde bilye yuvarlanarak biletler devrilmeye çalışılır. Dikili biletler yere yıkılırsa o onu ütmüş olurdu. Bir de iskambil gibide oynarlar, herkesin elindeki bilet açılır, biletteki rakam sayısı kimde fazlaysa o kazanırdı. Gün geldi disiplinli müdürler her şeyi yasakladı. Üzerinde bilet taşıyanlara dayaktan tut, cezalandırılma yoluna gidildi.

Nuri Sesigüzel vardı bir zamanlar; onun sayesinde hem Urfalı olurduk hem Urfa türküsü söyledik, 'Urfalıyım ezelden, Aynaya baktım saç beyaz olmuş derdik. Sınıfta söylemek için türkü, şarkı kitapçıları satılır, bulabilen kıymete bindirirdi.-bu arada,5.sınıfta Müzikten sınıf geçme notu için; Kara göz-lüm efkarlanma gel gayri türküsünü söyle-yivermişim-Nuri Sesigüzel 'e aşınaydık, film çevirirdi, filmlerini hayranlıkla izlerdik. Mesela Karayılan, Vatan borcu gibi kahramanlık filmleri meşhurdur. Kahramanlık filmleri deyince; Eşref Kolçak, Yusuf Sezgin ve Sevda Ferdağ aklıma gelir; Kara Fatma filmiyle. İlkokula sinema gelirdi hiç boş geçmezdik, artist biletleri ile sinema birbirini tamamlar hayallerimizi süslerdi.

Kış günleri şebek döndürme yarışları olurdu. Başa baş yarışta kimin şebeği en son durursa o yarış kazanırdı. Eskiden delikli yüz

paralar olur, deliğin ortasına iğde çekirdeği geçirir, onu parmak arasında döndürürdük. Sonbaharda torbalarda alıç getirip okulda satarlardı. Bir bardağı 25 sarı kuruş falan. Kimisi ceplerine seçilmiş kırmızı, beyaz elmaları şişirir gelir, tanesi 20-25 kuruşa satardı. Kimisi havı dökülmüş sarı kuş gibi ayva reklamı yapar, satardı. Kudret abi çok ayva satar, satamadığına, bunu da ben yiyeyim diye ağzını sulandırırdu.

Her teneffüste öğrenciler arasında bir eğlencelik oyunlar icat edilir, koşular düzenlenir, okul bayramlarında yumurta yarışları, çuval yarışları, çember yarışları yapılırdı. Her teneffüs güreşler, boğuşmalar, mutlaka birilerinin burnu kanardı. Artık 20-25 dakika kan durmazdı. Devler kendi arasında gürültü patırtı koparır. Şen şamata gırla giderdi. Süt kaynatılan kaydırma tarafındaki mahalleye bakan duvarın aşağısı epey uçurumdur. Uçurum yarım metreden tut gittikçe üç bucuk, dört metreye kadar yükselir. Kimisi aferin delisi, duvarda yürüyerek cambazlık yapar. Duvarın dış tarafında sokak çeşmesi vardır. Teneffüste su içmeye koşardık. Kimi büyükler duvardan uçuruma atlar, çeşmenin önünü kapatırdı. Duvarın üstüne bizde oturur, ayaklarımızı boşluğa salardık. Biz cüceler büyüklerimizden geri miyiz, başımız göğe mi

Namık Kemal İlkokulu müze yapılmayı bekliyor.

erecekti ki. Yamacıların uzun Ahmet'e otururken şaka yaptılar; geldiler arkadan bir ittiler, uçuruma, boşluğa, belinin üzerine düştü. Epeyce belini tuttu. Çeşme başındaki kadınlar bağrıştılar, çok hayıflandılar: öldürecek misiniz birbirinizi, kötü şaka olur mu?

Babaları Alamancı olan arkadaşların elinde maskot oyuncaklar; dünyalı kalemtraşlar, envai çeşitli kalemler, tükenmez kalemler, elle bastırması, göze dayayarak bakılan filmler getirirlerdi. Tükenmez kalem üzerindeki bikinili kadın figürleri, kalemi ters tutarsan kalemdeki civa aşağıya süzülüyor, kadın üzerindeki bikinileri sıyrıp atıyor, üryan oluyor. Avuç içi kadar el filmi; parmağını bastıkça resim kareleri gelip geçiyor, neler neler içinde erotik sahneler, enstantaneler, 10-20 kuruş ver seyret. İlkokul dediysek bizim gibi cüceler için ilkokul, öğrencilerin çoğunun 'mamızı' kart, şimdiki gibi bebe değil, hepsi abazaydı. Mezun olmak büyük bir olay. Zaten mezun olanların çoğu hayata atılır, babası gibi demircilik yapardı. Öğretmenler sınıfta sorardı bize de; okuyunca ne olacaksın, bir kaç kişi kaymakam, hakim, doktor derdi. Geri kalan ekseriyet baba mesleğimiz neyse bizde o olacağız, demirci, leşber, amele derdi.

Bayramlarda, kortejlerde herkes ne olaksa o kıyafeti giyerdi. Neyse mezun olanlar kimi evlenmeye, kimi gelin olmaya adaydı. Mehter takımı kurulurdu; sen zannedersin 'hazır ol vakte Nemçe kralı, yer sürümüş bir ordu geliyor.' Kostümler kimisine zor sığıyor,

koca koca adamlara dönerlerdi. Kimisi de mehter elbiseleri içinde kaybolur, bir armut boynu uzardı. Kılıcından, süngüsünden, kal kanından, davulcularına kadar. Kılıç kalkan vuranlar en önde, başlarına heybe geçirilmiş gibi, diğerleri başları kavuklu, önde mehterci başı, uygun adım marş, iki adım sağa, iki adım sola çevrilerek ilerlerdi. Trampet takımının arkasında sınıflar; büyük sınıflardan başlayarak arka arkaya 'kuzu tokluları' gibi dökülürdük.

Okulda sınıfların tabanı tahtadandı. Rabı-taydı. Sınıfların taban tahtalarının budakları düşer, tabanda delikler açılır. Bodrumun karanlığı bir göz ucu kadar görülür. Bodrumu hademeler açar, eğilir girerdik. Sınıfların odunları Bodrum'a depo edilir, kışın sınıf sobalarında yakılırdı. Sınıf nöbetçisi sabah ders başlamadan önce sobayı yakardı. Bazen odun yetmez ders arasında da bodruma inilir odun getirilir. Öğretmen masası sandalyesine yakın budak deliği varmış; akli kart olanlar bodrumdan öğretmen masasının altına geçip, budak deliğinden gözetleme yapıyor, öğretmen farkına varıyor, çaktırmıyor, yavaşça müdüre durumu bildiriyor. Müdür Bodrum'a dolaşarak, "siz burada ne yapıyorsunuz bu saatte?" diye, suç üstü yapıyor. Onlar tabii "odun aktarıyoruz" falan diyorlar ama bir güzel ıslanıyorlar. İşte böyle, biz zayıf insanlar ezilir büzülür, kıyıda köşede yine yalanlanmaktan geri durmazdık ama, meydanlar büyük, goca goca oğlanlara kalırdı.

İLK ASTRONOMİ DERSİM

**“Ben bu narpız
yapraklarını çok
seviyorum. En başta
hoş bir kokusu var.
Sonra eğer ellerim
kirlendiyse yani
arındırılmak gereken
bir durum olduysa
onları avucumda
ovalar ve sabun gibi
kullanırım.”**

Bir gün harmanda yalnız başıma kaldım. Karşı dağdaki Kurtolu-ğu’ndaki tarlamızda nohut yolunacağı için babamın ertesi sabah oraya gitmesi gerekti. Akşam giderken bana “Sapı¹ iyice eritmeden çörek² yazma.” diye tembihte bulundu. Dediği gibi yaptım. Çörekte hiç kalın ekin sapı, kes kalmayınca kadar döven sürdüm. Arada öküzleri dinlendirip, çöreği iki parmaklı dirgenle³ silkeleye silkeleye altüst ettim. İncelmiş olan samanları ve taneleri dirgenle alta düşürürken -bizde buna evseleme denir- ezilmeden kalmış buğ-day saplarını yüzeye çıkardım. Döven üzerinden geçerken onları “döven dişi” dediğimiz çakmak taşları tarafından ezilip kesilecek ve saman olacaktı.

Babam, buğdayın başağı ve tanesi kadar samanına da dikkat ederdi. Buğday taneleri bizim yiyeceğimiz, saman da hayvanlarımızın kışlığıydı. Samanın ince olmasının büyük yararları vardı. Birincisi, harman hafif rüzgârda bile kolayca savrulur, ikincisi bu samanı hararlara⁴ basarken elimizi kalın çöpler yırtmazdı. Bir diğeri de kışın hayvanların yemleğilerinde⁵ kes birikmezdi.

Sabahtan bir, öğleden sonra da iki çörek yazdım. Biz harman sürerken harmanda indirip çevresinden simit gibi yaydığımız ekin saplarına ve samanına çörek deriz. Sabahki çiğli olduğu için zor eriyordu. Ama öğle üzeri yemek için ara verdiğimde önce sapları gelberi ile çektim, dirgenle yaydım. Ben yemek yiyinceye kadar temmuz sonu güneşinin altında çıtır çıtır sesler çıkararak kurudu. Üzerinde birkaç kere dönünce kolayca saman oldular. Hem de kolaycacık evstim.⁶ Bunu da erittikten sonra ikinciye yaydım. Onu da göbek adını verdiğimiz harmanın tepelerinden, üst yüzeylerinden yaydım. Çünkü onlar da sürekli güneşte oldukları için çıtır çıtır kurumuşlardı. Gün batımından önce öküzleri dövenden koyuverdim.

1- sap: başağı üzerinde kurumuş ekin gövdesi

2- çörek: harmanda, döven sürülmek üzere harmanın etrafına yayılmış ekin.

3- dirgen: iki veya üç parmaklı, harman karıştırmaya yarar tarım aracı.

4- harar: yük hayvanıyla saman taşımakta kullanılan büyük çuval, balya.

5- yemleği: ahırda hayvanları yem, saman yedikleri küçük bölme.

6- evsmek – evselemek: saman veya benzeri başka bir şeyin incelerinin alta geçmesi, irilerinin de üstte kalması için yapılan

Harmanın etrafını yaba ile topladım. Çöreği düzelttim. Sonra öküzleri alarak dereden yandaki çayırığa doğru sürdüm. Biraz otladılar. Pınardan su içtiler. Kocaarmut'un dibinde yatıp geviş getirdiler. Sarı kalktı armut ağacının gövdesine boynunu, yanını sürterek kaşındı. Harman tozu hayvanları da rahatsız edip kaşındırıyordu. Gün kararıp akşam basınca yavaş yavaş yatak yerine doğru yöneldiler. Yerlerine varıp durdular. Başlarına bağlarını geçirdim. Onlar dinlenmeye çekildikten sonra, kendim için hazırlıklar yapmaya başladım. Hava iyice kararmadan ocağa odunları yerleştirmem, tutuşturacak hâle getirmem gerekiyordu. Öğle üzeri Karaağaçlı Dere'den çam kozalakları ile karaağaç dalı kuruları toplamıştım. Önce pürçük dediğimiz kuru çam yapraklarını, üzerine kozalakları ve kolay tutuşur birkaç çam dalcığını ve üzerine de karaağaç kurularının yerleştirdim. Sadece kibrit çakıp tutuşturmak kaldı.

Kızılhisar bardağını⁷ aldım, pınara gittim. Elimi yüzümü bir güzel yıkadım. Çarıkları çıkarıp abdest aldım. Bardağı doldurup ağzını kopardığım pınarın ayağındaki narpız⁸ yapraklarıyla tkadım.

Ben bu narpız yapraklarını çok seviyorum. En başta hoş bir kokusu var. Sonra eğer ellerim kirlendiyse yani arındırılmak gereken bir durum olduysa onları avucumda ovalar ve sabun gibi kullanırım.

Baktım gökte yıldızlar belirmeye başlamış. Demek ki akşam oldu. Pınarın üstündeki küçük düzlükte akşam ile yatsıyı cemederek ifa ettim. Daha sonra bir elimde Kızılhisar bardağı, diğer elimde iplerinden tuttuğum çarıklar olduğu hâlde yalınayak harmana geldim. Çarıkları geceleyin köpekler alıp parçalamasın diye ikisini iç içe geçirdim, iplerini de toplayıp bir yumak yaparak çöreğin içine gömdüm; üzerine döveni ortalayacak şekilde yerleştirdim. Her zaman yaptığım gibi harman yerinin altındaki çağıldan⁹ taşıyabildiğim en büyük taşı getirip döven üzerine koydum. Bu kadar ağırlığı köpekler kaldırıp oynatamayacakları için ben uyurken çarıklara zarar veremezlerdi. Sabah kalktığımda dövenin etrafı biraz eşelenmiş bulduğum çok olurdu.

Daha sonra ocağın başına gittim. Ocağım, Kocaarmut'un dibindeki koca taşın kuytusundaydı. Bu ocağı öğleyin de yaktığım olurdu. O zaman ya patates, fasulye haşlardım. Ya da bulgur pilavı pişirirdim. Ama şimdi akşam vakti yemek yapmam gerekmiyordu. Ateşin yalını ile yandaki taş kızıp alevler körelince gündüzden torbada kalmış olan yufkaları bu kızgın taşın sıcak tarafına serdim. Alevi azalmış ama koru güçlü ateşin de etkisi ile ekmekler gevrediydi. Bu arada torbadan çıkan iki baş soğan ve birkaç biberi közledim. Kabuklarını soyduktan sonra hepsini birden iki kat yufka üzerine serip dürüm yaptım. Biberlerin acısını soğan bastırıyor, arada toprak bardaktan bir iki yudum su içiyorum. Ağzım yandıkça gözlerimden yaş geliyor. Öfleye¹⁰ püfleye yiyip bitiriyorum. Sonunda gündüzden topladığım taşlı armuttan bir iki tanesini de dişleyip bitirdikten sonra

7- Kızılhisar bardağı: emzikli toprak testi.

8- narpız: Su kıyılarında yetişen bir tür yaban nanesi

9- çağıl: taş yığını

10- öflemek: öf diye ses çıkarmak, öfleye püfleye: ağzının acısını gidermek için üflemeyerek

alevi canlandırıp şavkında Hüseyin Rahmi'nin "Kuyrukklusunu" okumaya geçtim. Alevler kö-reziyinceye¹¹ kadar okumam sürüyor. Sonra yıldızları, kuyrukklusunu, kuyruksuzunu düşün-meye durdum.

Birkaç gün önce babamla harmanda kaldı-ğımızda bana gökteki yıldızlardan söz etmişti. Kocakırañ tarafında gökyüzünü işaret ederek Kırañ'ın üst yanda ne gördüğümü sormuştu. Ben tarif ettiği yöne baktım, yıldız gördüğümü söyledim.

"Orada, bak üst üste iki yıldız var. İkisinin arasındaki mesafeyi beşe katlarsan parlak bir yıldız göreceksin."

Gerçekten de Kocakırañ üzerinde biri aşağı-da diğeri yukarıda duran iki yıldızın arasındaki mesafeyi göz kararı ile beşe katlayınca diğeri yıldızlardan daha parlak ve büyükçe bir yıldız duruyordu.

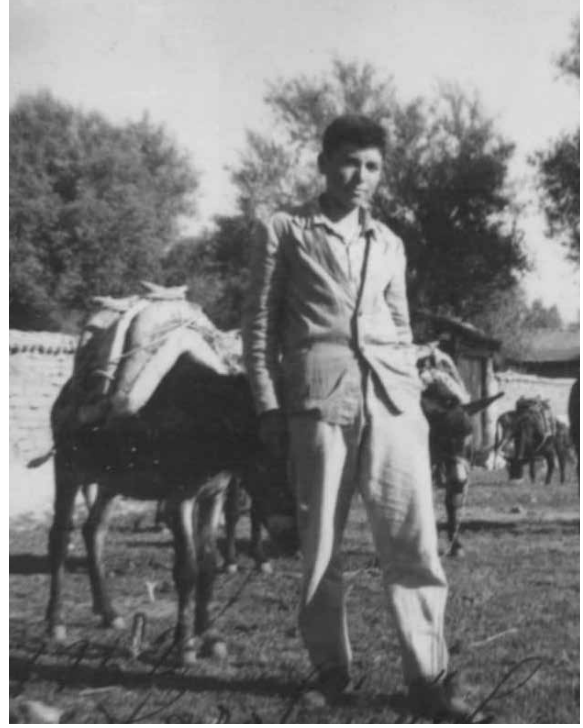
"Bu yıldız her zaman orada durur. Demirkazık derler. Hep şimali gösterir. Bu yüzden Şimal Yıldızı da derler." Uzun süre bu yıldız ve etra-fını seyrettim. Batı yönünde Honaz Dağı'nın kuyruğunda da parlak bir yıldız vardı. O daha parlak ve biraz sarımsı duruyordu. Onu sor-dum. Akşam Yıldızı olduğunu ayrıca Çoban Yıl-dızı da dediklerini öğrendim.

"Bu yıldız, sabahleyin şafaktan önce de görü-nür. O zaman da Sabah Yıldızı derler."

Benim birkaç yıldız daha sormam üzerine iş yıldız kümelerine kadar kaydı. Ülker, Terazi... Şimdi adını hatırlayamadığım daha pek çok isim saydı. Ama hatırımda kalan Büyük Ayı, Kü-çük Ayı oldu.

"Bak demin gördüğün Demirkazık yakınında yıldızları birer çizgi ile birleştirdiğinde bir dı-ğan¹² görüyor musun?"

Biraz uğraştıktan sonra tarif ettiği beş adet yıldızın oluşturduğu tava şeklini keşfettim. Evet, demem üzerine dığanın ucundaki iki yıl-

Yaşar Çağbayır Garük Pazarında

dızın, demin gösterdiği yıldız olduğunu söyle-di. Böylece nerede olursam olayım bu tavayı bulduktan sonra bu iki yıldızın arasındaki uzak-lığın beş katını alınca görülen parlak yıldız, dolayısıyla yönümü, yolumu bulabileceğimi söylemişti.

Şimdi yatağımı serdikten sonra ben önce ba-bamın öğrettiği Şimal Yıldızı'nı, Akşam ve Sa-bah yıldızlarını aradım. Sonra Terazi'yi, Ülker'i, Yedi Kardeşleri aramaya koyuldum. Gökte ne kadar da çok yıldız var. Aklımı kurcalayan şey, bunların gündüz nereye gittikleri idi.

Şimal Yıldızı için "Sabittir, hiç değişmez." de-diğine göre herhâlde gündüz de oradadır. Ama neden görünmezler ki?..

Neler düşündüm, ne yaptım bilemiyorum. Bir ara uyandım. Daha doğrusu Sarı'nın böğür-tüyle karışık pufkurmasıyla¹³ uyandım. Baktım öküzleri bağladığım çağlın üstünde köpek gibi bir şey var.

11- körezimek: ateşin alevi ya da korların kırmızılığı geçmek

12- dığan: tava ve genişçe süt kaynatma kabı

13- pufkurmak: burnu ile birlikte ağızdan puf diye ses çıkarmak

Hemen harmanda saplı bulunan dört parmaklı demir dirgeni kaptım. Bu hayvanın üzerine yürüdüm. Karnına doğru dirgeni saplarcaasına salladım. Hayvan kara dananın boynunu bırakıp kaçmak zorunda kaldı. Bilmiyorum dirgen hayvanı yaraladı mı? Sabah kurdun izlerini takip ettim ama herhangi bir kan izine rastlamadım. Karanlıkta kara dananın herhangi bir yarası olup olmadığına baktım. Elime sıcak sıvılar geldi. Demek ki kurt, dananın boynunu yaralamış. Biraz daha yokladım, bereket ki gırtlaklamaya fırsat bulamamış. Sadece deriyi dişleyebilmiş. Gidip ocağın ateşini yeniden harlandırdım. Alevlerin ışığına kara danayı getirerek yarayı ışıktan inceledim. Tahmin ettiğim gibi, yara derin değildi ve en önemlisi gırtlak parçalamamıştı. Armudun çatalında bulunan katran saksısını indirdim, ateşte yumuşatıp sıvılaştırdım. Bir çubuğun ucuna doladığım bez parçasını bu katrana bulayarak dananın yaraları üzerine sürdüm. Belki canavar tekrar gelir diye ateşi sabaha kadar söndürmedim. Bu tür zararlı hayvanlar ateşten çekinirlermiş.

Sabahleyin, kara danayı harmana koşmadım. Babam geldi, durumu kendisine anlattım. Kara danayı kendisi de bir güzel inceledikten sonra bana “Sarı ineği öküze eş koşalım, kara dinlensin.” dedi. “Bu yara ile boyunduruk vurmamak doğru olmaz.” O da ateş yakarak bu kez ateşte kızdırdığı çapanın metal kısmını katrana batırıp dananın yaraları üzerine bastı. Neden kızdırdığını sorduğumda “Canavarda kuduz varsa danaya bulaşmasın diye...” dedi. Bunu ilk başta yapmak gerekiyormuş ama ben bilmediğim için sadece katran sürmüştüm. Kara dana bir haftadan fazla harmana koşulmadı. Yaraları uzun sürede iyileşti. “Kurt atmadan kurtardık.” diye sevindi. Kurt atmak, karasineğin yumurtalarını bu tür yaralar üzerine bırakmasına denir. Bu yumurtalar yara üzerinde beslenerek yarayı büyütürler. İyileşme olmaz.

Harmanın kalanını Sarının yanına ineği koşarak yavaş yavaş dövdük. Bu arada Kurtoluğu’ndaki nohut destesini çekmek için iki gün ayrıldık. Tabii ki, burada da deste kızığın ineği de koştuk. Nohudu harman ettikten sonra ben

orada kaldım. Babam Üçpınar’daki buğday harmanını savurmak üzere oraya gitti.

Bir hafta kadar ben nohut dövdüm. Nohut, buğdaya göre daha zor göründü. Tuzlu olduğu için dövenin altına yapışıyor, arada toplanıyor, dövenin önünde sürükleniyordu. Nohutta çöreği iyi güneşlendirmek ve sık sık evselemek gerekiyordu. Buğday harmanına göre nohut harmanı küçük olsa da çakıldakları ezmek, taneleri meydana çıkarmak da o kadar zordu. Ayrıca nohudun dalları buğdaya göre daha kalınca ve sertti. Babam, harmanı savurup eve taşıyınca kadar ben de nohudu tınaz yaptım. Bu süre içinde Kara’nın yaraları da iyileşti.

Ben tınazı yukarı boğazdan esen yele göre yapmıştım. Babam geçmiş yıllardaki deneyimine göre tınazın yönünü değiştirdi. İki gün kadar rüzgâr bekledik. Bu arada Honaz Dağı’nın tam orta yerinin üstünde küçük bulut kümeleri göründü. Babam bana köye inip kara çulları getirmemi söyledi. Ayşe ninemin eşeğini alıp köye geldim.

Annem, iki büyük çulun üzerine yıkadığı değirmenlik buğdayları sermiş. Biraz uğraştıktan sonra buğdayları yaygı olarak kullandığımız hasırlara aktardık. Ben çulları alarak harmana yöneldim. Ben vardıktan beş on dakika sonra yağmur damlaları düşmeye başladı. Babam tınazı toplamış, konu gibi yapmış. Ortasına kocaman bur sırık diktik. Üzerine çulları arttık. Böylece bizim tınaz yığını kıl çadır altına alınmış oldu. Bu kıl çadır dediğim, kara keçi kılından yapılır. Islandıkça gözenekler kapanır ve altına yağmur geçirmez. Babam, yığının etrafını, daha doğrusu yağmur suyu gelecek taraflarını taşlarla kapatmış, bir daire hâline getirmiş. Oralara da birkaç kürek toprak dökerek nohutları ıslanmaktan koruduk.

Yağmur çabuk geçti. İkinci olmadan güneş açtı. Yer yağ olduğu için yığını tınaza çevirmedik. Yerlerin kurumaması için iki gün bekledik. Daha sonra esen yele uygun olarak tınaz yapıp savurduk ve ikinci gün akşama bizim harman yerinde hiç işimiz kalmadı. Son yükümüz, çullar, döven ve diğer harman araçları idi.

SELAMİ ŞENEL İLE KONUŞMA

2. KISIM

Altınoluk Dergisi'nin 2023 yılı Haziran-Temmuz-Ağustos sayılarında yayınlanan röportajın 2. Kısım. İktibasına müsaade ettikleri için dergi yöneticilerine özellikle Abdullah Beye teşekkür ederiz.

Hocam merhum Ali Ege Ağabey ile on yedi yıla yakın beraberliğiniz oldu. Onunla olan hatıralarınızdan bahsedebilir misiniz?

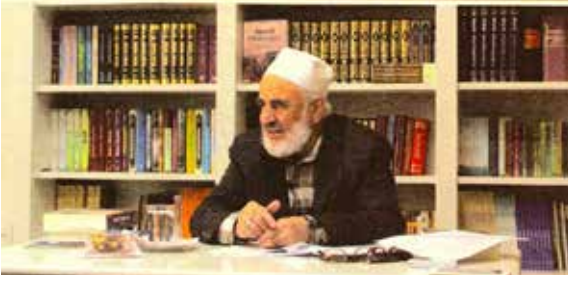
Merhum Ali Ağabey, 1974 yılında Ankara'da kendisi gibi polis olan bir arkadaşının vesilesiyle Sami Efendimize intisap ediyor. 1980 Yılı'nda Denizli, Isparta, Burdur ve diğer bazı ilçelerdeki ihvane hizmetle vazifelendiriliyor. Bir yıl sonra da Ankara'dan Denizli'ye taşındı. Bizim onunla yakınlığımız bundan sonra başladı. Merhum Ali Ağabey'in en mühim hususiyeti Üstatlarımıza bağlılığıydı diyebilirim. Buna örnek olmak üzere şunları söyleyeyim: Sami Efendi Hazretleri'nin vefat haberi alındığında Ankaralı kardeşler "Ali ağabey dayanamaz, ölür." demişler. Bir ziyaretlerinde Sami Efendi Hazretleri şeker ikram etmişler, o bu jelâtinı atmamış ve bir yıl cebinde taşımış. Verilen şekerin jelâtinı bir yıl saklanırsa, Üstatlarımızın tavsiyelerine ne kadar dikkat etmek gerekir o da bizlere hisse olsun. Aynı muhabbet ve hürmeti daha sonra Musa Efendi Üstadımıza da göstermiştir. Üstadın Denizli'yi teşriflerinde evinde misafir eder ve sabaha kadar kapının önünde beklerdi

Ali Ağabey İstanbul'a kalp ameliyatı için gitmişti. Kalp ameliyatı olmuş, Musa Efendi Üstadımızı umreye uğurlamışlar. Birkaç gün sonra kendisi de Denizli'ye dönecek. Araba hazırlanıyor. Muhterem Osman Efendi Üstadımıza ait yazı ve kasetler vermişler. Derişane bir edeple öpüp, başına koymuş. Medine-i Münevvere'de muhterem Osman Efendi Üstadımıza icâzet verildiği haberi de verilince ayağa kalkıp "Yıllardır mâlûmdu. Semi'nâ ve eta'nâ." demiş ve on dakika kadar sonra bindirildiği arabada vefat etmiş. Merhum Musa Efendi Üstadımız, Ali Ağabeyin vefatından sonraki bir ziyaretimde: "Kur'ân okuduğum zaman bütün kardeşlere bağlıyorum. Doktor Hulusi Baybal, Ali Ege ve Ali Fusun kardeşlere isimlerini zikrederek bağlıyorum." demişlerdi. Bu iltifat bizlere Üstatlarımızın gönlünde olmanın yolunun bizim onlara gönlümüzde ne kadar yer verdiğimizle alakalı olduğunu gösteriyor.

SADAKAT, MUHABBET, TESLİMİYET

Kendisi böyle bağlı olduğu gibi kardeşlerinde gönlünün başka zâtlara kaymasından endişe ederlerdi. Hattâ tabir câizse onları kıska-

"Bugün evlatlarımızı zamanın fitnelerinden korumak istiyorsak onları Peygamberimizin ahlâkı ileahlâklanmayı dert edinen şahsiyetlerle buluşturmanız gerekiyor."

Selami Şenel

nırdı. Bir gün kardeşlerden birisi, Denizli'ye yakın bir yere gelmiş olan bir muhteremi ziyaret için izin ister. Ali Ağabey ona "Olur." cevabını vermiş ve giderken kendisine tekrar uğramasını söylemiş. Kardeş gelir, Ali Ağabey sohbet ediyor. Sohbet öyle uzar ki, ziyarete gitme zamanı geçer ve kardeş mecbûren evine döner. "Gönül başkasına kayarsa, mâneviyatta gerilemeye sebep olur. Çatal kazık, yere girmez." derdi. Üç parmağı ile sacayağı yapar; "Sadâkat, muhabbet ve teslimiyet. Dervişte bu üç özellik olacak." derdi. Adab Risalesi'nde geçen: "Sâdık müridin sermayesi muhabbet ve teslimiyettir. Günden güne şeyhine muhabbet ve teslimiyeti artan mürid yarı yolda kalma tehlikesinden emin olur. Eğer şunun bunun iltifatı belasına duçar olur, azim ve iradesini sağlam tutmazsa hiçbir şeyden medet ummasın. Çünkü bu, onu menzil-i maksûduna ulaştırmaz, yolda kor" sözlerini naklederdi.

BİR KİŞİ OLSA BİLE...

Bir gün Nazilli'den Musa Efendi Üstadımızla Denizli'ye geliyorlar. Yolda Musa Efendi: "- Ali Efendi, bir kazada (ilçede) bir tane ihvan olsa ona hizmete gidilir." buyuruyorlar. Musa Efendi Hazretlerini yolcu ettikten sonra düşünür: "Bu bana bir işaret. Amma bir kazada bir kişi nerede var?" Bütün kazaları gözden geçirir bulamaz, huzursuzdur. Bir gün yanında Nazilli'den bir kardeşle Burdur'a hizmete gitmişler. Dönüşte yolu şaşırmışlar ve Çavdır-Gölhisar-Denizli kavşağına gelmişler. Nazillili kardeş de "bir kişi bulunan kaza" arandığını biliyor. Gölhisar yazısını görünce yıllar önce Nazilli'de ders almış ve Gölhisar'a göç etmiş olan kardeşi hatırlıyor, gidip buluyorlar. Sami Efendi Üstadımız ona "Asker Ali" dermiş. "Oğlum Asker Ali! Az sayıda disiplinli ordular çok sayıda disiplin-

siz orduları her zaman mağlup etmiştir." Sözü meşhurdur. Mânevi dersleri ilerleyince bununla övünen kardeşleri ikaz eder "Kendinizi bir şey zannetmeyin, bu yolda «eminlik» yok. Bu hâlê düşen kaybeder." derdi. Nefis konusunda bazıları «Mutmainne olunca korkma.» derler. Ali Ağabey "Nereye varırsa Varsın onun yarısı yine de alt mertebeye dönüştür. Alt basamağa düşme ihtimali vardır. Hangi mertebede olursa olsun nefse güven olmaz." derdi. Bu konuda o kadar hassastı ki, ibadetlerde bile «Nefis, yol buluverir.» endişesi taşırdı. Ağabeylerden birisi iki defa itikâfa girmişti.

Üçüncü defa izin istediğinde müsaade etmedi. Nefsi haz alacak ve kaybedecek endişesi ile... Yine bir kardeş vardı, kalbinin zikri dışa yansiyordu. "Kardeşlerin bunu bilmesinden haz alıyor, aldanacak. Endişe ediyorum." demişti. "Bir kişinin dersi nereye varırsa varsın, ahlâki durumu düzelmemişse, o ders ona lâıyk değildir." derdi.

Yeni intisab eden bir kardeşin intisâbına bir başkası vesile olmuşsa ona "Bu kardeşin sana dünyayı bağışlamış olsaydı bu yola vesile olmak kadar iyilik yapmış olmazdı. Fakat yolun kıymetini iyi bil. Şunu da unutma, hakiki bir mürşidden yüz çevirmek, Allah'tan yüz çevirmek gibidir. Minareden düşen adamın çaresi belki bulunur ancak bu yoldan ayrılanın çaresi bulunmaz." derdi. Ankara'daki yakın arkadaşlarından fırıncı Hacı Nâfiz ağabey: "Hacı Ali ağabeyin üç meşgalesi vardır: Ya namaz kılıyor, Kur'ân okuyordur. Ya tefekkürle meşguldür. Ya da insanlara faydalı olmak için maddi-mânevi bir gayret içindedir" demişti. Gerçekten de böyleydi. Herkesin derdine çare bulmaya çalışırdı. "Bizim eczanede her derdin dermanı bulunur yalnız benliğin dermanı bulunmaz." derdi. Gerek maddeten gerekse mânevi açıdan herkese faydalı olmaya çalışırdı. İhtiyaç sahibi bir kardeşin müracaat edip de boş döndüğü görülmemiştir. Ankara'daki evleri satılıp tamamen Denizli'ye yerleşecekleri zaman, ilk ailesi Fatma Hanım: ". Aman kardeşlere söyleyin, bir an önce bize bir ev alsınlar. Yoksa Ali Efendi bu parayı dağıtır bitirir" demiş. Hediyeleşmeyi severdi. Kimsenin evine hediye

Salami Şenel sol başta lisede iken. Sağdan ikinci Nenesi Gülsüm.

gitmezdi. Bir defasında bir kardeşin evine gidiyor, giderken çay bardağı götürüyor. Başka gelenler de olacak. O evin hanımı endişeleniyor; «Ya bardağım yetmezse » diye. Hacı ağabeyin bardakla geldiğini görünce rahatlıyor. Asansörü olmayan evlerde merdivenden çıkmakta zorlandığı hâlde insan kazanmak için ziyarete giderdi. Maddi bakımdan zengin kardeşlerin çok azının ziyaretlerine gittiği hâlde; maddiyatı zayıf, kalbi zengin kardeşlerin ziyaretlerine yanına birkaç kardeş alarak gider, orada ikram edilecek şeyleri de yanında götürürdü. Getirilen hediyeleri kardeşlerle paylaşmayı severdi. Denizli'de kardeşlerden birisi borçlanmış. Ödeme müddeti daralmış. Kardeşimiz sıkıntılı. Ali ağabey çağırmış:

-“Bir sıkıntın mı var?” Kardeş de anlatmış;

-“Sen şimdi git işine bak. Allah büyüktür, hele dur bakalım.” Borcun ödeme gününe üç-dört gün kala tekrar çağırmış:

-“Sıkıntı gitti mi?” diye sorar;

-“Hayır.” cevabını alınca:

-“Yarın tekrar gel!” demiş. Kardeşimiz anlatıyor:

-“Ertesi günü gittim, Doğan marka arabası vardı. Galerilere gitmiş, arabanın fiyatını belirlemiş, benim ihtiyacım için satacak. Çok etkilendim. Bu iyiliği kardeşim bile yapmamıştı.”

DİRİ KALBİN ALÂMETİ

Merhum çok iyi şofördü. Arabadan iyi anlardı. “Ben bununla hizmet ediyorum.” diye arabasının deposunu devamlı dolu bulundururdu. “Cebimde param olacağına arabamda benzin bulunsun.” derdi. Bir gün bir yere gidilecek. Yola çıkmadan arabanın motor ayarına bakıyor. Sonra kardeşe soruyor: “-Egzozdan su geliyor mu?” “-Eyet ağabey.” denilince: “-Bu, motorun sıhhatine delâlet eder. Aynı şekilde kalbin de bu minval üzere çalışması onun sıhhatinin işaretidir. Zikirle meşgul olan diri bir kalbin sıhhati, sahibinin gözyaşlarından belli olur.” demiş. “Bankaların önünden geçerken bile hızlı geçin.” derdi. Huzur Mandıra'da çalışırken, toptancılardan biri ödemelerin banka yolu ile yapılacağını söyledi. Hâlbuki her hafta muhakkak hesaplarını kapatıp gidiyorlardı. Ödemeler hiç aksamıyordu. Pazarlamacıya bunları hatırlattı. “Eğer eski düzen devam edecekseniz, biz de alışverişe devam ederiz. Eğer bankaya sokacaksanız hemen hesabı kapatın ve alışverişini keselim.” dedi. Biz, bankaya girmeden çalıştık. Pazarlamacı gittikten sonra bize şu hâdiseyi anlattı: “Sami Efendi Hazretleri, bir Ankara ziyaretinde kardeşlerle tanışıyordu. Bir kardeş kendini tanıttı, çalıştığı işyerini söyledi. Ticari müesseseleri de bulunan bir kamu bankası idi. O, bankanın adını söyler söylemez, Sami Efendi Hazretleri “Hemen oradan ayrılın.” buyurdular. Kardeşimiz “Efendim,

banka değil, satış mağazasıydım.” Deyince Sami Efendi Hazretleri “Değil mi sonunda bank var, oradan ayrılalım.” buyurdu. Kardeşimiz ertesi günü İstifa etti. Sonra Maliye Bakanlığında hesap uzmanlığına geçti.” Heybetli ve celâlli olmasına rağmen, latife yapmayı severdi. Yanında bulunan kimselerin neşeli olmasını arzu ederdi. Herhangi bir kardeşten kendisine şikâyet edilmesini istemez, bundan hoşlanmazdı. “Ben, bugüne kadar hiçbir kardeşten Üstadıma şikâyetçi olmadım, Allah bundan sonra da etmesin.” derdi. Yıllar sonra gördük ki, bir hadis-i şerifte şöyle buyuruluyor: “Ashâbımdan hiç kimse, bir diğeri hakkında, hoşlanmayacağım bir şeyi bana ulaştırmasın. Zira ben sizin karşınıza gönül huzuru ile çıkmak istiyorum.”

(Ebü Dâvûd, Edeb 28/4860) Velhâsıl sadece kendi kurtuluşu için değil etrafındaki insanların da felâhi için çırpınan ve sonunda kanat çırpıp Rabbine uçup giden güzel bir insandı. Rabbimiz mekânını cennet eylesin.

Hocam Musa Efendi Hazretleri ile ilk tanışmanız nasıl oldu?

Ders aldıktan bir yıl kadar sonra idi. 1979 yılı Ağustos ayı, henüz Ali Ege Ağabey Denizli'ye vazifelendirilmemişti. Musa Efendi Üstadımız Denizli'yi teşrif ettiler ve Hacı Arif Tekinkaya ağabeye misafir oldular. Sohbet bitip dağılırken baktım İstanbul'dan gelen üç tanıdık ağabey var. Misafir etmek için bize davet ettim. Onlardan ikisi benim köylüm ve akrabamdı. Yolda “Bu zâtı nasıl buldun?” diye sordular. Cevaben: “- Yahudi âlimlerinden olan Abdullah bin Selâm, hicrette merakla Allah Rasûlü'nü sormuş, mübârek yüzlerini görünce de “Bu yüz aslâ yalan söylemez!” diyerek Müslüman olmuştu. Nasıl ki Rasûlullah Efendimizin mübarek vecihlerindeki güzellik, heybet, nûrâniyet ve letâfet, Allâh'ın peygambere olduğuna dâir bir delilse, onun hâliyle hallelen bir mürşid-i kâmilin de yüzünde o nurdan hisseler görmek delildir. Musa Efendi'nin simalarını görünce hakiki bir mürşid-i kâmil olduğunu anladım.” dedim. Misafirlerden birisi İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü mezunu idi. Ben böyle deyince:

“- Bu zâtın (Musa Efendi'nin) bütün İmam Hatip ve İslam Enstitüsü öğrencileri üzerinde hakkı vardır. Ya yemeğini yemiştir ya bize elbise almıştır ya da harçlık vermiştir.” dedi. Gerçekten

de Musa Efendi Üstadımızın sehavetinin genişliğini ancak bugün zahir olan bazı hatıralar vesilesiyle öğreniyoruz. Onlar da örnek teşkil etsin diye anlatılıyor.

- Hocam İmam-Hatip yıllarınızda talebeleriniz sizi “Selami Baba” diye anarlarmış. Bir eğitimci olarak bugünün anne-babalarına dini terbiye vermede neler tavsiye edersiniz?

Malumunuz merhum Musa Efendi Üstadımızın Anadolu ziyaretlerinde sünnet şenlikleri tertip edilirdi. Sünnet olan çocuklara zarf içinde gıcır gıcır harçlık, kol saati ve buna benzer hediyeler verirdi. Bunların hepsi muhabbete vesile olan şeyler. O şenliklerde sünnet olan çocuklar yıllar sonra bu hediyeleri sakladıklarını anlatıyor. Belki üzerinden otuz yıl geçmiş ama o saat, o para Musa Efendi ile o kimse arasında yıllar önce kurulmuş olan muhabbet rabitasını canlı tutuyor. Bugün de evlatlarımıza, gençlerimize muhabbetle yaklaşılsa netice alınır. Fakir, eğitim hayatım boyunca hiçbir öğrencime sert çıktığımı bilmiyorum. Sadece bir keresinde bir öğrencim elifba cüzüne hakaretimiz bir hareketle bulunmuştu ona sert çıkmıştım. Onun haricinde daima talebelerime muhabbetle yaklaştırmaya çalıştım.

Bunun yanında maddi durumu zayıf olan talebelere gelen yardımları aktarır, ihtiyaçlarını gidermeye çalışırdım. Belki onun için öyle demiş olabilirler. Ben öyle denildiğini hiç bilmiyordum, yeni öğrendim. Bugün evlatlarımız dini konularda safsatalara maruz kalıyor. Elbette onların doğruyu bulmasına yardım edeceğiz. Bunların hepsinin cevabı İslam alimlerince asırlar evvel verilmiş ancak şu unutulmamalı. İman, dil ile ikrar; kalp ile tasdik. Akılla değil. Gençlerin akıllarındaki sorulara cevap bulmalarına yardım ederken bizim asıl yapmamız gereken onların gönüllerine dokunmak olmalı. Bu da onlara muhabbetle yaklaşmak, samimiyetle davranmakla oluyor.

Bugün evlatlarımızı zamanın fitnelerinden korumak istiyorsak onları Peygamberimizin ahlâkı ile ahlâklanmayı dert edinen şahsiyetlerle buluşturmanız gerekiyor. Bunun yanında onların kalplerine dokunabilirsek biiznillah kaybetmiş olmayız. Allah için yapılan işte muhakkak karşılık olur biiznillah. **(Devam edecek)**

Söyleşi:
Mustafa Nadir ÖNAY

ELİF ZEYNEP DEMİRBİLEK İLE KONUŞMA

2014-16 yıllarında Avrupa'da yaptığım çekimlerde çok sayıda Yatağanlı hemşehrimle de görüşmüştüm. Onlardan birisi de o zaman henüz 13-14 yaşlarında olan Cafer Demirbilek'in kızı elif idi. Çocukların gözüyle Almanya'daki durumlarını ve Almanlarla ilişkilerini sordum. 2014 yılı Mayıs ayında sorularıma verdiği cevaplar aşağıda. (Mustafa Nadir Önay)

**"Alman komşularımız
yüzümüze bile bakmaz.
Türk komşularımız
tanımasak bile selam
verirler. Bir Türk
görsem selam verir
alışverişlerini eve
kadar getiririm. Ama
Almanlar'da öyle bir
şey hiç görmedim."**

"Alman çocuk bize gelince seviniyor"

Türkiye'ye gittiğimde sanki en pahalı telefonu almışım gibi geliyor, Almanya'da gayet normal desem de orda çok lüks oluyor. Ama Almanlar hep böyle hediyeyle susturmaya çalışıyor, çocuklarla hiç ilgilenmiyor. Mesela eve gidiyorlar parasını bırakıyorlar, çocuklar bazen hep dışarda yemek yerler, evde yemiyorlar ya da kendisi yapıyorlar. Benim bir arkadaşım var annesi doktor. Annesi babası ayrılmış. Bazen çok üzülüyor, bize gelince seviniyor. Hep birlikte bir masada yemek yiyince. Ben hiç böyle şeyleri düşünmemiştim de onlardan duyunca bizim Türkler'de aslında çok güzel bir şey var. Hep beraber otururuz, ederiz.

- Bize kendini tanıtabilir misin?

- Benim adım Elif Zeynep Demirbilek. Berlin'de doğdum. Annem 10 yaşında Almanya'ya geldi. Trabzonda doğdu. Babam 80'lerde Denizli'den Almanya'ya geldi işçi olarak.

- Evde Türkçe konuşuluyor, büyüdükçe Almanca nasıl etkiledi seni?

Babam Türkçe konuşurdu, annem Almanca da konuşurdu. Çünkü kendisi de Almanca konuşmayı biliyordu. Benim için daha kolay oluyordu. Türkçe için hocalarımız da vardı. Evde ders görüyorduk. İlk okulda Türkçe dersler görüyorduk. Ama ben fazla fayda görmedim. Din dersine gittik ilk okulda. Burda 6 sene oluyor. 7. sınıfta okulu değiştirdik orda din dersi diye bir şey yok. Okullarda aslında öğretiyorlar mesela benim ya Arap ya da Türk'tü. Ama bizim dersler hep Almanca'ydı. Aslında benim yaşadığım yerde Krousborg'de her tarafta cami var. Türk, Arap ne varsa bulursun. Berlin'in her tarafı böyle değildir. Halbuki Berlin dışına gidince orda tek Almanlar vardır ve ya Araplar çoktur bazı kesimlerde. Burda çok türkler

var. Bizim için iyi oluyor. E tabi. Benim Türkçe mesela hiç iyi değil ama benim arkadaşların Türkçesi gayet çok güzel.

- Alman arkadaşlarıyla aran nasıl?

- 6. sınıftan sonra çok uzağa gittim orda çok Alman vardı. Bir zenci bir de Alman arkadaşım vardı, onlarla çok iyi anlaşıyordum. Ama sınıfta Türkler de vardı, onlarla da çok iyi anlaşıyordum. Ama burda benim iki tane komşum var. 11 senedir tanıyorum, beraber doğup büyüdük, Türkler onlarla daha iyi anlaşıyorum tabiki. Onlarla daha çok ortak ilgilerim var. Mesela Kevser diye arkadaşım var onla hep aynı yuvadaydım, okuldaşım yine aynı sınıftayız. Sena diye arkadaşım da var onunla da her gün gezeriz.

- Türkiye'ye gittiğinizde dönünce paylaşıyor musunuz orda gördüklerini arkadaşların ile?

Alman arkadaşlarımıza hediyeler getiririz öyle oraları anlatırız mesela benim de arkadaşımın biri Japondur ona Türkçe konuşmayı öğretiriz. O da Almanca bilir. Annesi babası Türkçe konuşamıyorlar. Nasıl desem onlar bizden çok öğreniyor. Benim bir arkadaşım vardı Almandı hiç paylaşmayı bilmezdi. Daha sonra yavaş yavaş paylaşmaya başladı. Almanlar hiç paylaşımcı değildir, öyle desem. Bizim türklerde hiç böyle bir şey görmedim.

- Selamlaşma yaygın mı onlarda?

- Evet mesela ben alman arkadaşlarımın evine gittiğimde ben Alman arkadaşlarımın anne babalarına selam söylerim. Ama onlar da hiç görmedim. Ben hep diyorum annene babana selam söyleyin. Almanlar öyle evine hep arkadaş getiriyor annesi babası hiç takmıyor. Burada da anne babalar çok ayrı oluyor.

- Türkiye'ye gitmeyen arkadaşların var sık sık. Kendinizi Türkiye'ye mi buraya mı ait mi, hissediyorsunuz?

- Ben kendimi almanyaya ait hissediyorum. Ama büyüyünce Türkiye'de, temelli orda kalmayı düşünürüm. Mesela annanem dedemle orda bir sene kalıyor ondan sonra buraya 3 ay için geliyorlar. 80'lerde onlar da buralarda

kalmıştı onlar da gelmişti. Ama onlar yine de kendilerini Türkiye'ye ait hissediyorlar. Ama ben burada kalmak isterim. Baya bir sonra belki gitmek isterim Türkiye'ye.

- Okul ve çalışma imkanları burada daha mı iyi? Arkadaş çevresi mi iyi burada?

-Benim arkadaş çevrem iyi. Çok Türk arkadaşım var Alman değil de başka kültürlerden var. Zenciler, Japonlar var. Ama böyle fazla Alman arkadaşım yoktur, 2 tane vardır.

- Almanlar size nasıl bakarlar?

- Almanlar bize Türk, Türkiye'dekiler de Alman derler. Ben mesela çok Almancayla Türkçeyi karıştırırım.

- Türkler Almanlar'dan neler öğreniyor, neler öğrendi?

- Otobüste sesli konuşurlar ama mesela ben otobüste bir Türk görürsem selam veririm. Alman tanıdıklarım selam vermez, yüzünü asıp geçerler. Bizim burada Türk de Alman da komşularımız var. Alman komşularımız yüzümüze bile bakmaz. Türk komşularımız tanımasak bile selam verirler. Bir Türk görsem selam verir alışverişlerini eve kadar getiririm. Ama Almanlar'da öyle bir şey hiç görmedim.

- Biz daha mı birbirine saygılıyız?

- Evet ama biz burada hepimiz Türk olduğumuz için de öyledir bence. Dediğim gibi burada Türkler çok orda almanlar öbür tarafta Araplar çok.

- Almanların eğitimleri hakkında ne söylersin?

- Mesela Türkiye'ye gittiğimde sanki en pahalı telefonu almışım gibi geliyor Almanya'da gayet normal desem ama orda çok lüks oluyor. Ama Almanlar hep böyle hediyeyle susturmaya çalışıyor, çocuklarla hiç ilgilenmiyor. Mesela eve gidiyorlar parasını bırakıyorlar, çocuklar bazen hep dışarda yemek yerler evde yemiyorlar ya da kendisi yapıyorlar. Benim bir arkadaşım var annesi doktor, Annesi babası ayrılmış. Bazen çok üzülüyor, bize gelince seviniyor. Hep birlikte bir masada yemek yiyince. Ben hiç böyle

şeyleri düşünmemiştim de onlardan duyunca bizim Türkler’de aslında çok güzel bir şey var. Hep beraber otururuz, ederiz.

- Türk olup ailesi ayrı olan çok mu nasıl etkileniyorlar?

- Benim arkadaşlarımda hiç görmedim ben öyle ama öyle bir kişi var. O da kendini çok Alman görüyor. Bence bizim Türkler gibi değil tam. Ama o da Türkiye’yi çok sever. Öyle binden uzak olanlar da var. Kendilerini o zaman daha çok Alman görüyorlar. Böyle anne babalarını arkadaş gibi görüyorlar istediği gibi dışarı çıkıyorlar.

- Bizim geleneklerimize benzemiyor mu?

- Hayır.

- Ne farklar var?

- Mesela paylaşmayı bilmiyorlar. Selam söylemezler. Çok cimriler. Derste de fark ediyorum, Türkler hep bir şey bilmezse yardımcı oluyor. O da öğretmene söylüyor ama Almanlar hiç yardım etmez. Birkaç Alman insan da var çok iyi olan.

- Farklılar yani?

- Onların farklı tarafları var ama Almanlar hep kötü değildir. Onlar da çok cana yakın olabiliyor. Hep sadece Alman deyip sadece kenara koymak yoktur. Türk olan bir kötü insan olabilir. Ben onla anlaşmam da Almanlar bilmez ama benim çok arkadaşlarım da var böyle paylaşır, eder. Mesela bir Almanın yanında otuyorum bana her zaman bana yardım eder. Matematik dersinde ben de ona biyoloji de yardım ederim. Onunla çok iyi anlaşıyorum. Onun ailesi de ayrı bazen kendini çok yalnız hissediyor.

- Türkler mi daha sıcak Almanlar mı?

- Bana göre Almanlar Türklere göre soğuk insanlar. Bence hiç gülmezler yüzler burada. Alman neneler var hiç yardım istemez. Türkler mesela koş, burda nine var yardım ederim, eşyalarını taşıyım. Ama öyle hiçbir şey görmedim Almanlarda. Ben uzakta okula gitmiştim orda birine yardım etmek istedim, eşyalarını çalacağım sandı, beni dövdü, ben de ne oluyor de-

Elif Zeynep Demirbilek

dim ama hiç anlamadım. Öyle düşündüğünü bazen çok yanlış anlıyorlar ama Türk olsa çok sevinirdi.

- Başka hadise var mı bunun gibi?

- Mesela trende bilet lazım ya biletsiz binince Türkleri, yabancı olunca veya belli olunca kötü davranıyorlar, bileti olmayınca sert davranıyorlar. Alman olunca bir şey demezler Türk olsa bazen bırakıyor gidiyor. Bende olmadı da arkadaşım oldu. (Şoför) Türk (idi) dedi ama bir dahakinde öyle olmasın. Anlaşıyorlar hemen böyle ama Alman görse cezayı vururdu.

Mesela trende Türk beni görse biletsiz olsam hemen kızar da cezayı vermez. Söyler bir daha görmeyeyim diye. Ama Alman görseydi hemen cezayı yazardı. Bana mesela Alman öyle yapardı ama Türkler öyle hayatta yapmazdı. Arkadaşlarım da öyleydi mesela Alman treni kontrole geliyorlar bir yabancı görüyorlar yanından geçiyorlar yabancılara bir bakıyorlar daha çok kontrol ediyorlar Almanlar’da bir bakıyorlar devam ediyorlar.

- Bu bakış açısı tek yönlü mü yoksa Türkler’de de var mı?

- Bence Türkler de diyor bu Alman bunlarla anlaşmam diye. Bu Alman ben bunla anlaşayım diyen arkadaşım da var. Ama öbürleri de var. Başka Türkler car. Onlar da insan onlarla da anlaşacaksın falan diyen var öyle. Dediğim gibi okulda yanımda oturan kız bana çok yardım eder. Bütün almanlar kötü bakmıyor iyileri de var, görüyorlar. Mesela Almanlar bizim yemeklerimizi çok sever nereye giderseniz dönerci, köfteci vardır.

Osman Kemal SÜLEME

BOŞ VE KAPISINDA KOCA KİLİT ASILI EVLERE BAKA BAKA

"Bir de yukarı
mahalleleri görseniz,
avluları taş duvarlı,
yıkılmaya yüz tutmuş,
yıkılmış boş evler,
avlusunda incir
ağaçları ve kokulu
ağaç denen arsız
ağaçlar boy vermiş.
Ocağına incir dikmek
lafı böyle bir şey olsa
gerekti."

Arada bir memlekete gider, evimizi kontrol, akrabaları ziyaret eder döner gelirim. Her gi-dişimde evimizin olduğu mahal-lede bir veya birkaç evin daha kapısına kilit asıldığını, pencere ve perdelerinin sıkı sıkıya kapan-dığını görürüm. İçimi hüznün kap-lar, o kapıların önlerinde sandal-ye benzeri şeylere oturan veya pencerelerinden sokağa bakan nur yüzlü, güleç, kıvrak ve hızlı şiveli komşularımız olan amca-larımı, teyzelerimi hayal ederim. Hoş geldinler, nasılsınlar havada uçuşur...şimdi ise bir tane bile tanıdık göremedim şöyle kaba-ca saydım bizim evin sırasında ve karşı sırada 15-17 kadar ev boş ve kilitliydi. Birkaçının uy-gun yerlerine satılık yazmışlardı, halbuki evimizin bulunduğu cad-de ilçemizin en merkezi ve işlek caddelerinden biriydi ve durum böyleydi. Bir de yukarı mahalle-leri görseniz, avluları taş duvarlı, yıkılmaya yüz tutmuş, yıkılmış boş evler, avlusunda incir ağaç-ları ve kokulu ağaç denen arsız ağaçlar boy vermiş. Ocağına incir dikmek lafı böyle bir şey olsa ge-rekti.

Yaz ikindilerinde ve akşamlarında komşu kadınlar yani ana-

mın arkadaşları sokakta oturur ve lafın, muhabbetin, dedikodu-nun belini kırarlardı, onların o zamanlar oturdukları o mekan-lara öyle bakakaldım her birinin izleri sanki oralarda gibiydi...Kimi aniden, kimi yaşlılıktan, kimi ağır hastalıklardan bu dünyadan gö-çüp gittiler. Her birinin ayrı bir hikayesi vardır da...

Avlumuzda çoğu yer beton olmasına rağmen o betonların arasından ve toprak olan kısım-lardan sarı diken başta olmak üzere ismini bilmediğim bir sürü ot birazda yağışlı havaların etki-siyle boy atmıştı. Anam babam sağ iken pırıl pırıl olurdu o avlu sık sık yıkanır duvarları beyaz ki-reç ile badanalanırdı, kocaman bir dut ağacı vardı o kadar verim-li ve iri, tatlı dutu olurdu ki anla-tamam, çok çok büyüdü, dutu ve yaprakları sinek topluyor, yenmi-yor, eziliyor diye babam rahmetli kesmişti. Otları dikenleri temizle-dim, evde yapacaklarımı yaptım her yeri benim için anılarla dolu o evde oturdum karşımda anam babam varmış gibi onlara laf an-lattım, bahçeye bakmamışsınız dedim, torunları anlattım bir görseniz dedim...

Teyzeme uğradım dört senedir yatalak eskiden tanırdı, gülerdi şimdi hiç bilemedi ve anlamadı zaten, kızı olan Güllü ablam bakıyor onunla dere tepe konuştuk, eskileri, dedemleri andık... Hüzün, hüzün.

Birkaç yere daha uğradım bizim oranın koyun yoğurdu çok güzel olur ondan aldım, sabahdan güneşli ve sıcak olan havada karnabahar gibi gelişen bulutlara bakarak Osman hadi yolcu yolunda gerek dedim ve döndüm geldim.

Yazımı Ahmet ERHAN'ın tam bu konuya uygun OĞUL şiiri ile bitiriyorum.

OĞUL

*Anne ben geldim, üstüm başım
Uzak yolların tozlarıyla perişan
Çoktan paralandı ördüğün kazak
Üzerinde yeşil nakışlar olan
Anne ben geldim, yoruldum artık*

*Her yolağzında kendime rastlamaktan
Hep acılı, sarhoş ve sarsak
Şiirler çırpıştıran bi adam
Kurumuş kuyunun suyu, incirin
sütü çoktan çekilmiş
Bir zamanlar dünya sandığım bahçeyi
Ayrık otları, dikenler bürümüş
Kapıdaki çingirak kararmış nemden
Atnalı ve sarmısak duruyor ama
Oğlum, mektup yaz diyen
Sesin hala kulaklarımda
Anne ben geldim, ağdaki balık
Bardaktaki su kadar umarsızım
Dizlerin duruyor mu başımı koyacak?
Anne ben geldim, oğlun, hayırsızın..
Ahmet ERHAN*

Prof. Dr.
Tarık BAYKARA

BÖLÜK PÖRÇÜK HATIRLAYIŞLAR -1-

1. Taa kıbrıs'tan 50 küsur yıllık ekmek bıçağı... hala kullanasınız

• Tam bir ana yadigarı... ekmek bıçağı... taa 1960 yılından belki bir yıl sonra ya da önce.. yani nerede ise 60 yıldan fazla ve hala taş gibi İngiliz malı paslanmaz ekmek bıçağı... maşallahı var ve anacığımın yadigarı olarak ben de.. halen daha da kullanasınız ve üzerinde eskidiğine dair çizik dahi yok.

• Evveli evveli boşuna dememişler meğerse..."alıacaksın İngiliz ipiyle asıl!!!!!!..." diye...

• Ve rahmetli anacığım hep şöyle derdi..." bizim kıbrıstan aldığımız herşey ama herşey o kadar dayanıklı ve bereketli çıktı ki... demekki oralarda "kelle koltukta" görev yapmamızın hikmeti de bu imiş...helal imiş demekki orada kazandıklarımız hem de helalin helali imiş..."

2. Bir zamanlar ilkokulda "podiye" giyilirdi: Kara önlük ve beyaz yakalar...

• Bir dönemin alameti farikası idi... ilkokul öğrencileri kızlı erkekli kara önlük beyaz yaka gi-

yerdik... milyonlarca çocuğu tek düze hale getiren, eşitleyen ve benzersiz bir yekparelikle sembolleyen ve yıllarca süren ilkokul üniforması idi... zengin, yoksul, fakir, orta halli, şehirli, köylü hiç ferk etmez herkesin sırtında bu sembolik kıyafet yıllarca ama yıllarca sürdü....

• O yıllarda "podiye" denirdi... Fransızcadan gelme olmalı... sonra unutuldu kara önlük-beyaz yaka denildi... şimdilerde nostaljik olsun diye ya da "podiye" giymenin anlamını da özlemle hatırlatmak üzere, koca koca adamlar böyle giyinip nostaljik eylem yapasılar....

• Aşağıda işbu manzara... ben ilkokul 4. ve kardeşim Haluk da birinci sınıfa başlayacak ve Tuncer dayımın çektiği tarihi kare... muazzam... capcanlı, adeta dün gibi, kıpır kıpır ve ben babamın eski deri çantası, Haluğa da yenice alınmış kırmızı-bordo karışımı çanta ve hazırız... nasıl güzel bir eylül sabahıydı ki iliklerimize kadar işlemiş olmalı... yıl 1964... Denizli Gazi İlkokuluna doğru... hay maşaaallah... 60 yıl olmuş...

**"Nasıl bir tutkuysa
amigoların
düzenlediği taraftar
toplantılarına bile
gider; kötüye giden
takımın halini
tartışan tarafları
dinlerdim..."**

3. “Mezar taşlarında ne yazıyor?” diye sordular yabancılar... “bilmem... okuyamam ki..” demiştim... kıkır kıkır gülmüşlerdi... kim olsa gülmez mi?...

1990’lı yıllarda TÜBİTAK’ta görev yaparken, projeler kapsamında zaman zaman NATO heyetleri gelir ve çalışmalarımızla ilgili değerlendirmeler yapardık. Daha sonra da İstanbul turu. Boğaz turu, tarihi yerler, müzeler kendilerini gezdirir refakat ederdik.... Unutmak mümkün mü... o tarihi mezar taşlarını görünce sordular doğal olarak.. “ne yazıyor?...” diye. “Bilmem... bu eski Türkçe ve Osmanlı Dönemine ait okuyamam bilmiyorum ki...kem küm kem küm...”. Nasıl da kıkır kıkır gülerlerdi... Böylesi bir durum başka bir yerde var mıdır bilmiyorum....

4. Boğaz köprüsü: zengine köprü fakire kolera!

• Şimdilerde vesile oldukça öğrencilerime de anlatıyorum... evet o dönemde yani 1970-1973 yılında açılana kadar Türkiye’de çok keskince Boğaz Köprüsünün yapılmasına karşı çıkan muazzam bir kitle var idi... ve hatta Besim Üstünel namı iktisad profu “köprüye hayır” diye diye İstanbul milletvekili olarak tarihin en yüksek oyunu almıştı...

• Tabii daha sonraki köprülerin, Marmaray ve Avrasya Tünellerinin yapımında böylesi acayip tartışmalar yaşamadı Türkiye. Şükür!!!!....

• Yeni nesil, yani bizim öğrenciler şaşkın şaşkın bakınıyorlar... nasıl yani!!!... Bu bildiğimiz ve sürekli üzerinden geçtiğimiz “Köprüye mi?????” diye sorarlardı. İster inan ister inanma evet öyle idi...

• “Zengine Köprü Fakire Kolera” bir slogan idi.... Şimdiki nesil “Kolera “denince de anlamıyor ki...

• Slogan idi

• Asıl köprü “Zap Suyuna” diye bir söylem tutturduydular....Zap Suyuna köprü yok da Boğazdaki yalılara var diye kızılca kıyamet kopartılmış idi...

• Şimdiki kuşak bunu nasıl anlayacak...

5. Çocuk Oyunlarımız...

• Neler neler vardı.... Çoğu da son derece pratik, fazla para pul harcamadan, yaratıcılığa dayalı ve eş zamanlı olarak bütün ülke sathındaki çocuk dünyasına yayılmış olanlardı....

- “Çivili tahta futbol sahası”.... Bir tahta plakanın üzerine çakılan çiviler ve beceriksizce ipliklerden ağlar gerili iki karesi ve gelsin 10 kuruşluk ve işaret parmağı ile bir o kale bir bu kale....

- Yedi kiremit... işin içinde küçük boy bir top olmalı ve üst üste dizili 7 adet kiremiti belli mesafeden vurup dağıtma ve karşı takım onu toparlayıncaya kadar kaçışma ve sonra da şişlemece....

- “Çellik çomak”... en sevdiğim ve baya bir becerdiğim, Denizli’deki mahallemizde, baya büyükçe bir alanda oynardık... O dönemde burası bizim meşhuur “Aralık” adını verdiğimiz oyun sahası idi.... Burada da çellik çomak oynadığımızı anıyorum ve havaya zıplatılan ufak dal parçasına bütün gücümüzle vurup olası en uzağa atma ve karşıdaki takımca havada yakalanmamasını sağlama....

- Veee o dönemde bir anda yaygınlaşan “mantar tabancası ile kovboyculuk!!!”.... Uyduruk bir patlatma kancası ve düğmeler şeklinde içerisine çok az miktarda patlayan kimyasal yerleştirilmiş, kupon ve tabancanın namlusuna bastırarak doldurma ve ateşleme.... pat pat pat.... O dönemin kovboy filmlerinin de gazıyla ortalığı kasıp kavurma....

6. Benim “Denizlispor’um”...

• Yağmur kar çamur dinlemeden her hafta ama her hafta hasta taraftar gibi maçlarına gittiğim ve tutkuyla bağlı olduğum Denizlispor... Yıl 1966...

• Ne tuhaftır maçlar iç sahada 1-0 galibiyetimizle; dış sahada 0-1 mağlubiye-timizle biterdi ekseri... ve bu o dönem Türkiye’nin futbol felsefesini yansıttı. Amma ki milli takım bu felsefeyi yanlış anlamış 0-8’e bağlamıştı (Polonya ve İngiltereden yedik golleri hep)....

• Nasıl bir tutkuysa amigoların düzenlediği taraftar toplantılarına bile gider; kötüye giden takımın halini tartışan tarafları dinlerdim...

• Bir Kocaelispor maçında sağnak yağmur altında 1.5 saat maçı seyretmiştim (1-0 tabii ki de yendiydik...) ve eve döndükten sonra öylesine şiddetli bir hastalığa yakalandım ki... grip nezle ne dersin de nerede ise 10 gün yattım...

• “Ligin ikinci yarısına ise Türkiye 2. Futbol Ligi Kırmızı Grup lideri Beykoz ile oynanan maçta yaşanan olaylar damgasını vurmuştur. 26 Şubat’ta Denizli’de oynanan karşılaşmada maçın hakemi Veli Necdet Arığ kötü bir yönetim sergilemiş, grup liderliği mücadelesi veren Denizlispor’un Beykozsporlu oyuncuların dahi onayladığı golünü vermemiştir. Maçın ardından taraftarlar olay çıkarmış ve Beykozspor’un oyuncusu Mikro Mustafa’nın başından yarananmasına sebep olmuşlardır. Olayların büyümesiyle Sarı-Siyahlı kulüp stadı ancak 20:30’dan sonra terk edebilmişlerdir. Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şeref Apak, maçtan sonra çıkan olaylar hakkında “Maalesef seyirciler terbiyeden yoksun oldukça bu böyle devam edecektir. Olayların daha vahim bir hal alması halinde takımların ligden ihracı yoluna gidilecektir” demiştir. Dönemin Denizli milletvekili Hüdayi Oral olayları meclise taşımış ve maçın iptal edilmesini talep etmiştir. Diğer taraftan Beykozlu yöneticiler de maçın tekrar edilmesi gerektiği yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Olaylar böyle gelişirken, yönetim olağanüstü kongre kararı aldı. 26 Mart’ta yapılan seçimler sonrası yeni yönetim belirlendi ve Ahmet Baban Denizlispor Kulübü’nün yeni başkanı olarak seçildi.”

• Oradaydım.

• İşte ben toy bir ortaokul öğrencisi olarak o Beykoz maçını ve santraforumuz Adil’in attığı verilmeyen “buz gibi” golü bugün gibi hatırlıyorum. Kıyametler koptuydu. Veli Necdet Arığ uzun yıllar beynimize “hain” olarak kazınmıştı. Gözleri kan çanağı ellerinde kaya parçaları ve her türden galiz küfürlerin saçıldığı o

taşkın deli hadiseler uzun sürmüş ve Beykozlu futbolcular ancak gece vakitlerinde kaçarak kurtulmuşlardı.

Muammer, Nevzat, İsmet, K.Bülent, ?, ? ?, Erol, B.Ali, B.Bülent, Ati

- İlk efsane!!!!????? Kadro.... Tıpkı onlar gibi yürümeyi taklit eder öyle yürürdük...

- “Denizlispor profesyonel liglerdeki ilk sezonundaki kadrosu kalede; Nevzat, Miran, Minci defansta; Mehmet Ali, Mehmet, Erkan, Ati Göksu orta sahada; Güngör Selvan, Mustafa, İsmet, Bülent, Necati, Nurettin, Halil ve forvette; Ali, Bülent, Muammer, Tefvik, Recep, Ünver, Erol Akgün, Adil, Naci, Şükrü Özenoğlu'dan oluşuyordu. Takımın kuruluş yıllarındaki kaptanlık görevini ise kaleci Nevzat yürütüyordu”.

- Ortalama bir takımdı

- Dan dun anlayacağın...

- Amma şimdi o dönemin “büyük” takımlarının maçlarını da yutubtan izliyorum da dan dun olmayan mı varmış...

- “çok bireysel.” dermiş yabancılar... “...aslında topla çalımla rakiplerini kolaylıkla geçiriyorlar çok yetenekliler amma ki takım oyunu yok...” derlermiş de biz bununla bile öğünür-

? Erol K.Bülent Ati ? Erol, Kadri Aytaç B.Bülent, Saki, Güngör, Melihabey, B.Ali

dük... “takım oyunu kızların işi gibi” gelirdi...

- “matmazeller gibi oynamak” bir Türk futbol terimidir...

- O kadar maçlarına gittim geldim ve tutkuy-la bağlandığım Denizlispor 1966-1971 döneminde tek bir başarısı olmayan bir takımdı...

Takım Karagümrük maçına çıkıyor; bendeniz o arka tarafta görülen açık tribünün tam ortasında idim

7. Efeler & Zeybekler

- Ne merakla okurdum hepsini... başta Kamalı Zeybek, Çakıcı Mehmet Efe, Atçalı Kel Mehmet ve elbette Yörük Ali Efe ki İstiklal Savaşı kahramanıydı.. olmak üzere cirit attıkları, at sürdükleri Karıncalı Dağlar ve maceraları... tabii ki sonra zeybekler kitaptan ziyade zeybek filmleri ile 60lı yıllarda bir zaman merakımdı...

- Hala daha da öyle...

- Özellikle kuşaklarına taktıkları yatağanlarından dolayı ve yatağan üstüne yeminlerinden dolayı “Zeybekler” çok ama çok özel bir yerdedirler.

- Hele hele bir de MÖ 500’lerde İskitlerde bile benzeri kıyafetleri-ki eski yunanlılar bunları vazo keramiklerine resmetmeseler nereden bilineceklerdi...

MÖ 530-520 bir İskit okçu ve 1891 “zeybekler”: Benzerliklere dikkat!!!!

Yaşar ÇAĞBAYIR

“Hüseyin Yılmaz’la ilgili o yıllarda duyduğum bir şey de “Lisede okurken, radyoların yağmurlu havalarda yaptığı paraziti önleyen bir parça icat ettiği”ydi.”

HÜSEYİN YILMAZ

İlçemizin (Söke) tanınmış iş adamlarından rahmetli Ekrem Karakaş ağabeyimiz, yaşadıklarının dikkate değer anılarından seçtiklerini “**Bir Dönemin Anatomisi, Anılarım - Yaşadıklarım - Tanındıklarım**” adı altında kitaplaştırmıştı. Karakaş ağabeyimizin anlattıklarından çıkarılacak çok dersler var şüphesiz. Ama, benim ilk çırpıda gözüme çarpan Hüseyin Yılmaz’la ilgili anısı oldu.

1957 yılında başladığım Acıpayam Ortaokulunun ana binasının giriş katında camlı çerçeveli güzel bir el yazısı ile yazılmış mektup asılıydı. Dikkatimi çekmiş ve defalarca okumuştum. Mektup öğrencilere hitaben yazılmıştı. Şimdi ne tür öğütler verdiğini veya nelerden bahsettiğini ayrıntılı olarak hatırlamıyorum. Ama son cümle “**Çalışınız, çalışınız, çalışınız...**” diye bitiyor ve “**Hüseyin Yılmaz**” imzasını taşıyordu.

Hüseyin Yılmaz kimdi? Okul müdürümüz Remzi Şenel (Allah rahmet eylesin ve ondan binlerce defa razı olsun.), bir bayrak töreni konuşmasında bahsetmişti. Amerika’da atom âlimi imiş. Henüz daha “atom” kelimesinin anlamını yeterince kavrayabilmiş değildim. Sadece gazetelerde yayınlanan Japonya’yı yerle bir eden II. Dünya savaşı resimle-

rinde gördüğüm, uçakların attığı sivri uçlu minare yarımı gibi bombaların “atom bombası” olduğunu öğrenmiştim. Atomla ilgili bilgim bu kadardı. Atomun ne olduğunu ta liseye gelince öğrenebilmiştim.

Hüseyin Yılmaz’la ilgili söylentiye dayalı bilgileri okulun kıdemli hizmetlisi rahmetli Ahmet Tekeli amcadan dinlemiştim. Hüseyin Yılmaz, Acıpayam ovasının ortasındaki bataklıkların kıyısındaki köylerden birindenmiş. Ailesi yoksul mu, yoksa kendisi yetim mi kalmış her neyse köyün çobanlığını yapmış. Belki de zengin birinin çobanlığını yapmıştır. Burasını pek ayrıntılı hatırlayamıyorum. Ama kendisine iki keçi veya oğlak verilmiş, bu çobanlığı karşılığında.

Hüseyin Yılmaz, kendisi küçük ama hedefi büyük... Bu iki keçiyi almış yola düşmüş. O zamanlar Acıpayam Ovasının ortasında yer alan Karahüyük köyünde bir pazar kurulurdu, Çarşamba günleri. Aynı Söke Pazarı gibi. Hayvandan zahireye, zerzevattan kumaşa, nalburdan hazır elbiseye, ayakkabıdan saraciyeye kadar her şey orada... Bu pazarda keçileri satmak niyetindedir. Yolda arkadan bir kamyon gelir ve durur. Nereye gittiğini sorar, şoför. Pazara,

Hüseyin Yılmaz

cevabını alınca. Keçileri arkaya yüklerler, Hüseyin Yılmaz'ı da patron şoför mahalline alır. Kendisi ile konuşmaya başlar, kim olduğunu, keçileri nereden bulduğunu, sattıktan sonra ne yapacağını, sora sora köylü çocuğun ağzından öğrenir. Öğrenir ki Hüseyin bu keçileri satacak ve parası ile Denizli'ye gidecek "okuyacak"tır. Çocuğun ciddî olduğunu gören patron, kabul ederse, kendisini okutmak istediğini söyler. Böylece Hüseyin Yılmaz'ın önü açılmış olur. Bu zenginin Denizli'de o zaman için büyük yatırımların sahibi olan "Kaşıkçı" diye birisi olduğu hatırımda kalmış. Kim bilir belki de yanlış kalmıştır.

Hüseyin Yılmaz'la ilgili o yıllarda duyduğum bir şey de "Lisede okurken, radyoların yağmurlu havalarda yaptığı paraziti önleyen bir parça icat ettiği"ydi. Meğerse o daha önceleri bugün kullandığımız teybin mucidi imiş. Bunu da Ekrem Karakaş ağabeyimizin eserinden nakledelim:

"Hüseyin Yılmaz, henüz orta ikinci sınıf talebesiyken bir saz alır dersler haricinde, geceleri günlerce fizik lâboratuarına kapanırdı. Bu

ısrarlı çalışma orta son sınıfa kadar devam etti.

Son sınıfta mezuniyette dört ay evvel bana 14 sayfaı kaplayan bir plân gösterdi. Ne olduğunu sorduğum zaman şöyle izah etti: 'Bu alet bir müzik parçası çalınırken karşısına konduğu zaman, o müziğin notalarını çıkaracak.' Ekrem beyin ifadesine göre bu buluşun "ihtira beratı" alınması oldukça zor olmuştur. Daha sonra da bu buluşun hakları "15 000 TL'na Amerikalılara" satılmış, Amerikalılar da "bir yıl sonra bu aleti geliştirerek bugünkü teybi üretmeyi" başarmışlardır.

Bugün kullandığımız pek çok elektronik aletin; yazı, resim, ses, görüntü gibi bilgilerin saklandığı bilgisayar ortamlarının temeli işte bu yoksul köylü çocuğun buluşlarına dayanmaktadır.

İşte bir bilginin hayatından minnacık bir kesit. Bunu hatırlatan rahmetli Ekrem Karakaş'a teşekkürler.

MÜZE Mİ DENDİ O NEDİR?

Yatağanca Dil Dersi

Az önce tv haberlerinde Denizli Kent Müzesi açıldı diye bir haber vardı. Büyük Şehir Belediye Başkanı Osman Zolan müzeyi gezerek bilgi alıyordu. Yatağan'da Kahvedeki soh-bete biz de misafir olalım.

- Mısalvalı(Mustafa Ali)Hasanalı, Televizyon kent müzesi deyo, kentin şehir oldunu biliyoz emme müze denen şe ne menem bi şey? Sen bilirsın okumuş yazmış arkıdeşsin.

- Hasanalı (Hasan Ali) Müze: Eskiden yaşamış toplulukların kendilerini korumak ve işlerini olay yapabilmek için alet edevat geliştirmişlerdir. Onlar bu dünyadan geçtiler. Ama yeyip içtikleri ve kullandıkları malzemeler kazılarda gün yüzüne çıkarılmaktadır. Bunlara eski eser deniyor ve müze denilen mekânlarda seriliyor. Eski insanların nasıl yaşadıkları, ne yeyip içtiklerini inceleyen bilim dalı bile yapılmış. Yıllar önce vefat eden hemşerimiz Mustafa Tercan abemiz vardı, Uşak müze müdürüydü, Orası eski medeniyetlerce sevilen bir yermiş.

- Amat(Ahmet) Yani bizim yaptımız çakı bıçakla da gullandımız alet edevatla da sona eski eser mi olcek?

- Mısalvalı(Mustafa Ali) Anlattıkları Hasanalının dediği şelere girmez, her şeyi orlara gosak her yer dolardı.

- Irmızan(Ramazan) Yatağan dergilende de köye müze guralım deye yazmışla. Hatta Asım beyin olu ün-verste hocası Tuncer abe yazdı, Mısalvala, Tarık da yazdılardı.

- Memetalı(Mehmet Ali) Yav, ne çabık unuddunuz, belediyenin

gocuman odasında köyde eski gullanılanla, terbi omarın yolcu bavılı içindeki mallarıyla barabar orda serilmişdi. Köyde esgiden yapılmış alaçağıy orda gördüydüm.

- Irmızan (Ramazan) Köyün doku-ma esgileri, gap gacak, esgi ustalan çakı bıçakları vardı da, Gucak(Kuyucak köyü) adi çakılarını gomamışlardı.

- Mısalvalı(Mustafa Ali) Kopretifde de esgiden gullanılmış palala vardı.

- Hasanalı(Hasan Ali) onna pala del, yatağan kılıcıdır. Palaların yüzü enni boyları da kısa olur. Sizin yaptığınız satırların uzun ve enni ağızlısıdır. Köyde yapılanlar hep gılıcıdır.

- Mısalvalı (Mustafa Ali) lafımı kesdiniz emme birinin üsdünde “Bu pala Selçuklular zamanında harplerde kullanılmıştır”diye, sürtülüp kezzapla yazılmış halde durupdurudu.

- Hasanalı Hasan Ali) Esgi eserleri değışdirmemek lazımmiş, esgiliği gidermiş. Onnarın temizlemesini yapan uzmana varmış.

- Beraber Müze maydam güzel bi şe, İşallah Köye yapıldını görüz. Amin deyem.

Terzi Memedin Mısva

Denizli kent müzesinden bir görüntü

“Beraber Müze
maydam güzel bi
şe, İşallah Köye
yapıldını görüz.
Amin deyem.”

ÇEŞMEBAĞ MAHALLESİ

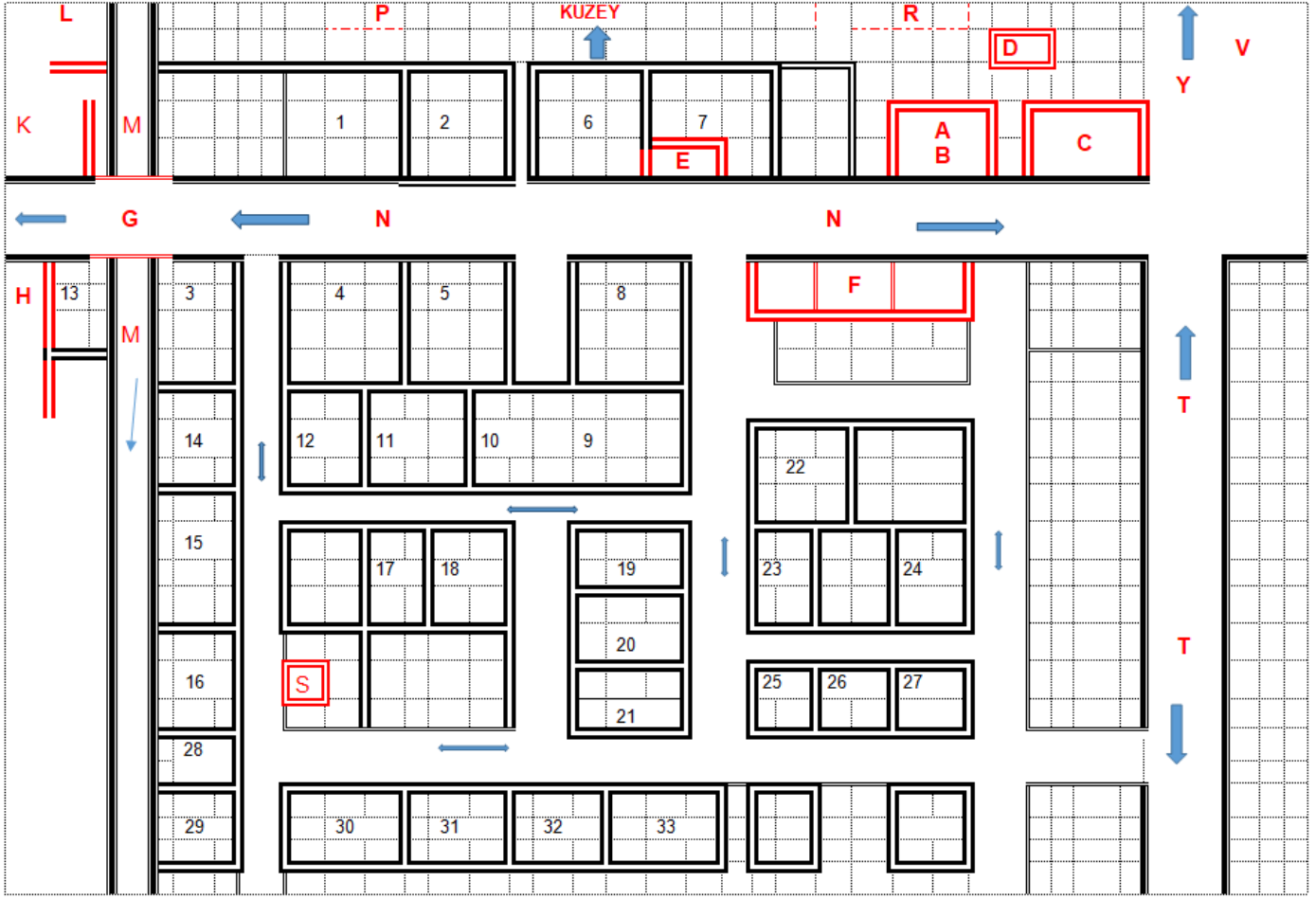
Çeşmebağ, Yatağan'ın 1945'lerden itibaren yeni bir yerleşim alanı olarak kurulmuş Cumhuriyet döneminin ilk yeni mahallesidir. Mahalleyi anlatmak, anlamak için önce biraz Yatağan'ın tarihinden geçmişinden bahsetmek gerekiyor.

Yatağan bilindiği üzere 800 yıllık bir tarihe sahiptir. Böyle eski geçmişe sahip olmasına rağmen öyle anlaşıyor ki Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar olan uzun yüzyıllar boyunca pek nüfus artışı ve ilerleme gelişme gerçekleşmemiştir. Geçmiş tarih boyunca özellikle son 300-400 yıldır köyde yerleşim başlıca yukarı ve aşağı bucak olmak üzere iki mahalle olarak sınırlı kalmıştır. Bu mahallelerde genel olarak aynı sülaleye ait aileler bir avluda veya bitişik evlerde oturdukları bilinmektedir.

**“Çeşmebağ,
Yatağan'ın 1945'lerden
itibaren yeni bir
yerleşim alanı olarak
kurulmuş Cumhuriyet
döneminin ilk yeni
mahallesidir.”**

Mahallenin Kuruluşu: 1945-1960

Cumhuriyet dönemiyle birlikte sağlanan gelişme ve ilerleme, sağlık ve yaşam koşullarındaki iyileşmeler sonucunda bütün ülkede ortaya çıkan nüfus artışı Yatağan'a da yansımış ve köyde de nüfus artışı gerçekleşmeye başlamıştır. Köyde eski yerleşimin batı sınırını oluşturan eski çayın batı tarafı bugünkü Çeşmebağ mahallesinin olduğu alan eskilerden beri köydeki Dedeler ailesi sahipliğinde olan ve yönetilen Tekke'ye ait bağ ve tarlalardan oluşmakta imiş. Bu alan Cumhuriyet ile birlikte tekkelerin kapatılması ve varlıklarının devlete aktarılması sonucunda vakıflar idaresine geçmiştir. İşte bu yeni yerleşim yeri ihtiyacına böyle toplu bir çözüm bulunması ise bu alanın vakıflar idaresi tarafından satışa çıkarılması ile mümkün olmuş. Anlatılanlara göre eskiden bu bölge tekke toprağı olarak inançlara bağlı bir kutsallık taşıdığından olsa gerek bu bağlardan tarlalardan hiçbir şey alınmazmış ve köylü mümkün olduğu kadar o bölgeden geçmeye çalışırmış. Gene açıkça konuşulmamış olmasında rağmen duyduklarımın çıkardığım kadarı ile bu tarlaların vakıflardan alınması gene dedeler üzerinden yapılmış gibi görünüyor. Bir şekilde buralar köylülerinde rıza göstermesi ile tekrar dedeler ailesinin eline geçmiş ve onlar tarafından köylülere satılmış gibi. Sanırım benzeri duygu ve inanışlara bağlı olarak, babam evi yapıp Çeşmebağ'a taşınıldığında babaannemiz orası tekke toprağı orada oturulmaz diye karşı çıkmış ve birkaç sene mecbur kalıncaya kadar babamın evine taşınmamış yukarı bucakta kendi evinde yalnız yaşamayı tercih etmiş.

ÇEŞMEBAĞ MAHALLESİ KROKİSİ – 1960'LAR (Ölçeksizdir)

AÇIKLAMALAR:

MAHALLEDEKİ BELLİ BAŞLI YERLER

A: Mescit; B: Kooperatif; C: Lamba / Arasta; D: Abdibey Sultan Türbesi ve Eski Mezarlık;
 E: Çeşme ve Havuz; F: Öğretmen evleri; G: Köprü; H: Çığırın Tepesi; K: Tepe / Çamlık
 L: Cula Pınarı ve Yeni Pınar; M: Çay (Derin Çay); N: Ana Cadde / Yüreğil Denizli Yolu;
 P: Tekke Ardı / Dedeler Tarlaları; R: Dedeler Evleri S: Dibek Taşı; T: Pazar Yeri Caddesi
 V: Pazar Meydanı; Y: Okul Yolu

MAHALLEDE AİLELER VE EVLERİN YERLEŞİMİ:

1: Göğallar; 2: Oşlar; 3: Cüneytler; 4: Hacı Karacalar; 5: Yeniceler; 6: Hapçılar;
 7: Hacılar (Mustafa) / Karaçalı Mustafa Öğretmen; 8: Hacılar (Osman);
 9-10: Akbekirler; 11: Çavuşlar (Mehmet); 12: Kocabaşlar; 13: Salıflar; 14: Cabarlar;
 15: Eseler; 16: Karaoğlanlar; 17: Hüseyin Öğretmen (Çavuşlar); 18: Karaveliler; 19: Mollaismeller
 20: Narınnar; 21: Teller; 22: Çavuşlar (Musa); 23: Bubaşızlar; 24: Karamollalar;
 25: Tahtacılar; 26: İrazlar (Ali Onbaşı); 27: İrazlar (Nuri)
 28: Tümenner; 29: Çolakçılar; 30: Hanımcılar; 31: Hacasanlar /Oşlar Mehmet Emin; 32: Çavuşlar;
 33: Karallar;

*Pazaryeri tarafından mahallenin görünüşü...
-Günümüz- Sağ tarafta caminin hemen ilerisinde
Çeşmebağ Mescidi bulunuyordu.*

Bu hızlı nüfus artışına bağlı yerleşim ihtiyacını karşılamak üzere Çeşmebağ mahallesinin kuruluşu aynı hızla 1945-1960 arasında yaklaşık 15 yıllık bir zaman diliminde gerçekleşmiş ve Yatağanın yeni genç aileleri için ev yapıp aile kurup çoluk çocuklarını yetiştirdikleri yeni bir yerleşim alanı olmuştur. Farklı mahallelerden farklı sülalelerden gelen ailelerin bir araya geldiği yeni bir mahalle yapısı ortaya çıkmıştır. Mahallenin kurucuları, bizim neslin babaları olan, 1910-1930 yılları arasında dünyaya gelen Cumhuriyet döneminin ilk çocukları diyebileceğimiz nesildir.

Yeni bir yerleşim alanı olmasına bağlı olarak olsa gerek yerleşim biraz daha planlı sokakların evlerin yerleşimi bir parsel düzenine uygun olarak yapılmıştır. Kabaca bir evlek yarım dönüm alan üzerinde bir ev birde bahçe. Sokaklarda birbirine dik olacak düzende yerleştirilmiştir. Ancak gene de bir at arabasının geçebileceği genişliktedir hepsi de. Hafif motorlu taşıtlar da geçebilmektedir bugün ama biraz zorlanarak.

Çeşmebağ mahallesinin insan varlığı açısından önemli özelliği de sakinlerinin köyün farklı sülalelerinden farklı mahallelerinden gelerek birbirleri ile komşuluk yapmaları ve kaynaşmalarıdır.

Eski mahallelerde genelde akrabalar yan yana alanlarda evlerde yerleşirken Çeşmebağda karma bir yapı oluşmuştur. Yatağan'ın iki esas mahallesi yukarı bucak ve aşağı bucak mahallelerinde yaşayan insanlar arasında büyüklerimiz tarafından da söylenegeldiği gibi dikkati çeker kişilik karakter yapı farklılıkları görülebilmektedir. Yatağanda bu iki mahalle arasında çok eskilerden beri devam eden her zaman çok açık ve ön planda olmasa da gruplaşma ve çekişmeler de mevcutmuş anlatılanlara göre. Muhakkak ki mahallelere arasında kız alıp verme olagelmıştır ve aileler birbirine karışmıştır. Ancak bu mahalle ayrılığı bizim çocukluk dönemlerimizde bile fark ediliyordu. İşte Çeşmebağ'da bu farklı mahallelerden gelen ailelerin çocukları bir arada büyüyerek bir anlamda belki yeni farklı bir mahalle kimliği ortaya çıkarmış olduk.

Mahalle genelde küçük çocuklu genç aileler tarafından kurulduğu için kuruluşu ile birlikte mahallede bir çocuk varlığı hüküm sürmüştür. Aileler ilk olarak 1945'li yıllardan itibaren taşınmaya başladığına göre, muhtemelen 1940 ve sonrası doğumlu çocuklar vardı ilk olarak. Çocukların bir kısmı önceki mahallelerde dünyaya gelmiş ve Çeşmebağ'da büyümüşlerdir. Bizlerin çocukluğuna denk gelen 1955-1965 yılları arasında bu ilk çocuklar askerlik çağlarında genç delikanlılardı. Kızlardan bir kısmı evlenip başka mahallelere gitmiş bir kısmı gelinlik çağlarda idi. Bizim evin inşaatı 1947 e başlamış ancak biz 1951 de taşınmışız. Mesela bizde üç büyük çocuk yukarı bucaktaki eski evde dünyaya gelmişler, küçük üç çocuk ise yeni evde Çeşmebağ'da dünyaya gelmişiz. 1950 ve 1965 yılları arasında Çeşmebağ Mahallesi çocukların hükümrانlığında tam bir çocuk cenneti imiş diyebiliriz. Çocukların seslerinin bağırış çığırışlarının hiç eksik olmadığı, sokaklarda mahallede her yaştan küçük çocukların hamaz gibi o yana bu yana bütün gün koşuşturup durdukları yıllar. Mahallede

yaklaşık olarak 35-40 hane var. Her evde ortalama dört beş çocuk desek 100 den fazla çocuk. Her zaman bir köşede farklı yaşlarda oynayan üç beş çocuk görebilirdiniz. Oyun deyince çocuklar her zaman hep oyunda gibi de anlaşılmaz. Okulun yanında, o zamanlarda çocuklar beş-altı yaşından itibaren muhakkak evde bahçede dükkânda yapılacak işlere yardımcı olurdu her zaman. Oyun ise işten ve okuldan arta kalan zamanlarda ancak.

*Mahallenin Batıdan Girişi- Köprü tarafından
-Günümüz-*

Genel olarak ülke çapında olduğu üzere özellikle 1940 -45'lerden itibaren başlayan ve 1960-65'lere kadar devam eden ilk nüfus patlamasının tam olarak yer bulduğu göze çarptığı bir mahalle Çeşmebağ. Tabii ki bütün mahallelerde benzer durum vardır ancak mahalle yeni olduğu için çocuk yoğunluğu fazla olmuştur.

Mahallenin Yapısı Yerleşimi:

Bugünkü sınırları ile Çeşmebağ Mahallesi Pazar yerinden Yüreğil'e doğru giden yolun kuzeyinde bir sıra ve güneye doğru dört beş ev sırasını içine alan, batı tarafı şimdiki çay ile doğu tarafından ise pazaryeri meydanından güneye doğru inen cadde ile sınırlı bölgedir.

Mahalle parsel esasına göre kurulduğundan cadde ve sokaklar kuzey güney doğu batı eksenlerinde birbirlerine dik olarak yerleşmiştir evler de buna hizalanmış ve paralel olarak genelde doğu batı ekseninde ve kuzey güney yönünde yapılmıştır.

Yeni bir mahalle olduğu için artık eskinin toprak örtülü evleri yoktur. Bütün evler kiremit çatılı olarak inşa edilmiştir. Yatağanın ve bölgenin klasik ev yapısına uygun olarak iki katlı evlerdir. Alt katta eski toprak örtülü evlerdeki gibi hayvan damı ve dükkân olabildiği gibi, dükkân ve hayvan damı evin dışında yapılan tek katlı ya-

pılar olarak ta görünmektedir. Üst katta ortada hayat, soğukluk yer almaktadır ve genel olarak güneye bakmaktadır. Odalar kuzey taraftadır ve iki oda mevcuttur. İlk yapılan evlerde odalarda muhakkak açık ocaklar vardır. Yaz ve bahar dönemlerinde günlük yaşam Yatağan'ın genel adetlerine uygun olarak hayatta geçer, orada yenilir içilir, oturulur. Odalar genel olarak yatmak ve istirahat için kullanılır. Genel yerleşim ve yaşam diğer mahallelerdeki gibidir. Bahçeler genel olarak evin güney tarafında bulunur ve evlerin mevsimlik ihtiyacını karşılayacak sebze meyve yetiştirilir. Hemen her evde birkaç küçükbaş veya büyükbaş hayvan belki taşıma için bir eşek bulunur, bazı evlerde de tavuk beslenirdi.

Mahallenin Önemli Yerleri:

Köyde pazaryerinden batıya doğru ana cadde üzerinde ilk yerleşim yeri olarak öğretmen evleri yapılmış olsa gerek. Tek katlı üç adet ev. Tahminim ilkokul ile birlikte 1935-40'larda yaptırılmış binalar idi. Galiba 1970'lerden önce yıkıldılar.

Şimdiki Abdi Bey Sultan caminin olduğu yerde lamba diye adlandırılan lonca veya lamba denilen üstü kapalı bir arasta vardı. Pazaryeri olarak kullanılırdı. Belki 60'lardan önce. Hayal meyal

Aynı caddeden bir başka görünüş. Çeşme sağ taraftaki evin önündeydi.

hatırlıyorum. Ne zaman yıkıldı farkında değilim. Her ikisi de eski Yatağan sınırlarına göre ortadaki çayın batı tarafına boş arazilere yapılmış olsa gerek. Benzeri bir yapıyı birkaç sene önce Karahöyük'te görmüştüm. Hala ayakta ancak bakımsız bir durumda idi.

Hemen batı tarafta Çeşmebağ mescidi mahallenin en önemli yeri idi. Alt katta kooperatif vardı. Üst katta mescit ve bir oda. Oda misafirler için belki de arada toplanıp konuşmak içindi. Yatağanda hemen her mahallenin bir odası olurdu, bu da o maksada hizmet ediyordu. Mescit üst katta idi bir merdivenle çıkılırdı. Merdivenden çıkınca caddeye bakan tarafta genişçe bir pencere boşluğu vardı, ezan buradan okunurdu. Mescit bir yerde mahallenin toplanma yeri olarak mahalle kimliğinin oluşmasında rol oynardı. 1970'li yıllara doğru belediye tarafından yıktırıldı bazı nedenlerle. Daha sonra mahalleli tarafından kurulan bir dernek vasıtasıyla mahalleli ve köylülerin yardımları ile yerine 1980 yıllarda yeni bir cami yapıldı. 2010'lu yıllarda her nedense o da yıktırılarak yerine şimdiki Abdi Bey Sultan Camisi yapıldı. Bu cami artık mahalli kimlikten ziyade Yatağan'ın merkez / çarşı camisi olarak hizmet veriyor.

Çeşmebağ mahallesinin çeşmesi de vardı tabii ki. Büyükçe bir sulama havuzu da. Ahırı vardı hayvan sulama maksatlı. Orada biriken su havuza doğru akardı. Ben hep Çeşmebağ adının

bu çeşme ile bağlantılı olduğunu düşünürdüm. Ancak öğrendiğim kadarı ile bu çeşme mahalle kurulduktan sonra mahalle sakinleri tarafından dağdan getirilen sularla yapılmış. Belki eskilerde de bir çeşme vardı da isim oralardan gelmiştir ama buna dair bir bilgi belge var mıdır bilmiyorum.

Çeşmebağ'ın batı tarafında kanaldan gelen çay sınır idi. Pazar yerinden gelip köprü üzerinden tepeye çıkan ve devam eden yol tepeden sonra Yüreğil ile sınırı oluşturur. Köprüde mahallenin önemli yapılarındandır. Öncelerden tahta bir köprü olarak hatırlıyorum sanırım 1960'ların ortalarına doğru beton hale getirildi. Köprünün korkulukları üzerinde bazı çocukların yürüyerek denge cambazlıkları yaptıkları olurdu. O zamanlar bahar aylarında kuvvetli seller gelirdi. Çaydaki selin seviyesi bir hayli yükselir köprüye kadar ulaştığı olurdu. Hatta taşar mı diye endişe edilir insanlar kenardan izlemeye gelirdi. Nitekim bir keresinde tahta köprüyü yıkmış ve bir zaman Denizli ulaşımı aşağı köprü üzerinden yapılmıştır.

Bizim evin önünden geçen cadde, kasabadan Denizli'ye ulaşımın sağlandığı yol idi ve o zamana göre oldukça geniş idi. Bu yol yıllar içinde yol tamir ve bakımı ve sonraki yıllarda asfaltlama nedeniyle oldukça yükseldi. Başlangıçta bizim evin dış kapı girişi yol ile aynı mesafede iken sonradan nerde ise 1 metreden fazla bir kot farkı oluştu.

Mahallenin Yüreğil tarafın çıkışı tepedir. Çığır-
gan tepesi olarak adlandırılmış burası eskiden. Çok ağlayan çocuklar bu tepeye getirilirlermiş. Ağlamaları geçermiş söylentilere göre. Şimdi tepenin güney tarafında okul var. Tepeler düzleştirilmiş. Yolun çıkışa göre sağ tarafındaki tepeye bizim çocukluğumuzda çam ağaçları dikildi. Bütün mahalleli ve çocuklarda katıldıydı bu göreve. Şimdi artık neredeyse orman görüntüsünde o tepeler. O dönemde bizim bahçeye de iki çam fidanı diktik. Şimdi ikisi de kocaman çamlar oldu bahçede.

Çeşmebağ mahallesinin dışın-
da çayın batı ve kuzey tarafında
özellikle gençlerin ve büyük ço-
cukların gezi yeri olarak bilinen
iki alan yeni pınar ve cula pına-
rıdır.

Mahalle Sakini Aileler:

Kurulduğu dönemde, 1960'lı
yıllarda mahalledeki yerleşim ai-
leler ve çocuklar şöyle idi.

Köprü yolu üzerindeki evler;
Köprünün hemen alt tarafında
Cüneytlerin Mustafa amcanın
evi. Tarak yapardı. 2 oğlan bir
kız çocuk. Doğu sırasında bizim
ev, 6 çocuk, 4 oğlan 2 kız. Tarak ve
makas yapardık. Bizim yanımda Yeniceilerin (
Çavuşlar) Hasan Ali amca. 3 kız 5 oğlan. Bıçak
yapardı. Demir döverken ki çekiç sesleri sokak-
tan duyulurdu. Sonrasında Pazar yerine doğru
Hacefler Osman amcanın ailesi. 3ü oğlan 4 ço-
cuk. Yolculuk ticaret yapıyor. Köprüyü geçince
Yüreğil tarafında tek ev Salıfların Süleyman am-
canın evi, 5 çocuk. Bıçakçılık yapıyor. Yolum üst
tarafından Göğalların Mustafa Ali dayının evi.
Yolculuk ve çiftçilik yapıyor. Mahalleye ilk ge-
lenlerden. Çocuklar bizlere göre nispeten daha
büyük. 5 oğlan 1 kız. Büyükler delikanlı çağında.

Yanında Oşların İsmail amca. Yolculuk ve bak-
kallık yapıyordu. İki çocuk. Yanında Hapçıların
Hüseyin amca. 4 çocuk iki oğlan iki kız. Eşi Dudu
teyze mahallenin renkli simalarındandı. Onların
bitişğinde Haceflerin Mustafa amcanın evi var-
dı. 3 oğlan 3 kız. Onlar ayrıldıktan sonra Kara-
çaylı Mustafa Artan öğretmen taşındı. 2 oğlan 3
kız çocuk vardı.

Güneye doğru bir alt sırada Akbekirlerin Mus-
tafa dayının evi. 4 oğlan 4 kız. Tarakçılık yapardı.
Batıya doğru Çavuşların Mehmet amcanın evi.
Çakı bıçak yapardı. 2 si oğlan 4 çocuk. Yanın-
da Kocabıçakların İsmail amca. Çiftçilik ve de-
mircilik. Daha batıda Cabbarların Bekir Sami

*Tütmeye devam eden bir ocak...
Cüneytlerin Şener Yatağanbaba'nın evi*

ve Hikmet ağaların evleri. Onlar çok daha genç
ailelerdi.

Daha güney tarafta aklıma gelenler, Karavel-
ler, Eseler, Hüseyin öğretmen. Mahallenin en
güney sırasında Çolakçılar, Tümenler, Hanımca-
lar, Hacasanlar, Çavuşlar, Karallar yer alıyordu.
Hacasanlar ayrılınca evlerini alan Mehmet Emin
aga geldi mahalleye. Bir cipi vardı acil ulaşım
için köylünün çok işini görürdü. Daha sonraları
da dolmuşu ile taşımacılık yaptı.

Doğu tarafına doğru olan bölgede ise Kara-
mollalar, İrazlar, Teller, Narınlar, Musa Çavuş,
Molla ismeller, Bubasızlar vardı.

Aşağılara doğru daha yeni yapılan evler ve
daha başka evler vardı mahallede ama bu
saydıklarım mahallenin mescidinin cemaatini
oluşturan ve çocukların her zaman olmasa da
çoğunluk bir arada oynadıkları evler. Genelde
komşu olan iki üç evin çocukları olarak bir araya
gelirdik oyun oynamak için.

Mahalledeki aileleri ve erkek çocukları ve
gençlerini hatırımda kaldığı ve bilebildiğim ka-
darı ile isimleriyle burada belirtmek isterim. (
Parantez içinde tahmini doğum yılları. Mahal-

ledeki kız çocukların ve ablaların hepsinin isimlerini tam olarak bilemediğim veya hatırlayamadığım için burada hiç bahsetmemek daha uygun olacak diye düşündüm. Her evde iki üç belki daha fazla her yaşta kız çocuklar vardı tabii ki. Benim çocukluğumda evlenip başka mahallelerde oturan çoluk çocuk sahibi ablalarımız vardı.) (Doğum tarihlerini tahmini olarak yazdım, küçük sapmalar olabilir.)

Bizim ev, Hacı Karacalar, Babam Ömer usta, eşi annem Abide: Aydın (47), Mehmet (49) , Ali (51) Ufuk (55) , Nuray (42) Fatoş (59) . (Dükkanında çırak olarak babama yardımcı olan Arif aga ve Baki aga vardı. Epeyce bir zaman kaldıkları için onları da aileden ve mahalleden sayardık hep.)

Cüneytler, Mustafa amca, eşi Naciye Hala: Rüştü (45) , Şener (49)

Göğalılar; Mustafa Ali dayı, eşi Fatmana teyze: Mustafa, Aliihsan, Mehmet Ali, (1940 öncesi) Kamil (49), Halil (51)

Yeniceler, Hasanali amca, eşi Fatmanın yenge: Feyyaz (45), Hulusi (47) , Ramazan (54) , Erkan (56) , İsmail (60)

Akbekirler, Mustafa dayı, eşi Gülsüm yenge: Rahmi (46) , Halil (52) , Ramazan (58) , Adalet (64)

Salıflar, Süleyman amca: Saffet (50) , Hüseyin (54) , Necdet(58)

Hacelifler, Osman amca: Kemal (40) , Yavuz (47) , Orhan (52)

Hacelifler, Mustafa amca, eşi Zehra yenge: Sadettin (47), Ruhi (50), Şevket (57)

Oşlar, İsmail amca: Nuri (40 öncesi) . Çavuşlar; Mehmet amca: Yaşar (53), Reşat (57)

Çavuşlar, Hüseyin öğretmen: Mustafa (57). Kocacıbağlar, İsmail amca: Bayram (45)

İrazlar, Nuri amca: Osman (54), Şakir(58). İrazlar; Ali onbaşı: Azmi, Zeki, Naci.

Bildiğim ve hatırimda kaldığı kadarı ile diğer ailelerden arkadaşım akramım veya yakın olan diğer çocuklar: Hallar Avni, Bubasızlar Osman, Teller İbrahim, Çolakçalar Kazım, Hanımcılar Kamil, Karamollar Hurmet, Musa çavuşun Cevat, Çavuşlar Osman, Hacasanlar Nevzat, Hanımcılar Kamil, Eseler Mustafa, Cabarların Mustafalar, Hikmet aganın Kadir. (Bu arkadaşlarımdan ağabeyleri ve kardeşleri de var tabii ki. Çoğunu bilsem ve hatırlasam da eksik yanlış olmasın diye bahsetmekten çekindim.)

Erkek çocukların çoğunluğu öğrenim ve iş için Yatağandan ayrıldılar. Kızlardan öğrenime devam etmeyenler tahminim çokluk köyden

evlenip köyde kaldılar veya aileleri ile birlikte Yatağan dışına yerleştiler. Mahallede köyde kalanlar ve hala mahallede yaşayanlar çok az sayıda. Almanya'ya işçi olarak gidip dönenler de oldu. Üniversite öğrenimi görenlerin sayısı da az değildir.

GÜNLÜK YAŞAM: 1950-1960 LI YILLAR

Mahallenin günlük yaşamı kasabanın yaşamı

Halen oturulan bir başka ev -kocakapısı- evin hayat bölümü tadilat görmüş

ile paraleldir. Aileler arasında gene demirciler, tarakçılar gibi el sanatları yaygın, çiftçi ve yolculukla geçim sağlayan ailelerde var. El sanatları ile uğraşan ailelerde Yatağan genelinde olduğu gibi sabah erken dükkâna inilir ve mahallede hareket günlük hayat başlardı. Çocuklar okula yolların. Dükkânda genel olarak karı koca beraber çalışır, eğer ilkokulu bitirmiş çocuklar varsa onlarda dükkânda yardım eder çalışır. Yaz ve ilkbahar aylarında çiftçi aileler için tarla ve bağ işleri. Kağnılarla veya at arabaları ile sabahın erken saatlerinde tarlaya hareket.

O dönemlerde motorlu taşıt yok. Köyde bir tane otobüs var. Sabah erken saatte Denizli'ye gider, öğleden sonra Denizli'den hareketle ikinci vakti köye gelir. Sabah ve akşam ana cadde de sadece bu otobüsün hareketi olur. Merakla da beklenir. Kimler geldi neler getirdi. Günlük gazeteler de bu otobüsle gelirdi. Toprak stabilize bir yol idi. Yazları her otobüs kamyon geçişinde toz olur, bizim ev hemen yolun kenarında olduğu için sallanırdı. Kışın ise yol oldukça çamur olurdu ve okula pazara gidişlerde çamur ile uğraşmak gerekirdi.

Günün normal akışında mevsime göre hareketler. Yaz kış dükkânlardan demircilerden gelen örs çekiş sesleri, diğer dükkânlardan yapılan işlerin sesleri.

Okula gitmeyen 5-6 yaşlarında çocuklar varsa mahallelerde evlerin önünde bahçelerde sokaklarda oyunlar başlar. Okul sonrası okuldan gelen çocuklar için dükkânda iş güç yoksa sokakta oyun gene.

Çeşmebağ mescidinin mahalle yaşamında çok önemli bir yeri vardır. Normal zamanlarda mahallenin adamları vakit namazları için genellikle mescide gelirlerdi. Vakıt yaklaşırken dükkânlardan evlerden çıkıp mescidin yolunu tutarlardı adamlar, sonrada geriye eve dükkâna. Gündüz vakitleri iş durumuna bağlı oluyormuştu muhakkak ama akşam namazına mahallede genelde bütün adamlar katılırdı cemaate. Bu mescide geliş gidişler mahallenin dikkati çeken

önemli bir sosyal aktivitesi gibi idi sanki. Mescidin imamı İbrahim hoca idi. Zayıfça kısa boylu. Mahalleliden oldukça itibar gören yaşlıca bir büyüğümüz idi. Duaları hızlı okur namazı hızlı kıldırırdı. Zaman zaman mahalle çocuklarının şaka ve takılmalarına maruz kaldığı da olmuştur. Çeşmebağ mescidi, 1960'ların ikinci sonlarına kadar Çeşmebağ mahallesi için ibadetin yanında değerli bir sosyal alan olarak görev yaptı anılarda yer etti.

Çeşmenin mahallenin yaşamında çok önemli bir yeri vardı. Eski çeşmelerde sürekli akardı su oluktan. Musluk olmazdı. Dağdan arıklarda getirilirdi su. Ya imece usulü mahalleli köylü tarafından ya da bir hayırsever tarafından. Evlerin su ihtiyaçları çeşmeden sağlanıyordu. Çeşmeden eve gümüllerle bakraçlarla testilerle su taşımak günlük işlerdendi. Evde yetişkin kız varsa çoğu zaman kızların işiydi bu ama yoksa oğlan çocuklarına düşerdi görev. Mesela bizim evde çoğunluk su taşıma işi bize düşerdi. Kışın biraz daha sıkıntılı idi. O zamanlarda kışlar çok daha soğuk oluyordu. Çeşmenin önü taşan sularla dolayı muhakkak buzlu olurdu. Kaymadan su doldurmak ve çıkmak marifet idi. Yollar da da toprak yoldaki su birikintileri buz tutardı. Dikkatli olmak gerekirdi. O buzların üzerinden paten yapar gibi kaymak ta keyifli olurdu. Yazın havuzda biriktirilen su ile mahalleli sırayla bahçede sebze meyvelerini sulardı. Nedense ara ara su kavgası da olurdu. Çeşmenin havuzundan evlere giden arıklar olurdu yol kenarlarında da su oralardan akardı. Herhalde zayıyat oluyormuştu bir hayli o arıklarda ama su bol olduğu için yetiyor olsa gerek. Veya ne kadar yetiyorsa artık. Boru künk olmadığı için herhalde yapacak fazla bir şeyde yok.

Hemen her evde küçük veya büyük baş birkaç hayvan yetiştirilir genel olarak. Çiftçilik yapan ailelerde tarlaya bağa gitmek için kağnı ve at arabası bulunurdu. Benim hatırladığım 1960'lı yıllarda Göğallarda kağnı vardı Hapçılarda at arabası vardı. Kağnı olan evlerde kağnıyı çekmek, tarlayı sürmek ve harman dövmek için

öküzlerde beslenirdi. Göğallarda her zaman üç dört inek öküz olurdu çiftçi oldukları için. Çocuklar olarak “aynalı” adını verdiğimiz gösterişli bir öküz vardı, bilinirdi, hatırimda yer etmiş. Evlerde tavuk genelde olurdu. Evde beslenen hayvanlar genelde evdeki yemek sebze meyve artıkları ile beslenir, ayrıca ot saman takviyesi bulunurdu. Özellikle büyük baş hayvanların kışlık beslenmesi için muhakkak saman depo ediliyordu çiftçi evlerinde. Biz bir dönem bahçede arıcılıkta yaptık. Arı kuşları musallat olurdu. Onları kovmak için bir kırma tüfek vardı bizde. Havada uçan kuşları hatırlıyorum ama tüfeğin kullanıldığını ben pek hatırlamıyorum.

Yazları çok daha hareketli olurdu doğal olarak mahalle yaşamı. Bir taraftan dükkân işleri devam ederken, diğer taraftan herkes için bağ ve tarlalarında bahçelerde yapılacak çok işler var. Evlerin önünde bahçeler hazırlanacak ekecek, bahçenin bakımı yapılacak havuzundan sırayla alınan suyla sulanacak. Su sırası nedeniyle yaşanan çekişme ve kavgalar pek seyrek sayılmazdı. Okul olmadığı için çocuklar her türlü işe yardımcı. Tarla bağ işi varsa duruma göre o günlerde ya dükkân işi bırakılıp o işlere bakılacak veya yardımcı bulunup onlara yaptırılacak. Tarlaya bağa gidilecek ise eğer evin kendi eşiği arabası yoksa komşulardan ödünç alınacak eğer boş ise. Yazlık tarla işlerinin hepsi ayrı bir seremoni Yatağandaki yaşama özgü faaliyetler. Birçok yerde anlatılmış olduğu için burada tekrar anlatmaya gerek te yok. Tarla sürülmesi, Bağ belleri ve budamalar, ekinler, harmanlar, bahçe bostan dikimleri bakımları. Ekin orağı, harmanı. Bostandan bağdan kavun karpuz üzüm getirilmesi evin ihtiyaçları için. Bağ bozumu, pekmez kaynatılması, üzüm kurutma, tütün işleri vb. bir sürü yoğun faaliyet. Pekmez yapmak için bazı evlerde gene ortak kullanılabilen pekmez ocakları da olurdu. Bağ bozumu sonrası mahallede kaynayan pekmezlerin kokusu burcu burcu kaplardı tüm mahalleyi. Bizde vardı, presli bir düzenek. Gene ayakla da çiğnenirdi. Çocukluğumdan akşamın geç saatlerine kadar pekmez

kaynatıldığını hatırlıyorum. Bulgur kaynatma, tarhana karma neredeyse bir tören gibi yapılırdı diğer tüm faaliyetler gibi. Tarhana karınca, yakın konu komşu akraba ve çocuklara, ayrıla ikram edilir veya üzerine eritilmiş tere yağ ile yenirdi. Bulgur keza öyle, çocuklara komşulara, bazen haşhaş ezilerek, bazen yanında badem ceviz ile ikram edilirdi. Domatesten salça ekşi hazırlama, sebze kurutma gene yaz sonunun yapılması gerekenleri. Salça güneşte açıkta kurutulur haliyle sinek böcekten korunması temizlenmesi gerekir. Her aile kendisine göre yaz boyunca bu işlere de vakit ayırmak durumunda. Tütüncülük meşakkatli bir işti. Sabah çok erken saatte tarlaya gidilir, güneş doğmadan yaprakların kırılması gerekirdi. Sonra evde gene konu komşu çocuklardan boş olanlarında yardımı ile kurutmak üzere iplere dizilir kargılarda güneşte kurutulurdu. Tütüncülük sanırım 8-10 yıl kadar rağbette bir tarımsal iş olarak devam etti ama sonradan ilgi azaldı.

Mahallelerin ortak kullanımında genelde bir dibek taşı vardır. Çeşmebağ'ın dibek taşı bizden iki sokak alt tarafta bir boş alan vardı orada idi. Annemin beni birkaç defa dövme dövmek için beraberinde götürdüğünü hatırlıyorum. Şimdi artık kullanılmıyor, sonradan ne oldu acaba bu dibek taşları.

Mahallelerde kediler köpekler çok fazla olmasa da serbest gezerlerdi ve genelde bilinirlerdi. Kediler genelde serbest olmakla birlikte bazıları evlere ait olabilirdi. Özellikle zahire erzak ambarları depoların farelerden korunmasında bu kediler oldukça yararlıdır. Bazı evlerin odalarında kedi deliği vardı, kedilerin istedikleri gibi evin içine girip çıkabilmeleri için. Köpekler ise sokaklarda olurdu. Ya kendileri bulurdu artıklarından yiyecek bir şeyler ya da mahallenin çocukları tarafından evdeki yemek artıklarından filan beslenirdi.

O dönemler sadece ulaşımın değil, iletişim ve haberleşmenin çok kısıtlı olduğu zamanlardı. Televizyonun varlığı bilinmezdi. 1960 öncesi bir-

kaç evde radyo varmış sadece. Sonra kahvehanelerde. Haberlerin dinlendiği akşam ajansları büyük lüks idi. Haberleşme ise postaneden mektup telgraf yoluyla. Evlerde telefon yoktu. Telefonla konuşmak için postaneye gidip yazdırmak ve sıra gelip çağrılınca postaneye gitmek gerekirdi.

Bisiklette modern bir ulaşım aracı olarak çok yeni idi ve çok az kişide vardı. Köy içi, tarla bahçe ulaşımında büyük kolaylıktı. Çocuklar için ise eğlenceli bir aktivite.

Kültürel aktivite olarak milli bayramlarda öğrencilerin gösterileri ve müsamereler olurdu. Öğrenciler ailelere okulda tiyatro oyunları sergilerdik. Kurtuluş savaşı ile ilgili şimdi adını ve tam içeriğini hatırlamadığım bir oyunda rol aldığımı hatırlıyorum.

Halkevleri Cumhuriyet döneminin köylerde sosyal kültürel ve sanatsal etkinliklerin geliştirilmesi için yaptığı önemli hizmetlerdendi. Köydeki halkevinde de 60 öncesi dönemlerde önemli kültürel etkinlikler düzenleniyormuş. Bir kitaplık olduğunu duymuştum. Bir idare odası vardı. Eskiden köy toplantıları düzenlenirmiş. Tiyatro oyun ve eğlence amaçlı kumpanyaların gelip gösterilerini sunduğu bir yerdi aynı zamanda. O yıllarda bir sihirbazlık gösterisini izlediğimi hatırlıyorum. Daha sonraki yıllarda kahvehaneye dönüştü ve esas fonksiyonunu yitirdi.

ÇEŞMEBAĞ MAHALLESİNDE ÇOCUKLUĞUMUZ: 1950-1960 LI YILLAR

Çeşmebağ mahallesi 1950-1970'li yıllar arasında tam bir çocuk cenneti gibiydi. Sokaklarda çocukların hükümrânlığının sürdüğü dönem. Aileler çok çocuklu olduğu için öndeki çocuklar büyüdükçe onların yerine gelen küçük çocuklar sokaklarda onların yerini alırdı. Bu on beş yirmi yıllık süreç her yaşta çocukların mahalleyi dol-

Mahallede bir sokak ve eski bir ev -artık oturulmuyor. Sokaklar bomboş artık.

durduğu zamanlar. 1940-45 doğumlu çocuklar 1950- 55'lerde sokaklarda iken, daha sonra doğanlar 55-65 hatta 70'lere kadar sokaklarda yer almıştır sırasıyla.

Çocuklar yürümeye başladıktan sonra muhtemelen üç dört yaşlarından itibaren önce evin önünde bahçelerde falan sokağa çıkmaya başlar yavaş. Okul öncesi 5-6 yaşlarında artık yakın komşu çocukları ile biraz daha civarlara doğru genişler. Mahallede her yer güvenli olduğu için aileler rahat. Zaten de anne baba işte olduğu için yapacak başka bir şeyde yok. Bir taraftan da küçük çocukların bakımı eğer varsa okula gitmeyen veya okuldan dönmüş ablaların sorumluluğu büyük oranda. Böylece anne evin dükkânın bağ bahçenin işleri ile ilgilenir. Yeri gelmişken söylemek gerek, anne baba ve büyükler için çocuk sevmek okşamak mıcıklama gibi şeyler o dönemde adetten değil. En fazla başı okşanır dede neneler büyükler tarafından.

Okul olarak sadece yukarı ilkokul vardı bizim çocukluğumuzda. Bütün köyün çocukları okula yaz kış yayan yürüyerek gidip gelirdi. Eski okulda ikili öğretim vardı. Okuldan gelince ödevler

Çamlık – Tepe- Çamlar 1960larda dikildiler

dersler dışında kalan zamanları bütün çocuklar ya oyun veya dükkânda işleri varsa yapabilecekleri onları yaparlardı. Tatil zamanları da belki biraz daha fazla dükkân ve ev işlerine yardım. Ben hatırladığım zamanlarda 6-7 yaşlardan itibaren taraklara kola çakardım, biraz daha büyüyünce parlatmaya yardımcı olurdum. İlkokul sonrası yaz tatillerinde ise daha ileri işleri yaptığım olurdu. Benim küçüklüğümde büyük ağabeylerim yaparmış bu işleri. Okul dönüşü eğer dükkânda evde yapacak iş yoksa hemen sokak. Hafta sonu daha geniş bir oyun zamanı. Artık mevsime göre, kimlerle takıldığına göre oyun seçimi.

Gelelim oyunlarımıza. Oyunların çoğunluğu kendi yaptığımız oyuncak veya aletlerle oynanan şeyler. Hazır oyuncak olmazdı bilinmezdi. Oyunlar sokakta beraberce oynanır, birçoğu bir yarışmaya kazanmaya ütmeye dayanır. Bir yerde güç zekâ beceri yarıştırlırdı. Bazı çocuklar bazı oyunlarda daha iyi ve becerikli olurlar benim gibi bazıları ise sürekli ütülürlerdi. Ancak ütüleceğini bilsen de oyun oynamamanın başka yolu yok.

Çocukluğumuzda sapan önemli bir oyuncak ve aletti. Hemen her çocuğun bir sapanı olurdu. İyi nişancılık attığını vurmak önemli idi. En önemli kullanımı kuş avlamaktı. Bugün birçok

çocuğa itici gelecektir ama o zaman kuş vurmak bir hayli havalı bir işti çocuklar arasında. Benim hiçbir başarım yoktur. En çok kuş vuranlar hayranlık toplardı grup içinde. Vurulan kuşlar hemen orada çalı çırpı ile yakılan bir ateş ile halledilirdi.

Hazır tek oyuncak bilye / veya misket idi. Demir bilyeler veya cam misketler olurdu. Pazar günleri gelen satıcılardan veya köyün tek bakkalından alınırdı sanırım. Varsa harçlık, para ile.

Yoksa herhalde arkadaşlardan bir şeyler karşılığında değiştirilirdi. Usta olanların bütün cepleri bilye ve misket ile dolu olurdu. Bilyeyi atmanın nişanlamanın teknikleri ve usulleri vardı muhakkak. Bazı çocuklar daha becerikli olurlardı.

Çellik dediğimiz çelik çomak oyunu en rağbette oyunlardan birisi idi toplu olarak 3-5 çocuk tarafından oynanabilen. Geniş açık alan gerektiren bir oyun. Sokaklar boş olduğundan rahatça oynanabilirdi. Bu oyunda da çeliği en uzağa yollamak başarıda önemli olduğu kuvvet, beceri, el göz koordinasyonu önem kazanıyordu. Oyunun tehlikeleri olmuyor değildi. Çelik doğrudan sert bir şekilde başa göze gelebilirdi eğer yakın mesafede duruldu ise böyle yaralanmalar olurdu. Havadaki çeliği yakalama için koşarken bir birine çarpmalar, tökezlenip yere düşmeler sıradan vakalar. Açık havada bol koşmalı hareketli bir oyun. Çocuk gelişimi için ne kadar yararlı.

Bir başka çok rağbet gören oyun çivi oyunu idi. Herkes evden kendi çivisini yapar getirir, eğer elinde kalmadıysa. 30-40 cm 'lik bir dal parçası sopadan ucu açılıp sivriltilerek yapılır. Normal olarak toprağın yaş olduğu bahar ayları en uygun zamanlar. Yeteri kadar ıslak değilse sulamak gerekebilir toprağı. Önce başlayan çivisini sert çamur toprağı havadan yere doğru atarak saplar. Burada ne kadar kuvvetli ve de-

rine sapsa ve ne kadar sert çamurlu yer bulursa o kadar sağlam saplanır. Kolla kuvvetle çivi yere saplanmaya çalışırken aynı ayağın havaya kaldırılıp yere kuvvetle vurulur. Bu şekilde tahminen yere vurma kuvveti artıyordu.

Kendimizin yaptığı oyuncaklardan en önemlisi kağı dediğimiz üç tekerlekli küçük araçlardı. Üzerine oturularak yokuştan aşağı inilirdi. Bizim mahallede köprüden sonra Yüreğil yolu tepe olduğu için yokuş idi. Daha uzağa gitmenin yolu iyi tekerleklerle sahip kağından geçirdi. Ancak atınma dediğimiz başlangıçtaki hızlanma çok önemlidir. Ne kadar iyi hızlanırsan o kadar uzağa gider. Ayrıca yol boyunca da tepinme yaparak yani ayakla geriye doğru iterek hızını sürdürmen veya artırman gerekirdi. Fiziksel olarak çocukların öncelikle bacaklarının kuvvetlenmesi sağlayan el ve kol kuvveti ile de kağının yönlendirilmesi gerekiyordu. Tabii ki yollarda trafik araç olmadığı için rahatlıkla oynanabilen bir oyun. Yokuşun sonu köprü ve çay. Köprüyü geçip ne kadar ileriye gidebildiğin marifet. Tekrar elinde yokuşun başına kadar çıkar tekrar aynı. Herkesin kağınsı olmayabiliyor. Bu durumda diğer arkadaşlardan istemek ikna etmek gerekiyor. Bu da aslında tehlikesi olan bazen oldukça büyük tehlikesi olan bir alet. Ön tekerlek aynı zamanda dümen görevi görüyor, ortasından geçen az uzunca çubuğun iki tarafında elle tutuluyor ve yere oldukça yakın. Hızla giderken dikkat edilmezse parmaklar toprağa sürtülüp yaralanabilirdi sık sık. Bir diğer büyük tehlike bu çubuğun kırılması. Bu durumda o hızla toprağa kapaklanma ve yerde sürünme tehlikesi var. Artık neresi olursa yüz alın kafa dirsek. En tehlikesi ise yokuşun dibinde köprünün yanında çayın içine doğru giden dik bir kısım var. Bazıları çok hızlandığı için ve macera olarak buraya inebiliyordu. Ama oldukça tehlikeli idi. Nitekim bizden bir iki yaş daha küçük bir çocuk arkadaşımız burada düşerek hayatını kaybetmişti.

Diğer aklıma gelen oyuncaklardan, çember sürmek yaygın idi. Büyük çelik halkadan olan çemberler çok makbul idi. Hiç devirmeden ma-

halle içinde bazen köyün diğer mahallelerinde çember sürerek uzun turlar atılırdı. Hatta yarışlar bile yapılırdı.

Birde telden yapılan araba niyetine bir oyuncak olurdu. İki tane tekerlek 5-10çapında. Bir telin iki tarafına takılmış. Uzunca bir çubuk veya gene tel. Tutulan yerinde bazen direksiyon şeklinde halka Yolda onu sürersin. Araba gibi. Araba sesleri çıkarılır korna düdük yapılır filan. Keyifli bir oyun 5—6 yaşlar için. Ben kendim yaptığımı hatırlamıyorum bu oyuncakları, muhtemelen ağabeylerimden birisi yapıyordu.

Saramanı denilen oyun daha büyük çocuklar ve gençler arasında rağbet gören oyunlardandı. Çam kozalağından bir top, oyunda bir çoban olur. Çoban için bir çukur kazılır, açılan bir çukur yeteri kadar derinliğe ulaştı ise ceza olarak çoban bu çukura gömülür beline kadar. Burada etraftaki dolgu toprağının ne kadar sıkı ve sert olduğu önemlidir. Çok sıkı olursa gömülen çocuğun kendisini kurtarması çok zor olur. Ağlayan yardım isteyen çok olurdu.

Artık günümüzde olmayan sokak oyunlarından biriside gıngırgeç idi. Genelde bayram zamanları kurulurdu. Mahallede bir tane olurdu. Herkes sırayla binerdi. Kızlarda binerdi ancak erkeklerin bulunmadığı sakin bir zamanı yakalamaları gerekirdi. Kız çocuklarının arasında en makbul oyunların birisi beş taş diğeri de marka idi. Kayrak taşı ile oynanırdı. İp atlamak ise bir diğeri. Erkek çocuklarda oynardı bütün bu oyunları. Saklambaçta gene açık havada bahçeler sokaklar arasında oynanan epey oyalayan keyifli yaygın bir sokak oyunu.

Çocukken kahveye gitmeye izin olmadığı için zekâ oyunu olarak üçtaş ve dama oynanırdı. Üçtaş toprağa çizerek oynayabilirdik ama damayı beton bir zemine tebeşir veya kömürler çizmek gerekirdi.

Aşık atmak bir diğer oyun. Bizim zamanınızda pek yaygın değildi ama bizden büyük çocukların çok oynadığını biliyoruz.

En keyifli topluca oynanan oyunlardan birisi de savaşıklık harp oyunu idi. İki takım olur. Herkesin elinde tabanca niyetine birer ağaç dalı. Bazen tahtadan tabanca şeklinde, tetikli falan ama çoğu zaman hafif şekilli ağaç dalı da iş görür. Takımlar dağılır saklanır ve sonra oyun başlayınca oyuncular bir birlerini saklandıkları yerlerde veya bulundukları yerde uzaktan görerek tabancayla silah çıkararak vurmaları şeklinde idi. Burada iyi saklanmak ve görülmeden rakibi görmek ve vurmak önemli idi. Bazen aynı zamanlarda görüler ise birbirlerini bak sen gü-rültüye kavgaya. Bizde genel de “darr “ sesi çıkarılırdı. Daha havalı olsun diye “Ciyuv” sesi çıkaranda olurdu.

At yarışı yaptığımızda olurdu ara ara. Uzunca yaklaşık iki metrelik bir çubuk dal parçası atımız olurdu. Kalın tarafı atın baş tarafı olur, bir iple bağlanarak elde dizgin gibi tutulur. Soplanın arka tarafı yerde. Bacaklarımızın arasına alarak at gibi rahvan veya tırıs bir tempo tutturarak dıgıdık dıgıdık koşarak yarış yapılırdı arkadaşlar arasında. Arada at üstünde kılıç döğüşü yaptığımızda olurdu.

Bahar ve yaz mevsimi gelip bahçelerde meyveler olmaya başlayınca az büyükçe çocukların akşam gece eğlencelerinden birisi komşuların bahçelerinden karanlıkta meyve çalmaktı. Çalmak lafın gelişi, hırsızlık değil aslında, bir tür genç çocuklara eğlence macera. Bunun için öncelikle o evin çocuğunu bir şekilde baştan savarak evine göndermek gerekirdi. Çoğunluk kurbanlar daha saf ve iyi niyetli olan çocuklar olurdu. Bahçelerde duvar pek olmazdı, genel harım şeklinde idi. Sonradan yavaş yavaş duvarlar yapılmaya başlandı. Öncelikle çağla çıkar, en rağbette olan meyve. Sonra yeşil erikler. Dut ve kirazlar. Bizde beyaz kiraz vardı. Çok rağbette idi. Ama eve yakın olduğu için pek kolay değildi çalmak. Yaz geldiğinde ise bağ bostan ziyaretleri rağbette olurdu. Bu biraz daha büyük çocukların ergenlerin bazen de gençlerin eğlencesi idi. Bağlardan alıcı üzüm almak, sonrasında hışır,

kelek, nacır, karpuz alıp yemek. Bunlar aslında hırsızlıktan sayılmazdı, çünkü herkes yiyeceği kadar alabilirdi. Toplayıp eve götürmek falan olmazdı.

Benim yaş grubumda biz pek fazla değildik. Çocukların yaşları birbirine yakın olduğu için birkaç yaş büyüklerle veya küçükler ile de oynanırdı. Gerçi çocuk yaşlarda bir yaş önemli bir fark oluyordu. Küçük kardeşler genelde bir büyük kardeşlerin oyunlarına aktivitelerine katılmayı severdik isterdik. Herhalde böyle öğreniliyordu her şey. Fakat biraz büyük olan çocuklar diyelim ki 8-10 yaşlar bazen mahallenin dışına yeni pınar tarafına filan gezmeye veya kuş avlamaya filan giderlerdi. Hatırladığım kadarı ile bende katılmak isterdim fakat kabul edilmezdim bir türlü küçük olduğum için. Aynı durum bütün ailelerde ve yaşlarda yaşanan bir olguydu doğal olarak. Mesela ben hiçbir zaman gece komşu bahçelerden meyve araklanması aktivitesine bağ bostan faaliyetlerine katılamadım. İçimde uhde kalmıştır.

Yaz gelince bağ bahçe işleri epeyce olurdu. Tavuklarımız vardı. Onların yemleri, suları, yumurtaların toplanması bana aitti. Evde bakılan koyun keçi inek varsa yemlerine sularına da yardımcı olurduk. İlkokul iki veya üçüncü sınıf zamanında olsa gerek. Nerden aldysak bir siyah çepiç keçimiz vardı. O zamanlar köyün sürüsü olurdu. Herkes bahar gelince evdeki küçükbaş hayvanının sürüye katardı. Her sabah sürüye götürülür akşamda alınırdı. Hayvanların çoğu bir zaman sonra evlerine alışırs kendileri gelirdi eve akşamları sürünün dönüşünde. Bizim çepiç nedense bir türlü alışamadı. Onu sürüden alıp eve getirmek benim görevim olmuştu. Bir türlü gelmezdi, sopayla yönlendirsem sağa sola gider iple bağlasam oraya buraya çeğiştirirdi hep. Zaman zaman çaresiz kalıp o halimle kucaklayıp getirdiğimde olurdu. Bahar mevsiminde bazen yağmur yağar ıslanırdı. Malum keçi kokusu, ıslanınca iyice kuvvetleniyor. O nasıl bir koku üstüme sinmiş veya burnuma işlemiş ki, uzun yıllar

yağmur yağdığında o keçinin kokusu burnuma gelirdi hep. Aslında bu türden görevler sorumluluklar o zamanlarda köydeki hemen hemen her çocuğun sorumluluk ve görevlerinin bir parçası idi. Çocuklar olarak 5-6 yaşlarından itibaren her çocuğun ev içinde sorumluluk ve görevleri oluşmaya başlar, bir yerde ev ve iş hayatının içinde yer almaya başladık. Dükkânda yapılan işler örneğin körük çekmekten başlar yaş ilerledikçe işleri öğrendikçe genişler gider.

Aynı zamanda bahçeye dikilen çamlar.

Yaz geldiği zaman bağ bostan işleri gelir. Yaşına gücüne kuvvetine göre üzüm yolmak, bostan toplamak, sepet taşımak, su taşımak sıradan işler. En önemli işlerden birisi çocuklar için çalışanlara su vermektir. Elde bardak ve kupa. Herkes aynı kupadan içer doğal olarak.

Çeşmeden su getirilmesi gene bana düşen işlerdendi. Küçük yaşlarda Kızılhisar bardaklarıyla getirirdim. Daha büyüyünce kovalarla güğümlerle getirir oldum. Özellikle Pazar günleri çamaşır temizlik günü olduğu için su ihtiyacı çok olurdu ve bütün ihtiyacı çeşmeden taşımak zorundaydık.

Çeşmebağ mahallesi çocukları için mahalle dışı gezme dolaşma yeri yeni pınar ve cula pınarı bölgesi idi. Belki 1 km lik mesafe idi ama çocukluğumda oldukça uzak yerler olarak görünürdü ve herkes her zaman gidemezdi. Kuş avlamak için bir şeyler götürüp piknik yapmak için ideal yerlerdi. Tepeden yamaçtan gidilirdi ve çamlar ağaçlar vardı yol üzerinde. Bahar mevsimlerinde mantar bulunurdu çamların dibinde. Dolaman, kuzugöbeği toplanırdı ve çiğ bile yenirdi. Sonraları hepsi kayboldu bunların tabii ki. Eski çocuklar doğanın içinde doğa ile beraber yaşardık ve doğadan beslenmenin yollarını bilirdik. Mesela bazı otların kökleri lezzetli olurdu ve yenirdi. Çakırımgevrek bunlardan aklımda

kalan. Çiğdem olurdu tepelerde onun yumruları yenirdi. Onun yanında yenebilir birçok ot bulunurdu bahçelerde kırlarda tepelerde. Karakavuk, ebegümeci.

Yüreğil yolu Çeşmebağ'dan geçer. Pazar kurulduğu için Yüreğil'den pazara gelip gidenler arasında tabii ki çocuklarda olurdu. Aslında Yüreğil ile akrabalık bağı olan annesi büyükannesi Yüreğilden olanlar olsa da her nedense bir gerginlik sürtüşme olurdu. Ben hatırlamıyorum ama laf atma küfür etme falan oluyordur diye tahmin ediyorum. Mahallelerde genelde çocuk çeteleri çocuk grupları evrensel bir olgu aslında, dünyanın her tarafında rastlanılan bir durumdur. Modern dünyada şehirlerde artık durum farklı ama eskilerde çocukların hayatı çoğunluk sokaklarda serbest olarak geçtiği için çocuklar bir arada ilişkiler içinde olur gruplar oluştururdu. Bizde de Yüreğil'li çocuklar ile sanırım arada bir sürtüşme olurdu ve zaman zaman taşlı sapanlı kavgalar ortaya çıkardı. Ben bunlardan bir tanesini 5-6 yaşlarım olsa gerek hayal meyal hatırlıyorum. Doğrudan katılamasam da çayın bir tarafında bizim çocuklar öbür tarafında Yüreğil çocukları bir birlerine karşılıklı sapan attıklarını bağırıp çağırdıkları hafızamda yer etmiş. Mahalleler arası çekiş sürtüşme ve kavgalarda olurdu

*Mahallede bir tarakçı dükkânı -1960'lar-
Ömar Usta*

ara sıra.

Ama iş köy içine gelince bu sefer mahalleler arası sürtüşmeler eksik olmaz. Sürtüşmenin kaynağı ne olurdu bilemiyorum ama herhalde bir şekilde bölgecilik falan gündeme geliyordu veya başka mahallenin bahçelerinden bir şeyler çalmak filan olabilir. Detayını şimdi hatırlamasam da birkaç mahalle kavgası izlemişim gibi geliyor şimdi. Bu gibi riskli tehlikeli durumlar olsa da eski dönemlerde çocuklar mahallede köy içinde güven içinde serbestçe gezip dolaşıp oynayabilirlerdi. Gene de o çekişmeli olunan yabancı mahalle ve sokaklardan tek başına geçilmezdi. Bunun dışında çocuklar arasında sık sık oyun kavgaları ortaya çıkar hile yaptın, ütün ütmedin sayılır sayılmaz türünden. Bazen itiş kakış, boğuşma derecesine gelse de saman alevi gibi çabuk sönen kavgalar olurdu. En fazla birkaç gün küs kalınır sonra her şey unutulup oyunlar devam ederdi.

Bizim mahallede birkaç köpek vardı. Özellikle yavrular olunca çocuklar için ayrı bir eğlence olurdu. Benim hatırladığım bu köpeklerden birisi ile çocuklar olarak aramız iyi idi ve yakın ilgilenilirdi. Eğlenceli isimlerde konulurdu köpeklere. Bizdekinin adı Cuppili idi yavrusu da

Çukçi. Sanırım onların yavruları da mahallenin köpeği olarak bir süre daha bakılmaya devam etmiştir. Ancak bizler büyüyüp mahallede çocuk kalmayınca nesil devam etmemiştir artık. Görüldüğü gibi çocuklar olarak hayvanı bitkisi toprağı her yönüyle doğa ile iç içe yaşar hayatı tanır öğrenirdik.

Tüm çocukluk aslında bir taraftan hayatı öğrenme doğayı tanıma ve öğrenme süreciydi, tatlı ve acı yönleriyle, keyifleri ve sıkıntıları ile. Toz toprak çamur içinde olmak son derece normal ve sıradan bir durumdu.

Üstümüz başımız çoğu zaman yırtık patlak olurdu. Dizlerde kollarda ellerde çizikler yaralar eksikler olmazdı. Siğil, temreği denen şey herhalde egzama olsa gerek eksik olmazdı. Kış ve soğuk havalarda nezle dumağı burun akıntısı nerdeyse sıradan şeylerdi rahatsızlık olarak görülmezdi. Her halde ateşlendiğimizde oluyormuştu ara ara ama doktor sağlık ocağı filan olmadığından annelerimiz nenelelerimiz şimdi kocakarı ilaçları denilen geleneksel yöntemlerle tedavi ediyor olmalılar o zamanlarda. Bol bol okunuyorduk nefesi şifalı ninelere tarafından, tabii ki nazarda eksik olmazdı. Ciddi durumlarda muhakkak Acıpayam'a Denizli'ye doktora hastaneye götürülürdük.

Mahallelerde çocukların oyun dışı zamanlarda bir araya gelip sohbet ettikleri özel yerlerde olur. Bizde Haceflerin evinin pazaryerine doğru doğu tarafında duvara dayalı üst üste konmuş büyük özler vardı. Öz evlerin inşaatında kullanılan taşıyıcı kiriş ve kolon vazifesi gören büyük uzun ağaç gövdelerine deniyor. İşte o özlerin üstüne oturur toplanırdık dört beş çocuk olurduk çoğu zaman 7-12 yaş aralığında. Henüz kahvelere gidilemediği için toplanma birlikte vakit geçirme yeri oyunların dışında kalan zamanlardı. Muhakkak o yaşta çocukların konuşacakları sohbet edecekleri çok konu oluyormuştu.

Ortaokul Lise Gençlik Çağları: 1965-1975

Yatağandaki eğitim ve okumaya olan yaygın ilgi Çeşmebağda da geçerli idi. İstekli ilgili yetenekli çocuklar ilkokuldan sonra öğretimlerine devam etmek için Yatağan dışına ortaokul ve liseye gönderilirdi 1950'li yıllardan itibaren ortaokul için Acıpayam'a gidermiş çocuklar. O dönemlerde Acıpayam ile ulaşım imkânları da çok kısıtlı imiş. Önceleri haftada bir gün veya ihtiyaç üzere otobüs veya başka bir araçla ulaşım imkânı olurmuş. Hafta sonu çocuklar köye gelememiş. Nuray ablamın anlattığına göre 1954-57 arasında ortaokulu okuduğu sırada neredeyse sadece bayramlarda ve tatillerde gelinebilirmiş. Erkek çocuklar bazen yaya olarak köye gelirlermiş. Benim ağabeylerim 1950'lerin sonlarında 1960'larda ortaokul liseyi Denizli'de okumuşlar. Kalacak yer olarak bir ev ayarlanıyor ve evlerde çocukların başında durmak üzere yaşlı ebeler neneler kalıyor. Şartlar oldukça zor aslında. Hatırımda kaldığı kadarı ile köyden annem sepetle Denizli'ye yiyecek içecek gönderirdi otobüsle veya gelen giden olursa onlarla.

1965'te Yatağana ortaokul açıldı. Mahallede birçok arkadaş ilkokulu önceden bitirmiş olsa da ortaokula başladı o sene. Büyük bir imkân oldu. Hemen hemen mahallede her çocuk ortaokula gidiyordu. Bu arkadaşlardan bir kısmı öğretmen okulunda bir kısmı normal liselerde eğitimine devam etti. Üniversiteye devam edenler oldu. Memurluk ve öğretmenlik yapanlar oldu.

Ortaokul yaşlarındaki çocuklar için artık sokak oyunları bitmiş oluyor. Boş vakitlerinde evdeki işlere daha çok yardım ediyorlar. Kalan vakitler ise kahvede vakit geçiriliyor idi. Aslında 13-14 yaşındaki çocuklar içinde kahve ortamı sağlıklı değil, o dönemlerde sigara içilen kahve oyunları oynanan bir ortam. Ancak kasabadaki sosyal ortam böyle idi.

Okul için dışarıda olan öğrenciler yaz aylarında tekrar mahalleye kasabaya döndükleri için mahalle tekrar kalabalık hareketli bir duruma geliyordu. Ancak bu sefer artık sokak oyunları

ile değil ya kahve oyunlarında bir araya geliniyor veya yaz olduğu için bağlara bahçelere doğru yürüyüşler yapılıyordu. Futbol ilgi çeken bir spordu doğal olarak. 15-16 yaşlarında gençlerin ikindi vakitlerinde kasabanın ana caddelerinde yürüyüş gezinti yapmaları oldukça yaygın bir aktivite idi.

Bu dönemde okuyan mahallenin gençleri okul sonrasında artık tekrar mahalleye dönmedikleri için 1970- 1980'lerden itibaren mahallenin nüfusu süratle azalmaya yüz tuttu.

Mahallede Sosyal Aktiviteler:

Düğün törenleri muhakkak köydeki ve mahalledeki en önemli sosyal faaliyetlerin başında gelir. Bütün köye mahalleliye duyurulur, oldukça geniş katılımlı olarak yapılırdı. Bizim çocukluğumuzda mahallenin büyük kızları, büyük gençleri artık evlilik çağına geldiğinden sık sık ta düğünler olurdu üç gün sürerdi. Perşembe Cuma gününden başlar, Pazar günü gelin alma ve gezdirmeden sonra biter. Hazırlıklara eş dost konu komşu yardım eder destek olur. Odun kırma keşkek dövme çoğu zaman mahallenin gençleri tarafından üstlenilen sorumluluk. Mahallenin kızları da evin temizliği, hazırlıklar su taşınması gibi konularda düğün evine yardımcı olurmuş hep beraber. Düğün köy adetlerine göre yeme içme oynama eğlence ile geçer. Bütün köylüye yemek daveti verilir. Düğün yemekleri özeldir. Kazanlarda pişirilir. Mahallede köyde düğün yemeği yapma konusunda uzman tecrübeli bilgili aşçı kadınlar tarafından hazırlanırdı. Düğün yemeği bir ziyafettir. Çorbası tatlı dört beş kap yemek olur. Etaşı baş yemektir. Sinilerde yer sofraları kurulur. Aynı çanakdan beraberce kaşıkla yenilir. Su isteyenlere de aynı su taşı tek-rar doldurularak su verilir. Bugün düşününce sağlık açısından hijyen görünmüyor ve artık pek uygulanmıyor ama o zamanın şartları böyle idi. Ama köyler büyük oranda izole bir yaşam sürdüğü için olsa gerek salgın hastalık olasılığı düşük oluyordu belki. Genelde tahta kaşıklar kullanılırdı, sapları desenli. Mahallenin yakın

*Çocuklar yaz tatilinde dükkan işinde yardımcı.
Aydın ve Mehmet Baykara*

gençleri hizmet eder sofraya kurulmasına toplanmasına, yemek servislerine. Yemek bitince fazla oyalanılmaz, sonra gelecek olanlara yer açmak için kalkılır. Sohbet muhabbet, bahçede yolda ayaküstü yapılır. Düğünlerde ortalama 40-50 sofraya kurulurdu. Bazıları az veya çok daha fazla olabilir haliyle. Her sofrada 5-6 kişi hesabıyla önemli bir ikram yapılmış oluyor.

Gençlerin kabadayılık yapmaları, kız evinden gelenlere iş kesme, ikram baklava tavuk isteme düğünün vaz geçilmezleri. Baklava üzerinden bahşiş koparmaya çalışma bazen biraz kabadayılık ve zorbalık ile. En yaygın zorbalıkta, baklava tepsisi gelince, bunun üstünde kedi gezmiş diye şikâyet ederek bahşiş koparmak. Tepsinin sininin üzerine bıçak dayayarak kaldırılmasına da izin verilmez ta ki istenen para verilene kadar. Gelin alındıktan sonra gelin gezdirmesi sırasında aşağı yukarı kasabanın başlıca ana cadde-leri üzerinden bütün köy düğün alayı ile yayan dolaşılır damat evine öyle gelinir. Önemli köşe başlarında meydan gibi yerlerde düğünü yapan gençler “oyencek” diyerek düğün alayını durdurur ve çalgı eşliğinde zeybek oyunu oynanırdı.

Sünnet düğünleri gene önemli bir sosyal etkinlik, bir tören olarak yapılır. Çocuklar sünnet kıyafeti ile mahallede belki at üzerinde gezdirilirdi. Yemek verilir misafirlere Güzel süslü bir

misafir yatağı. İşlem bu işin uzmanı sünnetçi tarafından yapılır. Galiba köyde dışarıdan gelen bilinen bir sünnetçi vardı. Epey bir çocuk onun elinden geçmiş olsa gerek. Bu arada yaşı gelip ailenin düğün yapma imkânı olmayan çocukları da ettirirdi beraberce hazır sünnetçi gelmişken. İşlemden sonra çocuğun ağzına hemen lokum sokmak usul- dendi ağlamasın diye. Çocuklar açısından sünnet olmak ayrı bir gurur vesilesi olurdu haliyle.

Bayramlar, özellikle çocuklar açısından en önemli en keyifli sosyal aktiviteler muhakkak ki bayramlardır. Bu konular gerek Yatağan Dergisinde gerekse başka ortamlarda çok yazılmış olsa da burada Çeşmebağ Mahallesi yaşamı olarak kısada olsa bahsetmeden geçmek olmaz.

Bayramların heyecanı çocuklar için arefe gününden başlardı. Ramazan bayramı arefesinde evlerde muhakkak bişi yapılır evlere sokaklara kokusu yayılırdı. Çocuklar ikinci saatlerinden itibaren ellerine birer bez torba, üçer beşer kişilik grup olarak evler dolaşılıp çörek derilirdi. Birçok yerde bişi olsa da şeker, lokma, her evde o an için ne elverişli ise çocuklara verilir, torbalara atılırdı. Bu keyifli mahalle turunun sonunda ise artık çocuklar arasında hafiften de bir rekabet olur, kimin torbası daha dolu, kiminkinde daha güzel şeyler var diye.

Bayram günü çocuklar çok küçük değilse sabah kaldırılır bayram namazına gidilir. Bayram sabahları selalar verildikten sonra önce yaşlılar, babalar caminin yolunu tutar, bütün sokaklarda camiye doğru hareket başlar. Usuldür camiye gidiş her zaman hızlı adımlarla olur. Sonrasında gençler ve çocuklar. Biz genelde kardeşler beraber giderdik. Ezan vakti yaklaştıkça sokaklarda daha fazla insan hızlı hızlı caminin yolunu tutar. Sonra seyrelir. Ve ezan okunduğunda artık sokaklar bomboştur. Camiler bayram namazında haliyle kalabalık olur. Neredeyse köydeki bütün

erkekler yaşı yetişkin genç çocuk hepsi camide olur. Bayram namazının önemli bir husus yer bulabilmektir tabii ki. O yüzden erken gitmek önemlidir. Camilerin içi üst katları dışarılar hep dolar. Baştan saf aralıkları geniştir ama vakit yaklaştıkça yeni gelenler aralara tekrar saf tutar, neredeyse diz dize oturulur. Vakit gelip herkes ayağa kalkınca imamdan çağrı muhakkak gelir. “ Ey cemaat, safları sıklaştıralım önlere gelelim, dışarıda çok cemaatımız var. ” . Bu şekilde sıkışa sıkışa bütün cemaat yerleşir. Bazen de birbirinin sırtına secde edilir. Kimsede gocunmaz, yüksünmez bu durumdan. Zaten bayram namazı kısa olduğu için çok ta sıkıntı değildir. Ancak en öndeki saf yaşlıların safıdır. Orada biraz daha rahat olur durum. Arkalara gittikçe sıkışıklık artar.

Bayram namazı çıkışı cami dışında bütün cemaat için bir bayramlaşma yapılır. Bizim mahallede bayram namazına orta camiye gidilirdi. Mescitlerde cuma ve bayram namazları kılınmaz. Ancak bayramlaşma için caminin yanında değil, mahalleye doğru Pazar yeri meydanında yapılırdı. Camiden çıkan mahalleli pazaryerine gelir. Tabii ki önce gençler gelir ama bayram yeri kurulması için yaşlılar beklenir. Yaşlılar sıranın en başında yer alır. Onlar geldikten sonra bayramlaşma başlar, her kes sıradan bayramlaşır bitince sıranın sonunda durur bu şekilde sıra bir halka oluşacak şekilde uzar gider. Artık duruma mevsime göre yüz yüzelli civarında kişi olur. Çocuklar için herkes büyük olduğu için herkesin eli öpülür. “Bayramın mübarek olsun “ denir karşılıklı. Sıra olduğu için çoğu zaman acele edilir ve hızlı hızlı söylenir. Küçükken birçoğumuz kelimeleri yuvarlama zorundan kalırdık aceleden. En son kişiye kadar dağılmaz bayram yeri. Bazen mahallenin en yaşlıları en geç gelir herkes onu beklerdi sırada. En sonunda hoca dua eder ve evlere dağılır. O kalabalıkta herkes evinin yolunu tutar. Bütün köyde olduğu gibi bizim mahallede de bayramlar çocuklar için oyun eğlence gezip dolaşmadır. Akraba büyükler ziyaret edilir el öpülür. El öpme parası olarak bahşişler toplanır haliyle. İkramlar yenilir. Sokakta her

kes karşılaştığı herkesle bayramlaşır tokalaşır. Çocuklar yakın uzak sokakta karşılaştığı herkesin elini öperdi. Yakın tanıdık büyük amca dayılar denk gelirse belki şeker veya ufak bir harçlık alınabilirdi. Çocuklar arasında bayram hasılatı konusunda tatlı bir rekabet yaşanırdı muhakkak. Harçlıklar ise oyuncak ve eğlencelik ıvır zıvır almak için hemen harcanırdı.

Kurban bayramında ise bayram yerinden sonraki telaşe fazladır. Kurbanlar çıkarılacak kesilecek. Kendisi kesemeyenler kasap bulacak. Genelde koyun keçi evin erkeği tarafından kesilirdi. Dana ise ustalık ve kasaplık ister. Her kes yapamazdı. O konuda bu işi yapan komşuların yardımına ihtiyaç duyulurdu. Bizde babam koyun keçi kurbanları kendisi keserdi ama dana için yardım istenirdi. Ama kurbanın derisinin yüzülmesi temizlenmesi parçalanması ev içinde çocuklarla yapılırdı. Küçük çocuklara düşen görev öncelikle bacak tutmaktı. Biraz büyüyünce derisi yüzülmeye başlanır. Deriyi kesmemek zedelememek esas. Kolay iş çocuk işi değil. Neyse kesilir parçalanır paylar ayrılır.

Daha sonra sokaklarda gruplar halinde ev ev dolaşan ince çocuk sesleri gelmeye başlar; “ Et vaamı yağlı börek vaamı “ . Kurbanın hayır içim ayrılan pay kısımlarından uygun miktarlarda her çocuğun kesesine bir parça et konulur. Bazen henüz hazır olmamış olur hadi dolanın da bi daha gelin denilir.

Şimdi bu satırları okuyan özellikle şehirlerde yaşayan genç okuyuculara garip gelebilir bu anlatım. Canlı hayvanın nasıl kesildiği, derisinin yüzüldüğü parçalandığı olumsuz duygular uyandırıyor tabii ki. Artık bu kesim işleri kasaplar tarafından kesimhanelerde yapılıyor. Herkes kurbanını önceden kasaba teslim ediyor, sırası gelince de artık birinci gün ikinci gün gidip etlerini alıyor. Çocuklar evde hazır et görüyor. Ama eski nesil köylü çocukları hayatın her yönünü yaşayarak uygulayarak görüyordu. Yaşamla ilgili her türlü görevi sorumluluğu üstlenerek yaparak hayatı öğreniyordu.

Ramazan geldiğinde ise mahallede ayrı bir hava. Sahur, iftar, ramazan davulcusu. İftar mahallelinin topluca katılımı ile mescitte yapılırdı. Mescit tarafında veya arka odada ortaya konan sinilerde herkesin evden çanaklarla getirdiği yemekler topluca yenerek oruç açılırdı. Çocuklar katılamazdı sofralara. Ancak bazen mescide çanak veya sini getirmek görevleri olurdu. Yer olursa ve zaman kalmadıysa belki bazen davet edildiği olurdu çocukların. Ne keyif olurdu. Çanakların çatal kaşıkların karışmaması önemli idi. Tahta kaşık ağırlık olmak üzere metal kaşıklarda olurdu. Çoğu zaman kalay kaplı. Tahta kaşıklar desenden veya başka bir işaretten anlaşıyordu. Çanak sini ve çatal kaşıklara özel markalar vurulurdu karışmaması için. Herkes eve geri götürürken o şekilde tanırdı kendi malzemesini. Gene de karışıklık olursa ertesi günü geriye gider mescide.

Ramazan çocuklara da eğlenceli olurdu tabii ki. Küçük çocuklar oruç tutmazdı. Biraz büyüksede başında ortasında sonunda belki. O da unutup kazara orucu bozmazsa. Sahura kalkmaya heves edip illa bende oruç tutacağım diyen çocukları ikna etmek için, oruç tutma mecburiyeti “tek-neden mendile kadar “ diye söylerdi yaşlı teyzeler nineler. Yani hamur yoğrulup ekmek pişip mendile atılınca kadar açlığa sabredecek çocuklar.

Oruç tutsun tutmasın teravihten önce mescitte sela verilmesi çocuklara düşerdi. Mescidin pencere boşluğunda çoğu zaman iki üç çocuk birden sela verilirdi. O da keyifli bir çocukluk göreviydi. Teravih kılınması sırasında ise çocuklar arkadaki odada saf tutardık. Ama muhakkak bir müddet sonra bir gülüş kıkırdama başlardı. Selam verildiğinde ön taraftaki büyüklerden azar ve uyarı gelirdi tabii ki. Eğer devam edersek bir sonrakinde hepimiz birden kovulurduk bazen. Çocuklar için uzun teravih namazına dayanmak kolay değil tabii ki.

Bahar gelince Hıdırellez günü önemli bir aktivitedir. Yakın pınar çamlık gibi mesire yerlerine piknik için gidilirdi arkadaş grupları olarak.

Küçük çocukluğumda arkadaşların grup olarak yumurta kaynatmak – soğan kabukları ile renklendirilirdi-, tuzluma kaynatmak gibi eğlenceler düzenlediğini hatırlıyorum. Nevruz adetlerinden olduğunu sonradan öğrendiğim bu gelenekler sonraları devam ettirilmedi sanırım.

Çeşmebağ Mahallesinde Bugün:

20. yüzyıl dünyada her alanda çok önemli çok büyük değişiklikler olageldiği bir asır. Dört beş nesli içine alan bir dönem. Hem insanlar, hem toplum, kültür, yaşam şekli, yerleşimler çok değişikliğe maruz kaldı. Yeni bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti de hem genel dünya şartlarına bağlı olarak hem de kendi özel durumuna bağlı olarak bu değişimlere maruz kaldı. Doğal olarak bu değişimler şehirlere kasabalara köylere insanlara da yansıdı. Yatağanda nasibini aldı haliyle bu değişimlerden. Burada bu değişimleri analiz etmek değil konumuz, ama Yatağandaki ve Çeşmebağ'da ki yaşam da bu değişimlerin etkisi altında gerçekleştiği için biraz değinmek-te fayda gördüm.

Çeşmebağ mahallesindeki durumda büyük ölçüde böyle gerçekleşmiştir. Cumhuriyet dönemi ile sağlanan eğitim ve öğretim imkânlarındaki artış nedeniyle yeni nesil gençler daha çok okuma eğilimine yönelmiştir. 1930-40-50 lerde ancak imkânı olan istekli gençlerin okuma fırsatı varken artık 50 ve 60'larda okuma oldukça yaygınlaşmış çocukların çoğunluğu ortaokul lise eğitimi alma imkânına kavuşmuş. Bu nedenle de önce okul nedeniyle sonra da memuriyet ve iş nedeniyle mahalleden ve kasabadan ayrılmak durumu ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda 50-60'lı yıllarda Çeşmebağ sokaklarında koşturan çocukların sesleri çığlıkları artık 70'li yıllara doğru ortadan kaybolmuştur.

1970'li yıllar artık mahallenin daha sakin olduğu, çocukların bir kısmının okul için Yatağan dışına çıktıkları, kalanlarında iş düzeni içine girdiği yıllar. Babalarımız artık 50-60 yaşlarında orta yaşın üzerinde yaşlılık arifesinde ancak hala faal çalışıyor.

1980'lerden itibaren artık babalar yaşlanmaya yüz tutmuş iş yaşamını büyük oranda bırakmış varsa evde kalan büyük çocuklar iş düzenini devam ettiriyor. Çocuklarda evlenmiş barklanmış. Belki yeni nesil ortaya çıkmaya torunlar gelmeye başlamış. Kışları daha sakin ancak yazları Yatağan dışında yerleşmiş olan okulda olan çocukların eve dönüşü ile gene kalabalıklaşan bir mahalle. Ancak gençler artık mahallede değil kahvehanelerde bir araya geliyor. Artık 70'lerin üzerinde yaşlı olan hane reisleri ev ile cami veya mescit arasında namaz vakitlerinde gidip gelerek vakit geçiriyor. Ve artık daha ileri yaşlarda olanlar, sağlık sorunu olanlar da yavaş yavaş hayata veda etmeye başlıyorlar 1980'lerden itibaren.

1990'lı yıllar artık mahallenin son baharı gibi yaprak dökümü devam ediyor, babalarımız hane reisleri anneler teyzeler birer birer dünyadan ayrılıyorlar. Mahallede evlerde kalan bir yetişkin çocuk varsa ocak onunla tütüyor. Çocukların çoğunluğu görevleri memuriyetleri gereği Denizli'de dışarıda. Yazları mahalle kalabalıklaşıyor tatil için gelen çocuklar ve onların aileleri ile. Ancak sokaklarda artık o çocuk kalabalığı olmuyor, zaten artık araba otomobil sayısı da çok arttığı için sokaklar çocuklar için güvenli oyun alanları değil.

Babamı 2001 Ağustos ayında kaybettik. Çeşmebağ mahallesini kuran neslin son temsilcilerindendi. Annemi ise 2021 Kasımında kaybettik. O da Çeşmebağ mahallesini kuran ilk neslin hayatta kalan son temsilcilerinden idi. Çeşmebağ mahallesine ilk olarak gelip yerleşen burada bu ülke için çocuklar torunlar yetiştiren ana babaların hepsine Allah rahmet eylesin.

Çeşmebağ, bizim neslin babalarının annelerinin ait olduğu Cumhuriyet döneminin ilk insanlarından oluşan bir kuşağın aile ve ev kurdukları, çocuklarını yetiştirdikleri bir mahalle. Görevini yerine getirmiş ve sükûnete ulaşmış bir yerleşim yeri artık bugün. Yaklaşık 80 yıllık bir geçmiş. İlk ailelerin büyüklerinden hayatta kalan

yok. Evlerin önemli bir kısmı yıkılmış ve yerine yenileri yapılmış. Bugün artık o ilk nesil anne babalardan nerdeyse hiç kimse hayatta değil, bazı evlerde bir çocuk veya torun aileyi devam ettiriyor. Bazı evler kış boyunca boş, ocaklar tütüyor artık. Yazın çocuklar veya torunlar tatil için belki birkaç gün belki birkaç hafta uğruyor. Artık bizim nesil çocuklar emeklilik çağına geldiği için yazları Yatağanda vakit geçirmek için bazı evlerin yerine o eski evler yıkılarak yeni betonarme evler yapıldı.

Bugün mahallede hala yaşayan ocakları tüten ailelerin çocukları ve torunları şöyle:

Cüneytler'den Şener; Göğallar'dan Aliihsan aganın oğlu Süleyman; Hacıeliflerden Kemal aganın oğlu; Akbekirlerden Ramazan; Çavuşlardan Mehmet amcanın oğlu Reşat; Çavuşlardan Osman; Eselerden Mustafa; Kocabaşıkların Bayram'ın çocukları; Çavuşlarda Osman; Cabarlardan Kadir; Karamollalar;

Belki eski Amerikan filmleri seyredenler ve çizgi roman okuyanlar (bizim nesilden) hatırlayacaklardır. Terkedilmiş kasabalar vardır. Amerika'nın ilk yerleşim yıllarında insanların altın aramak için geldikleri ve bir müddet sonra ayrıldıkları kasabalar. Ben bir açıdan bazen Çeşmebağ mahallesini onlara benzetirim.

Köye mahalleye gelirken sanki sokaklarda koşturan çocuklar görecekmış çocuk sesleri duyacakmışız gibi hisler uyanıyor içimizde bazen. Ama mahalleye geldiğimizde sürekli geçen motorlu araçların sesleriyle bozulan bir buruk sesizlik bir hüznün kaplıyor içimizi. Elli altmış sene önceye hayallere dalıyoruz sanki o sokaklarda koşturuyoruz yeniden oraya buraya. Bir şairimizin dediği gibi:

*Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer,
Ne de güzel günlermiş yaşanan günler meğer.
Geri gelmez günlere ah çeksek de faydasız,
Daha çok ah çekeriz bugün de giderse eğer.*

GEÇMİŞ GÜNDEN BİR HATIRA...

AYAKTAKİLER (soldan sağa):

1-Hüseyin Hoca (kurs hocası), 2-Galip Kaya, 3- Rahmi Akman, 4-Hasan Tercan, 5- Osman Aktaş, 6- Hakkı Durmaz, 7- Selami Şenel, 8- Halil Oğuz, 9- Alipaşa Aktaş, 10- Mustafa Karakaya, 11-Nasuh Doğan, 12- Ali Yatağan

OTURANLAR:

1- Ramazan Ergen, 2- Mehmet Baykara, 3- Veli Aydın, 4- Kazım Güner, 5- Hüseyin Özkan, 6- Mahmut Ergün, 7- İsmail Aydoğan

(Fotoğraf: Nuri Ergün'den)